

T. C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ DIŞ İLİŞKİLERİ AÇISINDAN ELEKTRONİK TİCARET

Yüksek Lisans Tezi

MEHMET SEYFEDDİN PENÇE
1150Y73201

DANIŞMAN
PROF. DR. ÖMER ÖZKAN

İSTANBUL, HAZİRAN 2014

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi **Mehmet Seyfeddin PENÇE** 'nin "**Türkiye – Avrupa Birliği Dış İlişkileri Açısından Elektronik Ticaret**" konulu tez çalışması jürimiz tarafındanYüksek Lisans tezi olarak (oybirliği ☐ / oyçokluğu ☐) ile başarılı bulunmuştur.

Adı- Soyadı

İmza

Tez Danışmanı :

Prof. Dr. Ömer ÖZKAN

Jüri Üyesi :

Prof. Dr. Mehmet MELEMEN

Jüri Üyesi :

Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir AKIL

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır . Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığıım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Mehmet Seyfeddin PENÇE

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ DIŞ İLİŞKİLERİ AÇISINDAN ELEKTRONİK TİCARET

Mehmet Seyfeddin PENÇE

**İstanbul Ticaret Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü**

**Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Uluslararası Ticaret Hukuku ve Avrupa Birliği Yüksek Lisans Programı**

Tez Danışmanı :

Prof. Dr. Ömer ÖZKAN

Haziran 2014, 85 Sayfa

Elektronik araçları kullanarak ticaret yapma işlemleri elektronik ticaret olarak adlandırılmaktadır. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte dünya genelinde devletler elektronik araçlar vasıtasıyla gerçekleştirilen işlemlere bir takım yasal düzenlemeler getirmişlerdir. Avrupa Birliği Komisyonu’da 2000 yılında Elektronik Ticaret Yönergesini yayınlamıştır. Bu yönerge üye devletlerin kendi iç hukuk sistemlerinde bir takım düzenlemeler yapmalarını zorunlu kılmıştır. Birçok üye ülke kendi iç hukuk sistemlerinde bu konuyla

ilgili olarak düzenlemeler yapsalar da sadece birkaç ülkede elektronik ticarete özgün kanun bulunmaktadır.

Genellikle enstitüler sadece tüketicilerle ilgi istatistiki verileri tutmaktadır. Bundan dolayı İşletmelerin devlet veya diğer işletmeler ile yaptıkları işlemlerden dolayı karşılaştıkları sorunlara çözüm getirmekte zorlanılmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde elektronik ticaretin toplam ihracata oranına dair bir takım istatistiki bilgiler olmasına rağmen Türkiye’de bu konuda yapılmış herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu yüzden Türkiye’den elektronik ticaret vasıtasıyla yıllık ne kadar ürünün ihrac edildiği bilinmemektedir. Araştırmalara göre Türkiye ihracatının büyük bölümünü Avrupa Birliği üyesi devletler ile gerçekleştirmekte olduğu görülmektedir. Bundan dolayı Türkiye Avrupa Birliği Direktifleri çerçevesinde kanunlarını düzenlemek zorunda kalmaktadır. Elektronik Ticaret Yönergesi doğrultusunda Ceza Kanunu, Borçlar Kanunu ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ‘da bir takım düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerin ardından Türk Hükümeti elektronik ticaret kanunu adı altında yeni bir kanun taslağı hazırlayarak Parlamento’ya göndermiştir. 26 Temmuz 2010 yılında taslağın gönderilmesine rağmen geçen dört yıl içerisinde kanun yasalaşamamıştır.

Bu çalışmada Avrupa Birliği üye devletleri ve Türkiye’de ki elektronik ticaret çeşitleri, sorun ve çözüm önerileriyle ilgili bazı örnek mahkeme kararlarıyla birlikte, akademik alan içerisinde ülkelerin genel ve özel kanunlarıyla ilgili bir takım bilgilere sahip olacaksınız.

ABSTRACT

Master Sciences Thesis

TURKEY – EUROPEAN UNION FOREIGN RELATIONS IN TERMS OF ELECTRONIC COMMERCE

Mehmet Seyfeddin PENÇE

Istanbul Commerce University

Institute of Social Sciences

**Department of International Trade Law and European Union
International Trade Law and European Union Master's Program**

Thesis Advisor :

Prof. Dr. Ömer ÖZKAN

June 2014, 85 Pages

The act of transacting varieties of businesses through the means of an electronic medium is called electronic commerce. After the development of technology, countries around the world need to establish some kind of rules and regulations to guide transactions that are made via electronic medium. The European Union Commission established the Electronic Commerce Directive in the year 2000. This directive enjoins member states to regulate their internal law system in accordance with the articles in the directive. Although most of the member states applied the directives to their internal system, there are few countries that have unique or peculiar regulations concerning this topic.

Generally institutions are getting statistics only for consumers. It's hard to provide solutions for problems encountered concerning transactions between Business to Business or Government issues. Even though there are some statistics about the share of electronic commerce in foreign trade in The European Union, there is no such statistics in Turkey. Thus we don't know the quantity of goods or services Turkey is annually exporting using electronic commerce. According to several researches conducted Turkey mostly exports products to European Union Countries. Hence Turkey needs to regulate its own internal laws according to the directives of The European Union. There are some regulations made in Criminal Law, Obligations Code and Law on Consumer Protection according to the directive of Electronic Commerce. After all these regulations Turkish Government established a new skeleton law called Electronic Commerce law. The Skeleton law was directed to The Turkish Parliament on 26 July 2010, nevertheless; there is no law concerning electronic commerce in force for the past four years.

In this Study you'll acquired some knowledge about the varieties, problems and possible solutions alongside some court decisions about electronic commerce in The European Union States and Turkey. In addition you'll get some information about general and private laws of European Union States, that subjects Electronic Commerce in an academic field.

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimim süresince bilgilerinden faydalandığım, insani ve ahlaki değerleri ile kendisini örnek edindiğim, bu tez çalışmasının planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen; tecrübelerinden faydalanırken göstermiş olduğu sabır ve hoşgörüden dolayı değerli hocam, Prof. Dr. Ömer ÖZKAN'a

Yüksek Lisans eğitimimi tamamlamaya teşvik eden, akademik kariyeri boyunca başta ailesi ve yakınları olmak üzere çevresindeki herkesi akademik bir eğitime yönelten ve desteklerini esirgemeyen abim Prof. Dr. Sadrettin PENÇE'ye

Yüksek Lisans eğitimim süresince büyük bir sabır ve özveriyle benden desteklerini esirgemeyen mesai arkadaşlarıma, hayatımın her safhasında bugünlere gelmemde bana büyük destekleri olan annem, kardeşlerim ve dayım Şakir SARIOĞLU'na

Hazırlamış olduğum tezde İtalyanca kısımları tercüme etmemde benden yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım Yasin KUZUCU'ya bütün kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Onay Sayfası.....	i
Özet.....	iii
Abstract.....	v
Teşekkür.....	vii
İçindekiler.....	viii
Şekil Listesi.....	xi
Kısaltmalar.....	xii
1. Kavramsal Çerçeve de Elektronik Ticaret.....	1
1.1. Elektronik Ticaretin Tanımı ve Gelişimi.....	1
1.2. Elektronik Ticaretin Kapsamı ve Tarafları.....	3
1.3. Elektronik Ticaretin Araçları.....	4
1. 3. 1 Klasik Elektronik Ticaret Araçları.....	5
1.3.1.1. Telefon.....	5
1.3.1.2. Belge Geçer (Faks).....	6
1.3.1.3. Televizyon.....	6
1.3.2. Modern Elektronik Ticaret Araçları.....	6
1.3.2.1. İnternet.....	6
1.3.2.2. İtranet.....	8
1.3.2.3. Ekstranet (Extranet).....	8

1.3.2.4. Elektronik Veri Değişimi (Electronic Data Interchange - EDI).....	9
1.3.2.5. Mobil Cihazlar.....	11
1.3.2.6. IP TV.....	11
1.3.3. Elektronik Ödeme ve Para Transferi Sistemleri.....	12
1.3.3.1. Kredi Kartı.....	13
1.3.3.2. Elektronik Fon Transferi (EFT)	14
1.3.3.3. Elektronik Para.....	15
1.3.3.4. Elektronik Çek.....	16
1.4. Elektronik Ticaretin Şekilleri.....	16
1.4.1. Ticaretin Dayandığı Ortamın Niteliği Açısından.....	17
1.4.2. Katılımcı Olanlar Açısından.....	17
1.4.2.1. İşletmeden Tüketicisy Elektronik Ticaret Modeli.....	17
1.4.2.2. İşletmeden İşletmeye Elektronik Ticaret Modeli.....	18
1.4.2.3. Tüketiciden Tüketicisy Elektronik Ticaret Modeli.....	19
1.4.2.4. İşletmeden Devlete Elektronik Ticaret Modeli.....	19
1.4.2.5. Devletten Vatandaşa Elektronik Ticaret Modeli.....	20
1.4.2.6. Devletten Devlete Elektronik Ticaret Modeli.....	21
1.4.3. Ticarete Konu Mal ve Hizmet Açısından.....	21
2. Avrupa Birliğinde Elektronik Ticaret.....	23
2.1. 2000/31/EC Sayılı Elektronik Ticaret Yönergesi.....	25
2.2. Avrupa Birliği Ülkelerinde Elektronik Ticaret Düzenlemeleri.....	41

2.2.1. Birleşik Krallık.....	41
2.2.2. Fransa.....	51
2.2.3. Almanya.....	54
2.2.4. İtalya.....	57
2.2.5. Diğer Avrupa Birliği Ülkeleri.....	60
3. Türkiye’de Elektronik Ticaret.....	63
3.1. Türk Dış Ticaretinin Genel Görünümü.....	63
3.2. Türkiye’de Elektronik Ticaret Düzenlemeleri.....	65
3.2.1. Türk Ceza Kanunu’nda Yapılan Düzenlemeler.....	67
3.2.2. Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’da Yapılan Düzenlemeler.....	69
3.2.2.1. Sözleşme ve Tüketici Sözleşmesi Kavramı.....	71
3.2.2.2. Haksız Sözleşme Kavramı.....	72
3.2.2.3. Mesafeli Sözleşme Kavramı.....	74
4. Türkiye ve Avrupa Birliği Elektronik Ticaret Sorunları ve Ülkelerin Pazar Payları.....	78
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	83
KAYNAKÇA	86

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Dünya Genelinde İnternet Kullanımı 2012 yılı 2. Çeyrek Verileri.....	7
Şekil 2. İnternet, Ekstranet ve İntranet Kullanıcıları.....	9
Şekil 3. Kredi Kartı ile Ödeme Akışı.....	14
Şekil 4. Avrupa Birliği Ülkelerinde Tüketicilerin Şikayet Mahiyetleri.....	78
Şekil 5. Avrupa İletişim Araştırmaları Derneği'ne (ECC) Yapılan Tüketici Şikayetleri....	80

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
ATM	: Otomatik Gişe Makineleri
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BT	: İngiliz Telekom Şirketi
Bkz.	: Bakınız
B2B	: İşletmeden İşletme'ye Elektronik Ticaret Modeli
B2C	: İşletmeden Tüketici'ye Elektronik Ticaret Modeli
B2G	: İşletmeden Devlet'e Elektronik Ticaret Modeli
c.	: Cilt
C2C	: Tüketici'den Tüketici'ye Elektronik Ticaret Modeli
E	: Esas Numarası
ECC	: Avrupa İletişim Araştırmaları Derneği
ECOM	: Japonya İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
EDI	: Elektronik Veri Alış Verişi
EFT	: Elektronik Fon Transferi

EMKT	: Elektronik Menkul Kıymet Transferi
ETİD	: Elektronik Ticaret İşletmecileri Derneği
ETKK	: Elektronik Ticaret Kordinasyon Kurulu
G2C	: Devlet'ten Vatandaş'a Elektronik Ticaret Modeli
G2G	: Devlet'ten Devlet'e Elektronik Ticaret Modeli
İP TV	: İnternet Protokol Televizyonu
İÜHF	: İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi
İSO	: Uluslararası Standartlık Örgütü
K	: Karar Numarası
KOBİ	: Küçük ve Orta ölçekli İşletmeler
KT	: Karar Tarihi
LSİ	: Hukuk Bilgi Derneği
m.	: Madde
No	: Numara
OECD	: İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
PDI	: Ürün Veri Değişimi
RG	: Resmi Gazete
RTGS	: Gerçek Zamanlı Mutabakat Sistemi
s.	: Sayfa Numarası
sy.	: Sayı
SET	: Güvenli Elektronik İşlemler

SST	: Süpersonik Taşımacılık
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCF	: Twentieth Century Fox Film Şirketi
TTP	: Gümrük Üçüncü Taraf İşlemleri
TODAİE	: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü
UNCITRAL	: Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu
t.y.	: Tarih Yok
v.b.	: ve benzeri
v.d.	: ve diğerleri
v.s.	: ve saire
WTO	: Dünya Ticaret Örgütü
y.	: Yıl
y.y.	: Yayın Yeri Yok

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE'DE ELEKTRONİK TİCARET

1.1. ELEKTRONİK TİCARETİN TANIMI VE GELİŞİMİ

Elektronik Ticaret başka bir deyişle e-ticaret, dilimize yabancı dillerden gelen ve tam da anlamını bilmeden kullandığımız kavramlardan birisi olarak girmiştir.¹ Buradaki sıkıntının başında Türkçe'de alışık olmadığımız tarzda bir kısaltmanın yapılmasının yanında elektronik kelimesinin insanların zihinlerinde ilk olarak 'Elektronik Ürünler'i çağrıştırmasıdır.²

1994 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde İran asıllı Pierre Omidyar isimli bir şahıs tarafından eyaletler arası alışverişte vergi olmaması avantajını kullanarak açık arttırma sitesi olarak kurulan bir internet sayfasının kısa sürede insanların sıkça tercih ettikleri bir alışveriş yöntemi haline gelmesiyle elektronik ticaretin temelleri atılmış oldu. Ülkemizde ise 1998 yılının Şubat ayında T.C. Ekonomi Bakanlığı Dış Ticaret Müsteşarlığı nezdinde Elektronik Ticaret Koordinasyon Kurulu'nun (ETKK) faaliyete geçmesinden itibaren bazı firmalar internet üzerinden ürünlerini pazarlamaya başlamış, internet üzerinden satış yapan firmaların artması üzerine 2007 yılında Elektronik Ticaret İşletmecileri Derneği (ETİD) kurulmuştur. 2009 yılından itibaren yabancı yatırımcıların ülkemizde elektronik ticarete yatırım yapmalarıyla birlikte e-ticaret hacminde büyük artış gerçekleşmiştir.³

E-ticaret internet ortamında insanların belirli teknolojik sistemleri kullanarak ürün veya hizmetleri para karşılığında alma işlemidir⁴. Yapılan ticari işlemlerin sanal ortamda gerçekleşmesi halinde elektronik ticaret sayılacağı⁵, buna bağlı olarak sayısal

¹ Tolga TÜFEKÇİ, **E-Ticaret için Yeniden Bir Değerlendirme**, (Çevrimiçi)

http://www.bilten.metu.edu.tr/tubi/takUzay/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf, (Erişim Tarihi : 05.03.2013).

² Wikipedia The Free Encyclopedia, **Elektronik Ticaret**, (Çevrimiçi)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Elektronik_ticaret, (Erişim Tarihi : 05.03.2013).

³ Anıl ALTAŞ, **E-Ticaret Satışta Tsunami Etkisi**, İstanbul: Mediacat Kitapları, 2013, s.229, 231, 232, 233.

⁴ Daha.net, **E-Ticaret Nedir?Faydaları Nelerdir?**, (Çevrimiçi) <http://www.daha.net/blog/e-ticaret-nedir-faydaları-nelerdir>, (Erişim Tarihi : 25.03.2013).

⁵ TÜFEKÇİ, **a.g.e.**, http://www.bilten.metu.edu.tr/Web_2002_v1/common/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf, (Erişim Tarihi: 03.03.2013)

göstergelerin nasıl ölçüleceği tartışma konusu olmuştur⁶. Bundan dolayı birçok farklı kaynaktan ulusal, uluslararası ve ulusüstü kuruluşların farklı tanımları bulunmaktadır.

Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nün yaptığı tanımda; elektronik ticaret ürün ve hizmetlerin üretim, pazarlama, satım ve dağılımlarının iletişim kanalları vasıtasıyla yapılmasıdır.⁷

İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Taşklatı (OECD)'nin yaptığı tanımda ise elektronik ticaret özel ve tüzel kişilerin ses, yazı ve fotografik kayıtları içeren dijital verilerin transferine bağlı olarak ticari faaliyetleri uygulamaya koymasındır.⁸

Avrupa Komisyonun, elektronik ticaretle ilgili olarak işletme faaliyetlerinin elektronik olarak yapılması şeklinde 1997 yılında tanımda bulunmuştur. Bahsi geçen işletme faaliyetleri ses, yazı ve fotografik kayıtların dijital ortamda düzenlenmesi ve aktarılmasına dayanmaktadır. Elektronik ticaret bu yönüyle değerlendirdiğimizde ürün veya hizmet alımı ve ödemelerinin verisel olarak icra edilmesidir. Bu faaliyetler hem elde edilen ürünleri (tüketici malları, özel teçhizatlar) hem de hizmetleri (bilgi hizmetleri, finansal ve kanuni hizmetler) ve ananevi faaliyetleri (eğitim, sağlık ve bakım) içermektedir.⁹

Japonya Elektronik Ticaret Merkezi (ECOM), elektronik ticaret her türlü sanal ağ üzerinden, ürün ve ürünlerin tasarımı ve üretilmesi, tanıtım yapılması ve ticari muameleler ile hesapların ödenmesi gibi faaliyetlerin yerine getirilmesi şeklinde 1996 yılında tanımda bulunmuştur¹⁰.

⁶ Tüfekçi, **a.g.e.** , (Çevrimiçi) http://www.bilten.metu.edu.tr/tubi/takUzay/yayinlar/ict_euasias_2003_bld_T_Tufekci.pdf , (Erişim Tarihi : 05.03.2013) .

⁷ Tez Sitesi , **Elektronik Ticaret (E-Ticaret)** , (Çevrimiçi) , <http://www.tezsitesi.com/index.php?topic=1924.0> , (Erişim Tarihi : 25.03.2013).

⁸ Veynel Bozkurt, **Elektronik Ticaret**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000, s.201.

⁹ Önder Canpolat, **E-ticaret ve Türkiye'deki gelişmeler**, Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2001, s.13.

¹⁰ Saime Aslı Küçükgörkey, **Elektronik Ticaret** , (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001, s.4.

Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) ‘in yapmış olduğu tanımda Ticari aktiviteler içerisinde değerlendirilebilecek her çeşit veri mesajının elektronik veri alışverişi (Electronic Data Interchange ‘EDI’), elektronik posta, sanal ortamlar, gibi gelişmiş yöntemlerin yanında, telekopi ve faks gibi daha az kompleks olan, insanların rahatlıkla kullanabileceği iletim yöntemleri vasıtasıyla gerçekleşen değişim olarak tanımlanmıştır.¹¹

1.2. ELEKTRONİK TİCARETİN KAPSAMI VE TARAFLARI

Elektronik ticaretle alakalı bilgi otoyolu, bilgi teknolojileri, iletişim teknolojisi konseptleri karmaşık bir hal almıştır. Bundan dolayı herhangi bir elektronik araç vasıtasıyla gerçekleştirilen iletişimde elektronik ticaretin nerede başlayıp bittiğini belirlenememektedir. Dar anlamda herhangi bir ticari işlemde elde edilen olumlu ya da olumsuz sonuç doğuran bir elektronik iletişim faaliyetini elektronik ticaret olarak kabul edersek firmaların birbirleriyle gerçekleştirdikleri bilgi paylaşımı çoğu zaman ticari bir faaliyete temel teşkil etmektedir. Bu gibi olaylar işlemlerde elektronik ticaret olarak kabul edilebilmektedir. Aynı açıdan bakıldığında ticari ya da ekonomik sonuçlar doğuran kamusal hizmetlerinde kolaylık gibi iletişim teknolojilerinin kullanımının elektronik ticaret sayılıp sayılmayacağı netlik kazanmamıştır.

Sonu olmayan bir bilgi hazinesi içerisinde elektronik ticaretin başlangıç ve bitiş noktalarını belirlemek oldukça zor ve karmaşık bir işdir. Ancak açık ve kapalı ağlar kullanılarak yapılabilecek iş ve ticaret aktivitelerini; ürün (taşınır, taşınmaz) ve hizmetlerin (bilgi servisleri, danışmanlık, finans, hukuk, ulaştırma, eğitim gibi) elektronik araçlar vasıtasıyla yapılan alışverişi, üretim safhasında planlama yapma ve zinciri oluşturma, ürünlerin tanıtımı, reklamı veya bu konularda bilgilendirilme sağlama, ürün siparişi, sözleşme yapma, elektronik araçlar vasıtasıyla banka ve fon transferleri, elektronik araçlarla konşimento iletimi, gümrükleme işlemleri, sanal ortamda üretim takibi, sanal ortamda sevkiyat takibi, ortak bir tasarım oluşturma ve mühendislik, elektronik ortamda kamu alımları, elektronik parayla ilgili gelişmeler,

¹¹ Hakan Uzunoğlu, ‘E-Ticaret ve Vergilendirme’ , (Çevrimiçi) <http://www.ekitapyayin.com/id/033/>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) s.1 .

sanal hisse senedi alış verişi ve diğer borsa işlemleri, ticari kayıtların saklanması ve takibi, direkt olarak tüketiciye pazarlama, sanal noter, sayısal imza gibi gümrük üçüncü şahıs (TTP) işlemleri, işlenen sayısal içeriğin hızlıca dağıtımı, anında bilgi oluşumu ve aktarımı, sanal ortamda vergilendirme ve fikri ve sınayi haklarının iletimi olarak sıralayabiliriz¹².

Elektronik ticaretin taraflarını üreticiler, alıcılar, bankalar, satıcılar, sigorta şirketleri, nakliye şirketleri, komisyoncular, özel sektör teknolojileri, üniversiteler, onay kurumları, sivil toplum örgütleri, sanal noterler, kamu kurum ve kuruluşlarıyla tüketiciler oluşturmaktadır.

1.3. ELEKTRONİK TİCARETİN ARAÇLARI

Elektronik ticaretin araçları karşılıklı olarak ticari işlem gerçekleştiren tarafların işlemlerinde kolaylık sağlayan bütün teknolojik ürünler olarak düşünülebilir¹³. Elektronik Ticaretin temel anlamda altı vasıtayla yapılmaktadır. Bunlar televizyon, telefon, belgegeçer ve para transfer sistemleri (Elektronik Para, akıllı kart, kredi kartı, atm vb.), elektronik veri değişimi (EDI) ve internet hizmetleridir. Bu altı araç içerisinde internet kanalları vasıtasıyla gerçekleştirilen e-ticaretin bir veya daha birden çok kişi arasında görüntü, ses ve yazılı metinlerin eş zamanlı olarak interaktif bir biçimde iletimi, zaman ve mekân sınırlamasının olmaması ve daha düşük maliyetli olmasından dolayı e-ticaret terimi çoğunlukla internet üzerinden yapılan alışverişler için kullanılmakta ise de günümüzdeki teknolojik gelişmeler sayesinde dijital tv sistemleri ve taşınabilir sistemler (Palm Pilotlar, Kablosuz Bilgi Aygıtları, Mobil Telefonlar, Palmtop Bilgisayarlar gibi) sistemleri de içermeye başlamıştır¹⁴.

¹² Uzunoğlu, **a.g.e.** , s.2 .

¹³ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, **E-Ticaretin Tanımı ve Araçları**, (Çevrimiçi)
<http://www.ekonomi.gov.tr/etk/index.cfm?sayfa=47732779-D8D3-8566-452077F7C29BEBE1>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) .

¹⁴ Uzunoğlu, **a.g.m.** , s.4 .

1.3.1. KLASİK ELEKTRONİK TİCARET ARAÇLARI

Telefon, faks ve televizyon gibi klasik elektronik ticaret araçları birlikte kullanılmak zorunda olmakla birlikte geleneksel ticaret yöntemleri ile de bağımlılık göstermektedirler. Bu tarz klasik elektronik ticaret araçlarının en büyük dezavantajı hukuki geçerliliğe haiz bir belge transferi gerçekleştirilememesi ve geçerli bir sözleşmenin bu araçlarla oluşturulmasının mümkün olmamasıdır¹⁵. Bu da günümüzde klasik elektronik ticaret araçlarının teknolojik gelişmeler ışığında yaygınlaşan internet, taşınabilir sistemler gibi sistemlerin ardından ikincil nitelikte tercih edilmelerine sebep olmaktadır.

1.3.1.1. TELEFON

Ağ iletişimiyle çalışan, dünya çapında bir milyar hatlık bir alana yayılan, elektronik ticaretin günümüzde bilinen en önemli bir o kadar da eski aracı olan telefon esnek ve etkileşimlidir. Telefonun birçok özelliğinin bulunması, ticari işletmelerde en yaygın araç haline getirmiştir¹⁶. Günümüz teknolojisinin önemli parçalarından birisi olan faks ile internetin telefon teknolojisine bağlı olarak geliştirilmesi, telefonun işlevliğini kaybetmesini önleyerek ticari faaliyetlerde kullanılan araçlar içerisinde kalmasını sağlamıştır. Hizmetlerin önemli bir kısmı telefonla dağıtılmakta olup bedelinin kredi kartlarıyla ödenmesini mümkün kılmakla birlikte çoğunlukla telefon faturasıyla ödenmektedir. OECD ülkelerinde her iki şahsın kullanımına bir telefon düşmektedir. Telefonla ürün veya hizmet siparişi verilmekte ve onaylama aracı olarak kullanılmaktadır. Ürünlerin Siparişlerini telefon vasıtasıyla alıp ödemeyi akıllı kartlar vasıtasıyla yapma işlemi, birçok işletmede yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında günümüzde telefon konferansı ve görüntülü konferansta kullanılmaktadır.

¹⁵Murat Çak, **Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi** , (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001, s.22.

¹⁶ Canpolat, **a.g.e.** , s.16 .

1.3.1.2. BELGE GEÇER (FAKS)

Faks, geleneksel mektup hizmetlerinin yerini alarak, döküman transferini hızlı bir şekilde gerçekleştirmektedir. Belgegeçer etkileşimli olmasına rağmen, iletilen belgelerin çözünürlüğünün iyi olmadığı gibi, başka elektronik ticaret araçlarıyla karşılaştırıldığında daha pahalı olduğu göze çarpmaktadır. Pahalı olması, işitsel iletişim yapılamaması, son kullanıcılar tarafından yaygın olarak kullanılmaması gibi eksik yönleri olmasına rağmen çalışma yaşamında ticari iletişim açısından değerlendirildiğinde önemli bir iletişim aracı haline gelmiştir.

1.3.1.3. TELEVİZYON

Televizyon'un yaygın bir kullanım ağı olmasına rağmen tek bir kominikasyon aracıdır. Yaşadığımız çağda dünya genelinde yayın yapan bir milyonun üzerinde kanalın yayın yaptığı tahmin edilmektedir. Tüm dünya da telefona nazaran daha yaygın bir dağılıma sahiptir. Endüstri Toplumlarında her saniyede gelişen ülkelerde ise her yedi saniyede bir insanlar televizyon satın almaktadır.

Televizyonlar evde alışveriş (home shopping)'in reklam ve davetini yapmaktadırlar. Ürünler telefon veya faks ile sipariş verilip kredi kartı ya da posta çeki ile ödenmektedir. Tüketicilerin büyük bir kısmı bu reklam ve tanıtım programlarından etkilenererek alışveriş yapmalarına rağmen genellikle televizyonun elektronik ticaretin bir aracı olduğunu anlamamışlardır.

1.3.2. MODERN ELEKTRONİK TİCARET ARAÇLARI

Günümüzde teknolojinin de ilerlemesiyle elektronik ticaret büyük çoğunlukla internet, akıllı telefonlar ve iptv gibi ağ erişimini mümkün kılan araçlar aracılığıyla yapılmaktadır. Bunlar erişimi daha kolay, klasik elektronik ticaret araçlarına nazaran daha az masraflı ve geniş kitlelere daha rahat ulaşmayı sağlamalarından dolayı günümüzün en çok tercih edilen araçlarının başında gelmektedir.

1.3.2.1. İNTERNET

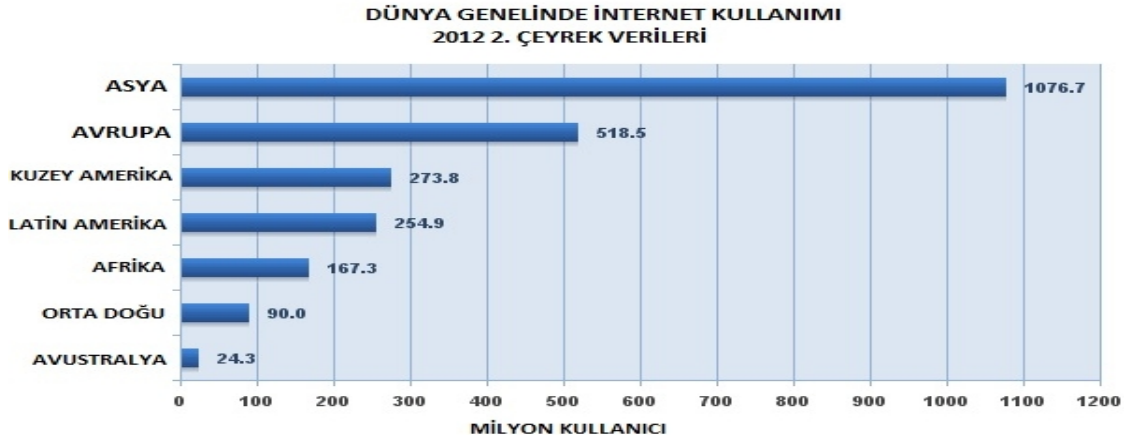
ABD Savunma Bakanlığı'nın 1957 yılında SSCB'nin dünyanın ilk yapay uydusu olarak kabul edilen Sputnik'i uzaya göndermesini takiben bütün haberleşme

kanalları kullanılmayacak şekilde tahrip edilse dahi ulusal komite merkezi olan Başkanlık'tan balistik füze üstlerine gereken emirlerin verilmesi ve savaşın gönderim ve idaresinin sağlanması amacıyla bir haberleşme ağı kurulmasıyla internetin temeli atılmıştır.

İlk başlarda askeri bir araç olarak kurulan internet 1970'li yıllarda üniversitelerin de kullanımına açılarak kendini geliştirmesine ve zamanla günümüzdeki yaygınlığına ulaşmasına sebep olmuştur. Ülkemize ise internet 1994 yılında gelmiş, elli milyon kullanıcıya ulaşma hızlarına bakıldığında radyo 38 yıl, televizyon 13 yıl, internet ise sadece 5 yılda ulaşmıştır.¹⁷

Günümüzde elektronik ticaretin en etkin araçlarından biri olarak internet teknolojisi kabul edilmekte, hatta birçok yerde elektronik ticaretten bahsederken internet ve diğer sanal ağlar aracılığıyla yapılan ticaret olarak adlandırılmaktadır.

Herhangi bir ürün veya hizmetin üretilmesi, reklamının yapılması, satın alma işlemleri, ödeme ve teslimat işlemlerinin internet üzerinden yapılması mümkündür. İnterneti diğer elektronik ticaret araçlarına nazaran daha kullanışlı hale getiren başka bir özellikte görüntü, ses ve yazılı bir evrağı iletebilme işlemlerinin eş zamanlı ve süratlice yapılabilmesidir.

Şekil 1. Dünya Genelinde İnternet Kullanımı 2012 yılı 2. Çeyrek Verileri.¹⁸

¹⁷ Wikipedia The Free Encyclopedia, **İnternet**, (Çevrimiçi) <https://tr.wikipedia.org/wiki/İnternet>, (Erişim Tarihi : 21.07.2013) .

¹⁸ Internet World Stats ,**Dünya Genelinde İnternet Kullanımı**, (Çevrimiçi) <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, (Erişim Tarihi : 11.08.2013) .

1.3.2.2. İNTRANET

İşletme içi iletişim amacıyla bilgi ve bilgi işlem kapasitesini internet teknolojisinden yararlanarak yapılan paylaşım intranet olarak adlandırılmıştır. İnanet işletmenin dâhilinde bulunan iletişim kanalları, iletişimin yanı sıra mütakabil etkileşim çalışmalarında kullanılabilceği sistemler ve tüketicilerle birlikte veya tek başına çalışan şirketlerinde erişebildikleri yapılar olmak üzere üç kategoriye ayrılırlar.

İnanet ağının internete bağlı olması gerekli olmadığı gibi çoğunlukla internet üzerinden erişim için çeşitli güvenlik önlemleri bulunur ya da erişim tamamen kısıtlanır. İnanet genellikle ortak iş programlarının kullanılması, eğitim ve oryantasyon, insan kaynakları, belge dağıtımını, tedarikçilerle ilişkiler, sanal alış-veriş, servis ve destek gibi alanlarda kullanılmaktadır.¹⁹

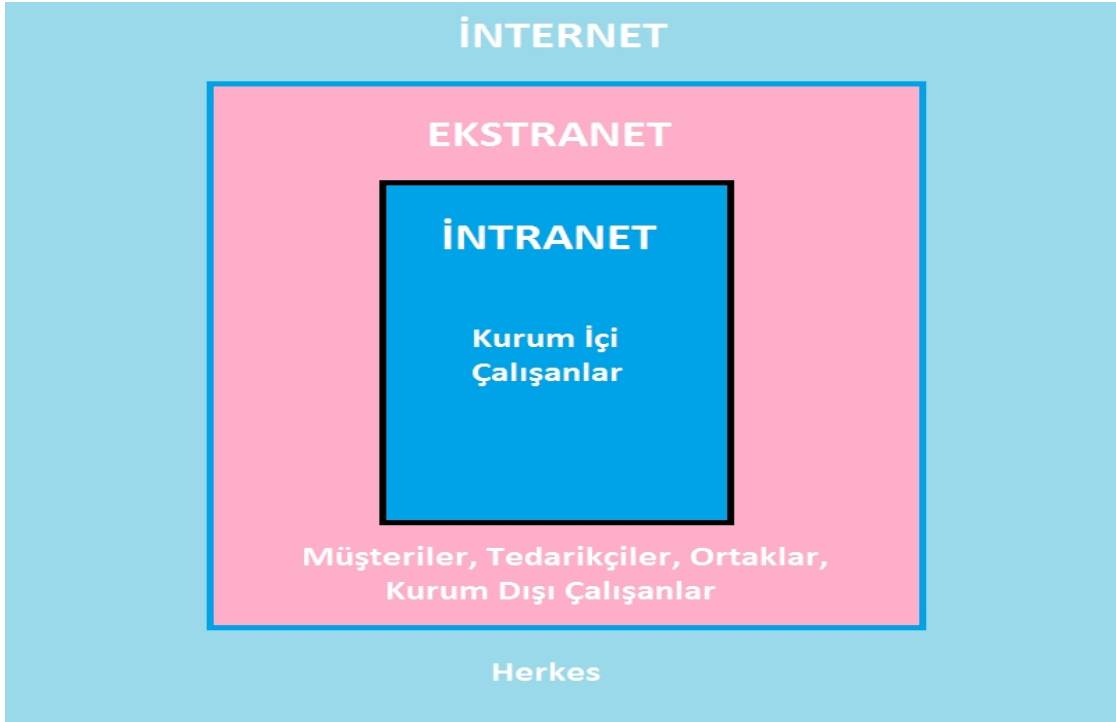
1.3.2.3. EKSTRANET (EXTRANET)

Ekstranet internetle intranet arasında bir bağlantı olarak kullanılmaktadır. Ekstranet yapıları sanal engeller aracılığıyla internet kullanıcılarından ayrılarak, işletme bünyesinde veya beraber çalışmakta olan firmalar arasında internet altyapısının kullanılması amacıyla ortaya çıkmıştır.

Ekstranet aracılığıyla kurumlar şubelerini merkezlerine ve birbirlerine bağlayarak, çalışanlarına kurum dışında intranete bağlanma imkânı sağlamaktadır. Ekstranet temelde bir işletmenin diğer özel ve tüzel kişilerle iletişim kurmasını, internet üzerinde hizmet ve destek sunmasının yanında daha kapsamlı işbirliği yapılarak bu tarz ilişkilerin güçlendirilmesine olanak sağlamaktadır.

¹⁹ Wikipedia The Free Encyclopedia ,İnanet, (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/intranet>, (Erişim Tarihi : 14.08.2013) .

Ekstranet elektronik ticaret, mobil ticaret ve elektronik devlet uygulamaları için kullanılmaktadır. Müşterilerle belge ve enformasyon paylaşmakta, onlara ürün ve hizmet desteği vermektedir. Ekstranet'in kullanımı işletmelere düşük maliyet, hatalarda azalma, esneklik, hızlı ve verimli iş görme, enformasyon paylaşımı ve işbirliği ile hızlı enformasyon akışı sağlamasından dolayı günümüzde işletmeler tarafından tercih edilmektedir.²⁰

Şekil 2. İnternet, Ekstranet ve İtranet Kullanıcıları.²¹

1.3.2.4. ELEKTRONİK VERİ DEĞİŞİMİ (ELECTRONIC DATA INTERCHANGE - EDI)

Elektronik veri değişimi bir firmanın başka firmalarla yapılacak olan her türlü işle ilgili belgelerin değişimini insan faktörü olmaksızın bilgisayar ağları aracılığıyla

²⁰ Wikipedia The Free Encyclopedia, **Ekstranet** , (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/ekstranet>, (Erişim Tarihi : 15.08.2013) .

²¹ Wikipedia The Free Encyclopedia, **İnternet, Ekstranet ve İtranet Kullanıcıları** , (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/ekstranet>, (Erişim Tarihi : 15.08.2013) .

belirli bir veri işleme düzeni yardımıyla elektronik olarak gerçekleştirmesidir.²² Bu işlem temelde iş verilerinin bir bilgisayardan başka bir bilgisayara gönderilme işlemlerinde kullanılacak işlem düzenleri veya mesajların standart bir zeminde belirli bir formata oturtulması prensibidir.

İletişim ihtiyacı ticaret hacmini çoğalmasıyla daha fazlalaşmış, kâğıt boyutunda yapılan uygulamaların yerine işletmeler daha etkili ve geniş bir ağa sahip iletişim aracı aramaya sevk etmiştir. İlk uygulama da elektronik değişim sistemleri tarafların üzerinde anlaşığı bir biçim aracılığıyla başlatılmıştır. EDI ve başka enformatik teknolojilerinin de yardımıyla oluşturulan elektronik kapsama şirketlere önemli derecede vakit kazandırmasının yanında coğrafi konumları gereği dağılmış iş kolları ve kurumlarıyla işbirliğini geliştirerek rekabette önemli pozitif farklılıklar getirmektedir.

Tahmini on yıl kadar önce uluslararası ticaretin etkinliğinin artırılması için ticari verilerin muhtevasına elektronik araçlar vasıtasıyla erişebilmek amacıyla dünya standardı ihtiyacı olmuştur. Standartlaşma süreci 1987 yılında ISO standartlarıyla başlamıştır.

EDI ile herhangi bir veriyi sadece bir kez sisteme girebilme imkânı olduğundan zaman ve maliyetten tasarruf sağlar. İlk başlangıçta masrafları fazla olsa bile Edi yararları sayesinde masraflar için yapılan harcamalar geri kazanılabilmektedir. Tekrarlı işlemler yapılmadığı için hataların azalması ve doğruluğun artması sağlanmıştır. Manuel yapılan işlemlerde yapılan hataların yaklaşık %5'ini tekrarlı işlemler oluşturmaktadır. Elektronik ortamda işlem yapmanın avantajlarından biri de kâğıt kullanımı ve arşiv yükünün azaltılmasıdır. Bu özelliklerinden dolayı Edi insan kaynaklarının etkin kullanılmasını da sağlamaktadır. Bu veya buna benzer avantajlarından dolayı Edi müşterilerin taleplerine hızlı ve gerekli yanıtları vermekte, bu da kurum içerisinde karlılığı ve verimi arttırmaktadır. Edi özellikle büyük firmalar için

²² Veysel BOZKURT, **Elektronik Ticaret**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000, s.54.

başarılı sonuçlar vermektedir. Edi'nin teknolojisinin temeli 1970 yılından günümüze kadar bilinmesine rağmen internet teknolojisi yeni bir ivme kazandırmıştır.²³

1.3.2.5. MOBİL CİHAZLAR

İnternet kullanımının ve kablosuz iletişim ağlarının sağladığı avantajların hızla gelişmesi mobil cihazlar vasıtasıyla yapılan ticari işlemleri gündeme getirmiştir. Mobil cihazlar vasıtasıyla yapılan elektronik ticarete mobil ticarete denmektedir. Mobil araçlar vasıtasıyla kullanıma sunulan mobil internet servisleri, kullanıcıların herhangi bir sabit bağlantı noktası gerektirmeksizin, kişisel içerikler ve servisler sunmaktadır. Mobil şebekenin kapsama alanı dâhilindeki herhangi bir konumdan hiçbir bilgisayar teknolojisi veya kablo bağlantısına ihtiyaç olmaksızın bu servislere erişim sağlanabilmektedir.

Mobil iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, mobil araçları ticari işlemleri güvenli bir biçimde yapma ve ödeme gerçekleştirme araçları haline getirmiştir. İnternetle birlikte mobil teknolojilerinde karşılıklı gelişmesi mobil ticaretin gelişmesini sağlamıştır.²⁴

1.3.2.6. IP TV

İnternet Protokol Televizyonu (Internet Protocol Television) kelimelerinin baş harfleri kullanılarak kısaltılan IPTV, internet üzerinden yapılan televizyon yayınlarıdır. İlk olarak 1994 yılında ABD'de kullanılmıştır. İnternetin daha yeni olarak oluşturulmaya başlandığı bu dönemde hayalci bir yaklaşım olmanın ötesine geçememiştir. 2006 yılına gelindiğinde IP TV kullanım kolaylığı açısından daha çok tercih edilmeye başlanmış, 300 kanal ve 11 şehirde yayına girmiştir.

IP TV'nin teknik kısmı ise televizyona bağlanan bir kutu (set-top-box) ile internet, ses ve televizyon hizmetlerinin tek bir kablo üzerinden elde edilmesiyle

²³ Biymed Eğitim ve Danışmanlık, **Elektronik Veri Değişimi (EDI)**, (Çevrimiçi) <http://www.biymed.com/pages/makaleler/makale34.htm>, (Erişim Tarihi : 26.08.2013).

²⁴ M. Nusret SARISAKAL ve M. Ali AYDIN, **E-Ticaret'in Yeni Yüzü Mobil Ticaret**, İstanbul: Havacılık ve Uzak Teknolojileri Dergisi Cilt:1 Sayı:2, 2003, s.85,88.

başlıyor. IP Tv sosyal ticaret ve mobil ticaret başlıklarıyla değişen tüketici alışkanlıklarını televizyon kumandasıyla buluşturuyor. Çin'de 2010 yılında 140 markanın katılımıyla açılan IP Tv online mağzası bu tarz bir alışveriş deneyiminin ilk örneğini oluşturmaktadır.

Televizyonlarda bulunan üçlü uygulama arayüzü sayesinde, IPTV dijital ortamına program yüklenebilmekte, bu tarz programlar aracılığıyla televizyon kanalı dizaynında olan online mağzalardan ürün satın alınmasının yanında bu programa entegre biçimde çalışan ödeme sistemiyle ödeme yapılabildiği gibi kumanda veya arayüzde bulunan satın al tuşuyla satın alma yapılabilmektedir.

Bir filmi izlerken başrol oyuncusunun üzerinde bulunan kıyafeti, futbol maçı seyrederken istenilen takımın formasını o an satın alabilmek, IPTV'nin elektronik alışverişte getirdiği yenilikler arasında yer almaktadır.²⁵

1.3.3. ELEKTRONİK ÖDEME VE PARA TRANSFERİ SİSTEMLERİ

Günümüzde elektronik ödeme ve para transferi sistemleri sanal ortamda kullanımlarından dolayı elektronik araçlar vasıtasıyla ticari işlemler yapmayı büyük ölçüde kolaylaştırmakta, günlük bir ihtiyaç haline gelmektedir. Elektronik ödeme sistemleri içerisinde en çok kullanılanlar kredi kartı, elektronik (dijital) imza, dijital para, elektronik çek, akıllı kart ve dijital sertifikalardır. Bankaların, müşterinin banka işlemlerine daha rahat ulaşabilmesi için yaygınlaştırmaya başladığı elektronik bankacılık, başlangıçta müşterilerin Otomatik Gişe Makineleri (Automated Teller Machines) – ATM aracılığıyla hesaplarına ulaşmalarına, para çekmelerine, yatırmalarına ve transfer etmelerine, hisse senedi, tahvil ve fon alıp satmalarına izin vermesine karşın, daha sonraları bankalar müşterilerini çevrimiçi (online) bankacılıkla tanıştırmışlardır.²⁶

²⁵ Eticaretmag, **IPTV Teknolojisi : Televizyondan Online Alışveriş**, (Çevrimiçi)
[Http://www.eticaretmag.com/iptv-alisveris](http://www.eticaretmag.com/iptv-alisveris), (Erişim Tarihi : 08.09.2013)

²⁶ Bozkurt, **a.g.e.** , s.3 .

1.3.3.1. KREDİ KARTI

Kredi kartları Dünya’da ilk defa 1960 yılında kullanılmaya başlanmış, zamanla gerek teknolojisi açıdan gerekse geniş kullanım ağı açısından kayde değer ilerlemelere ulaşılmıştır. Elektronik ödeme ve para transferi işlemleri kredi kartı ve benzeri ödeme araçları sayesinde elektronik ticareti kolaylaştırmıştır. Özellikle internet üzerinden yapılan alışverişlerde kredi kartının avantajları olmasına rağmen birçok kullanıcı internet tabanlı alışverişlerden kaçınmaktadır. SST ve SET gibi güvenlik protokolleri vasıtasıyla müşterilerin ve firmaların e-imza dijital sertifika ile güvenli bir biçimde kredi kartı bilgilerinin iletilmesine rağmen kişisel bilgilerin internet ortamından çalınma düşüncesi kredi kartı kullanıcılarını tedirgin etmektedir. Tüketicilerin bu düşüncelerinden dolayı internet üzerinde aracı kurumlar ortaya çıkmıştır. Bunlar yapılan alışverişten komisyon alarak güvenli para transferi gerçekleştirmektedir.²⁷

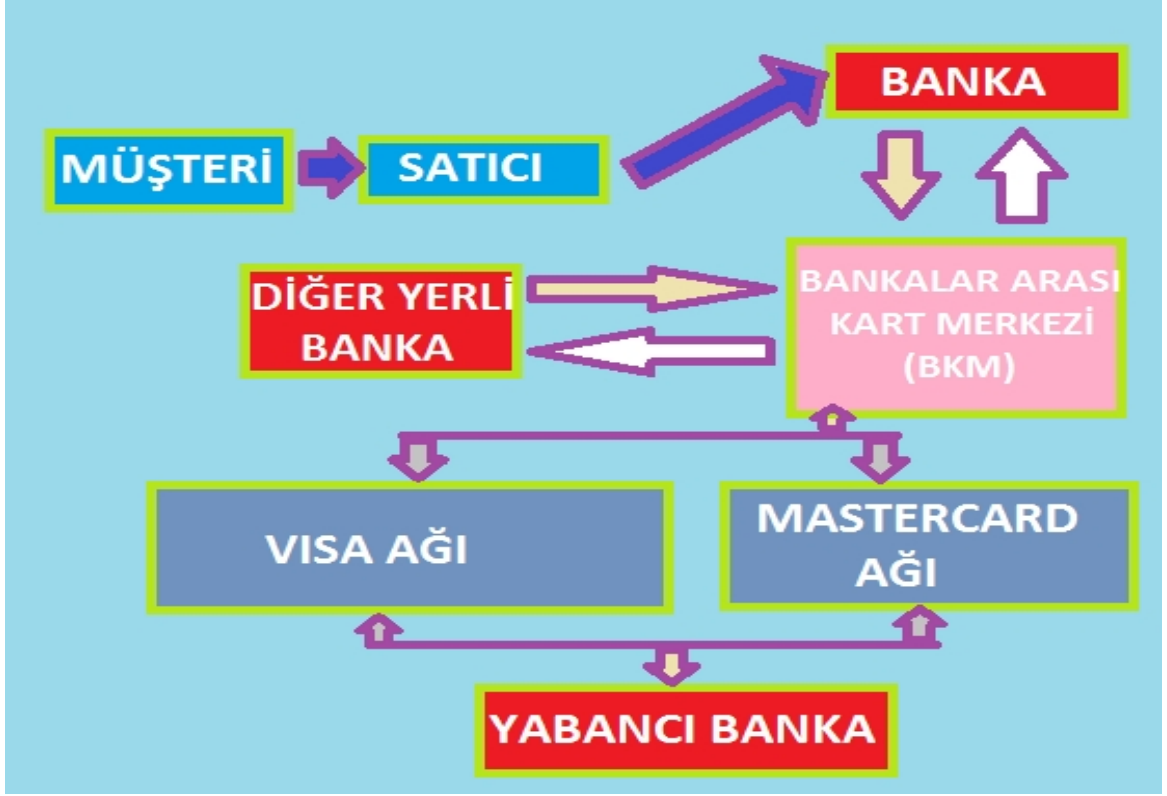
Kredi Kartı kullanan kullanıcılar hesaplarındaki tüm hareketleri izleyebilmesinin yanında kullanıcılar birçok bankacılık işlemini kendileri gerçekleştirebilmektedir. Tüm dünya da çok kullanılan kredi kartları ülkemizde de bu özelliği nedeniyle hızla yaygınlaşarak efektif para kullanımını azaltmıştır.²⁸

Kredi kartının dünya genelinde belirli bir ödeme temelinde olması ve kart kullanıcılarının çokluğu, internet aracılığıyla yapılan işlemlerde en çok tercih edilen ödeme aracı olmasını sağlamıştır.²⁹

²⁷ Hacettepe Üniversitesi, **Elektronik Ticaret Araçları**, (Çevrimiçi)
http://yunus.hacettepe.edu.tr/~ozkan09/wordpress/?page_id=5, (Erişim Tarihi : 23.06.2013) .

²⁸ ÇAK, **a.g.e.** , s.24.

²⁹ Adem ÖZBAY ve Jan DEVRİM, **E-Ticaret Rehberi**, İstanbul: Hayat Yayınları Bilgi Teknolojileri Dizisi 7, 2000, s.52.

Şekil 3. Kredi Kartı ile Ödeme Akışı.³⁰

1.3.3.2. ELEKTRONİK FON TRANSFERİ (EFT)

Elektronik Fon Transferi (EFT) İngilizce Electronic Funds Transfer kelimelerinin baş harflerinin kısaltılmasıyla oluşturulmuştur. Herhangi bir aracı kullanmadan fonları bir hesaptan diğerine aktarma sürecinin tamamını kapsamaktadır.³¹

Bankalararası para transferini hızlandırmak ve güvenli para transferini sağlamanın yanısıra piyasada nakit dolaşımını azaltmak ve Merkez Bankası ile yapılan transferlerde hızlı ve kolay bir şekilde sağlanması amacıyla kurulan EFT sistemi fon transferi isteği, kaynakta yeterli fon bulunduğunu garantileyen kredi kontrolü, kaynakta hesaptan fonları düşülmesi ve hatta düzeltmeye sağlayan kontrol kayıtlarını içermektedir. EFT geleneksel olarak özel bilişim ağları üzerinden yapılmaktadır.

³⁰ Şule ÖZMEN, **Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu E-Ticaret**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003, 216.

³¹ Mustafa Emre CİVELEK ve Edin Güçlü SÖZER, **İnternet Ticareti, Yeni Ekosozyal Sistem ve Ticaret Noktaları**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003, s.445.

Türkiye, dünya genelinde Gerçek Zamanlı Mutabakat Sistemi (Real Time Gross Settlement – RTGS) olarak bilinen ödeme sistemi altyapısını kurmuş sayılı ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemizde EFT işlemleri Merkez Bankası bünyesinde kurulu bulunan Ödeme Sistemleri ve İşletim Müdürlüğü tarafından Nisan 1992 yılında kırkdört banka ile işleme başlanmıştır. 1992 yılından günümüze kadar kullanılmakta olan EFT-1 projesinin ardından, daha çok kapsamlı ve uygulama alanları çoğaltılmış olan EFT-2 ve Elektronik Menkul Kıymet Transferi – EMKT projeleri kapsamı çerçevesinde hali hazırda çalışmalar yapılmaktadır.³²

1.3.3.3. ELEKTRONİK PARA

Dünya genelinde internetin gün geçtikçe yaygınlaşması neticesinde, ticaret yeni kanallardan da yapılmaya başlandı. Bu teknolojik gelişmeler neticesinde de güncel bir ödeme aracı olarak elektronik para kullanılmaya başlanmıştır.

Elektronik para, gündelik yaşamda kullanılmakta olan mağza çeklerinin sanal ortamındaki karşılığı olarak değerlendirilmektedir. Elektronik para hizmetinden faydalana bilmek için öncelikle elektronik para hizmeti veren kuruluşlar vasıtasıyla sunulan yazılımlardan birini bilgisayara kaydetmelerinin ardından o kuruluşla çalışmakta olan bir banka tarafından hesap açılış işlemleri yapmaları gerekmektedir. Bu işlemlerin ardından elektronik parayla anlaşmalı mağzaların internet sayfalarından veya kendisine benzer elektronik para yazılımı kullanan diğer taraflarla internet üzerinden alışveriş yapabilmektedir. Elektronik para yazılımlarının temel görevleri ise istenilen mebladaki değerin bir banka hesabından alınarak, internet vasıtasıyla yapılacak olan işlemlerde kullanılmak amacıyla dijital ortamda saklanmasını sağlar.

Günlük hayatta kullanılan efektif paralarda olduğu gibi elektronik paralarında bir seri numarası bulunmaktadır. İnternet üzerinden alışveriş yapıldığında belirli bir seri numarası bulunan elektronik paralar, alışveriş yapan kişinin kullandığı bilgisayardan

³² Nevzat ERDAĞ ve Emel BATUMAN, **Elektronik Ticaret El Kitabı**, Denizli: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2006, s.39.

silinerek alışveriş yapılan yerin bilgisayarına geçirilir. Böylelikle para transferi günlük hayatta olduğu gibi gerçekleştirmiş olur.³³

1.3.3.4. ELEKTRONİK ÇEK

Elektronik çek elektronik ticaretle işlem yapan işletmelerin ödemelerini çek olarak kabul ederek kullanabilmelerini sağlayan bir ödeme sistemidir. Bir anlamda kâğıt çek sisteminin teknolojik uyarlaması olarak adlandırabileceğimiz elektronik çek kâğıt çeklerle birlikte düzenlenen, düzenlenmiş yasal altyapısı ve süreleriyle benzer bütün dijital işlemlerin güvenini ve hızını bir araya getiren yeni bir ödeme aracıdır.

Bu sistemde ödemeler kredi kartına ihtiyaç duymadan gerekli olan banka hesabı bilgilerinin elektronik ticaret sayfasına girilmesiyle yapılır. Kullanıcı ödemeyi ticaret yapan internet sayfasına çek keserek yapmış olur. Hâlihazırda bankada bulunan sistemler, sonlandırılan transferleri günlük temizleyerek bahse konu hesapta alışverişin bitirilebilmesi için yeterli şartların bulunup bulunmadığını kontrol eder ve konuyla ilgili bilgileri elektronik ticaret sayfasına şifreli kanallarla aracılığıyla iletir. Bahsi geçen işlemler takas merkezi olarak bilinen finansal kuruluşlar aracılığıyla da sürdürülebilmektedir.

Elektronik çek uygulaması yeni bir protokol olmayıp yalnızca döküman şartnamesidir. Klasik çekler olan kâğıt çeklerle de uygun bir çalışma düzeni bulunmaktadır.³⁴

1.4. ELEKTRONİK TİCARETİN ŞEKİLLERİ

Elektronik ticareti kategorilere ayırmak, kriterlere göre sınıflandırmak mümkün olmaktadır. Bu ayrımı yaparken elektronik ticaretin gerçekleştiği ortam, gerçekleşme şekli, ticarete konu ürünler ve taraf olanların kimliği yönünden bir kategorizasyona tabii tutulmaktadır.

³³ Selçuk Burak HASILOĞLU, **Enfermasyon Toplumunda Elektronik Ticaret ve Stratejileri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi,1999, s.102,103.

³⁴ Ayşegül KARABIYIK, **'Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi'**, (Çevrimiçi) <http://journal.mufad.org/attachments/article/323/8.pdf>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) s.81,82,83 .

1.4.1. TİCARETİN DAYANDIĞI ORTAMIN NİTELİĞİ AÇISINDAN

Gerçekleştiği ortam açısından gerçekleştirenler yönünden bireyler ve kurumların gerçekleştirdiği ticaret olarak iki farklı sınıfa ayrılabilir. Elektronik ticaret büyük oranda internet üzerinden yapılmaktadır. İnternet dünyasındaki gelişmeler ve kullanımının dünya genelinde yaygın hale gelmesi elektronik ticaretin günümüzde sıkça telaffuz edilmesine ve popüler bir ticaret aracı olarak tercih edilmesine sebep olmuştur. Firmaların kapalı ağ ortamlarında (intranet) bayileri ve müşterileri ile gerçekleştirdikleri elektronik ticaret ise kullanılan diğer bir yöntemdir. Bu tarz bir elektronik ticaret yapılırken eski ve gelişmiş yöntem olan Elektronik Veri Transferi (EDI) tercih edilmektedir. 1970’li yıllarından başından bu yana tercih edilmesine rağmen elektronik ticaretin gelişmesi ile modernize edilmiştir.³⁵

1.4.2. KATILIMCI OLANLAR AÇISINDAN

İnternet ortamında yapılan elektronik ticaret taraflar açısından dört farklı şekilde gelişmektedir. Bunlar işlevlerine göre tarafları firma – müşteri – firma ve devlettir. Bunun yanında bireylerle kamu arasındaki elektronik ticaret dünya genelinde çok fazla uygulama alanı bulamamıştır.

1.4.2.1. İŞLETMEDEN TÜKETİCİYE ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

Elektronik Ticaret dendiğinde akla ilk gelen ve en çok bilinen türüdür. Teknolojideki süratli gelişmeler neticesinde oluşan sanal mağza uygulamaları aracılığıyla internet üzerinde firmaların birçok ürünün sanal ortam aracılığıyla doğrudan tüketiciye satılmasıyla gelişen elektronik ticaret kavramıdır. B2C (Business to consumer) olarak kısaltılan, internet üzerinden gerçekleşen perakende alışverişi içeren bu model işlem değeri göreceli, düşük, kısa dönemli ve spot alım satımları içermektedir.³⁶

³⁵ Zeynep ERSOY, **Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları**, Ankara: İGEME Yayınları ,1999, s.42.

³⁶ Anıl ALTAŞ, **E-Ticaret Satışta Tsunami Etkisi**, İstanbul: MEDİACAT Yayınları, 2013, s. 48, 49.

B2C elektronik ticaret modeli alım ve satımı esnasında ürünün özelliklerinin önemli olduğu ürünlerle aynı standart seviyesinde üretilen ürünlerin değerlendirilmesi ve karşılaştırılmasının yapılarak verilmesi açısından diğer alış veriş tekniklerinden çok daha uygundur. Önceden incelenmesi, tat alınması, görünmesi ve dokunulması gereken ürünler açısından bu ticaret modeli elverişli değildir.³⁷

1.4.2.2. İŞLETMEDEN İŞLETMEYE ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

B2B (Business to Business) olarak kısaltılan bu model bir ürünün veya hizmetin bir firmadan satışı yapılmak amacıyla başka bir firmaya geçmesi işlemidir.

İnternet kullanımının dünya genelinde yaygınlaşmasından önce firmalar kendi aralarındaki ticareti genellikle elektronik veri değişimi (EDI) ve ürün veri değişimi (PDI) aracılığıyla yapmaktaydılar. İnternet kullanımının hızla yaygınlaşması ve EDI uygulamalarının internet ortamına aktarılmasının ardından işlem maliyetlerinde azalma ve ürün kalitesinin artışı ile müşteri hizmetlerinin gelişmesi, elektronik ticaretle uğraşan rakiplere karşı savunma hareketlerinin gelişmesi ve yüksek Pazar payı olan şirketlerin, tüm tedarikçilerine iş yapma şartı olarak elektronik ticaret sistemlerine bağlanma zorunluluğu getirmesi işletmelerarası elektronik ticaretin hızla kabul görmesindeki önemli etkenlerdir. Bu etkenlerden ilki diğer etkenleri de peşinden sürüklemektedir. Elektronik ticaretin beklenen en önemli etkisi küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) üzerinde olacağı yönündedir.³⁸

B2B siteleri aracılığıyla günün her saatinde dünya genelinden alıcılara ve satıcılara ulaşılabilir ve ticaret yapma imkânı yakalanabilir. Telefon veya faks yerine internet üzerinden yazışıp, ilgili araçları kullanarak yirmidört saat çevrimiçi olabilen işletmeler, büyük pazarlama ve reklam bütçelerine gerek kalmadan, firmaların tanıtımını bu siteler üzerinden yapabilme imkânı bulabilirler. Batı Avrupalı firmaların,

³⁷ Levent KORO, **Elektronik Ticaret ve Dünya Ekonomisi** , (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002, s.26.

³⁸ Serhat ÇATAK, **Elektronik Ticaret ve Uygulamaları** , (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetimde Muhasebe ve Finansal Kontrol Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002, s.26.

Türk tedarikçilerini ziyaretlerinde %50 oranında artış tespit edilmiş, bundan dolayı Türkiye tüm ihracat yapan ülkeler arasında en çok yükseliş grafiğine sahip ülke olmuştur. Türkiye'den en çok ziyaret B2B kategorilerinin başında ise gayrimenkul ve inşaat, tarım, yiyecek içecek, maden ve mineraller, üretim makinaları ve tekstil bulunmaktadır.³⁹

1.4.2.3. TÜKETİCİDEN TÜKETİCİYE ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

C2C (Consumer to Consumer) olarak kısaltılan bu model elektronik pazaryeri olarak ta adlandırılmaktadır. Ticarete büyük etki getiren iş modellerinin başında yer alan bu model kullanıcıların kendi ürettiği veya kullanmış olduğu ürünleri satmasına veya almasına olanak tanıyarak, bireysel kullanıcıların elektronik ticarete katılmasını ve sanal dünya üzerinden kıtalararası ticaret yapmasına olanak sağlamaktadır.

Bazı C2C sitelerinde müzayede ile satış da yapılabilmektedir. Bu tarz sitelerden alışveriş yapılmasının temel nedeni ise kullanıcıların ikinci el veya sıfır ürünleri alıp bütçelerine katkı sağlamaları, açık arttırma sürecinin verdiği heyecan, satıcılara ürünle alakalı ayrıntılı soru sorabilme imkânı, ürün çeşitliliğinin yüksek olması ve normal şartlarda ulaşılması zor olan eski veya kolleksiyon ürünlere ulaşabilinmesinden dolayı bu tarz sitelerin tercih edilmekle birlikte son dönemde eski popülerliğini yitirmiştir.

Günümüzde çeşitli forum, bloglar ve Sosyal Medya araçları vasıtasıyla tüketiciler profil oluşturarak büyük ölçüde küçük çaplı çeşitli satışlarda yapmaktadır.⁴⁰

1.4.2.4. İŞLETMEDEN DEVLETE ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

B2G (Business to Government) olarak kısaltılan bu model e-devlet kavramıyla tanışan bütün işletmelerin devletle olan ilişkilerini elektronik araçlar vasıtasıyla yapmasıdır. İşletmeler ve devlet kuruluşları bilgi alışverişi ve karşılıklı olarak web dışı ortamlardakinden daha verimli bir yapıda iş yapabilmeleri için merkezi bir web sitesi kullanırlar. Ülkemizde bu modele en güzel örnek e-ortam olarak adlandırılan bir sistem

³⁹ ALTAŞ, a.g.e. , s.111 .

⁴⁰ ALTAŞ, a.g.e. , s.112, 113, 114 .

çerçevesinde işletmelerin devlet ya da kamu kuruluşlarıyla olan ihale ve alışverişlerini gerçekleştirmesidir.

Ayrıca bu modül çevrimiçi toplantıların düzenlenerek planların incelenebileceği ve ilerlemedenin yöneltileceği ortak bir site yoluyla bir işletmenin ve bir devlet kuruluşunun ihale edilmiş olan bir projeye ilişkin çalışmaları birlikte koordine yapabilecek sanal bir işyerini içerebileceği gibi devlet kuruluşları tarafından kullanılmak amacıyla tasarlanmış çevrimiçi uygulamaların ve veri tabanlarının kiralanmasını içerebilmektedir.⁴¹

421 Numaralı Vergi Usul Kanununun genel tebliği kapsamında gelir idaresi Başkanlığı'nın oluşturduğu sistemle yılsonu itibarıyla otuzbine yakın şirket klasik fatura yerine elektronik fatura (e-fatura) düzenlemeye başlayacak. Naylon fatura gibi usulsüzlüklerin de önüne geçilmesini sağlayacak olan bu düzenleme kayıt dışı ekonominde önüne geçilmesini sağlayacaktır. Bunun yanında mükelliflere de faturaların elektronik ortamda düzenlenmesi, müşteriye iletilmesi ve saklanmasında büyük kolaylıklar getireceği öngörülmektedir. İlk başta yaklaşık onbeşbin mükellefin bu uygulamadan yararlanması beklenmekle birlikte sektör sınırı olmaksızın belirli büyüklükleri aşan tüm vergi mükelleflerine elektronik faturanın zorunlu hale getirilmesi planlanmaktadır.

Başta maliyet olmak üzere sistemin pek çok avantajı bulunmaktadır. Elektronik Faturanın şirketlere yönetsel ve denetimsel faydalar sağlanmasının yanı sıra nakit yönetimini de kolaylaştıracağı düşünülmektedir.⁴²

1.4.2.5. DEVLETTEN VATANDAŞA ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

G2C (Government to Consumer) olarak kısaltılan bu model bir ülkenin vatandaşlarının devletle olan işlerini elektronik araçlar vasıtasıyla yapmasıdır.

⁴¹ Gonca TELLİ YAMAMOTO, *E-Ticaret Kavramlar Gelişimi ve Uygulamalar*, İstanbul: KRİTER Yayınları, 2013, s.70,73,74.

⁴² Berrin HABERVEREN, *E-Fatura ile yeni bir dönem başlıyor: EKONOMİST E-FATURA EKİ SAYI:2013/40*, İstanbul:Doğan Burda Dergi Yayıncılık, 2013, s.6.

Her yıl devletlerin üzerine yük olan harcamalar bu sistemlerin benimsenmesiyle birlikte düşmeye başlamıştır. Bu hizmetlerin kullanılması ile oy kullnma, sağlık hizmetleri, vergi servisleri ve nüfus ile gümrük işlemlerinin yanısıra belediye hizmetleri gibi tüm işlemlerin elektronik ortamda yapılmasına imkân sağlayarak vatandaşların devlet kurumlarında uzun sıra oluşturmalarının önüne geçmiş, insanların mağduriyetleri giderilerek daha şeffaf bir çalışma ortamı sağlanmıştır.⁴³

1.4.2.6. DEVLETEN DEVLETE ELEKTRONİK TİCARET MODELİ

G2G (Government to Government) olarak kısaltılan bu model bir ülkenin devlet kurumları arasında olan işlerini elektronik araçlar vasıtasıyla yapmasıdır.

Bu modelde en göze çarpan özellik yapılan işlemlerin ticari olmamasıdır. Özellikle G2C modeliyle birlikte kullanıldığı görülen bu model genellikle dahili kaplama ve harici kaplama olarak iki şekilde uygulanmaktadır.⁴⁴

1.4.3. TİCARETE KONU MAL VE HİZMET AÇISINDAN

Elektronik Ticaret teknolojinin gelişmesiyle birlikte kendini sürekli geliştirerek birey, kurum ve devletlerin birbirleriyle olan işlemlerini elektronik araçlar kullanarak yapmalarını sağlamaktadır. Geleneksel anlamda yapılan ticaretle elektronik ticaret büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Bundan dolayı elektronik ticaret mal ve hizmetlerin sipariş edilmesinin yanında bunların teslim ve ifa edilmesini de kapsamaktadır.

Elektronik ticaret dendiğinde genellikle internet üzerinden gerçekleştirilen mal ve hizmet satımı akla gelse de bu yöntemle yapılan satışların teslim ve ifası geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Bu cümleden de anlaşılacağı üzere ticaretin tamamen elektronik yöntemler ile gerçekleşmesi mümkün değildir.

⁴³ Demookan DEMİREL, **E-Devlet ve Dünya Örnekleri: Sayıştay Dergisi**, Ankara:Sayıştay Yayınları, 2006, Sayı:61, s.87,88,94,95.

⁴⁴ Wikipedia Free Eynyclopedia, '**Government to Government**' , (Çevrimiçi) <http://en.wikipedia.org/wiki/Government-to-government>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) .

Bazı mal hizmetlerin bütünüyle hem elektronik ortamda hemde geleneksel ortamda ticaretinin yapılması mümkündür. Bu tarz mal ve hizmetlere sayısal ya da dijital hizmetler denmektedir. Bu tarz mal ve hizmetlere müzik cdleri, kitap, dergi, fotoğraf ve videokasetleri gibi ürünlerin yanısıra bilgi hizmetleri olarak adlandırılan danışmanlık, finans, hukuk, vergi, sağlık, eğitim, reklamcılık, tanıtım, fon transferi ve bankacılık hizmetleri gibi sayısal birime çevirilebilen, elektronik ortamda sipariş edilip satın alınabilinen ürünler örnek olarak gösterilebilir.⁴⁵

⁴⁵ Fehmi BAŞARAN, **Ekonomik Küreselleşme Süresince Elektronik Ticaret ve Vegilendirme Sorunları**, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002, s.17.

2. AVRUPA BİRLİĞİNDE ELEKTRONİK TİCARET

Elektronik Ticaret ve internetin sosyal boyutlarıyla ilgili olarak yasal düzenlemeler konusunda en etkin çalışan örgütlenmelerden birisi Avrupa Birliği'dir. Avrupa Birliği Avrupa'da elektronik ticaretin gelişimi ve enformasyon teknolojisi üzerinde doğrudan etkileri olan birçok komisyon genelgesi yayınlanmıştır. Bu yayınlanan genelgeler özellikle elektronik para ve elektronik ticaretin gelişimine yönelik politikalar ile veri güvenliğini korumaya yönelik politikalar üzerinde yoğunlaşmış durumdadır. Avrupa Birliğinin 1998 yılında ortaya koyduğu küresel enformasyon alt yapısını yönetmek üzere kurallar ve politikalar ortaya koymaya yönelik bir süreç önerisiyle, uluslararası düzeyde gerek endüstri ve sivil toplum kuruluşlarından gerekse ülke yöneticilerinden gelen birçok eleştiriye neden olmuştur.⁴⁶

Avrupa Birliği'nin 1997 yılında yayınladığı "Elektronik Ticarete Avrupa Gelişimi" adlı raporda elektronik Ticaretin hızlı gelişimine dikkat çekilerek, elektronik ticarete hukuk ortamının oluşturulması bakımından ilk amaç güven ortamının kurulması olarak tanımlanmıştır. Bu tanımlamadan kasıt ise müşterilerin ve işletmelerin elektronik ticaretin güvenilir olduğuna inanmaları aksi taktirde elektronik ticaretin gelişemeyeceği yönündedir. Elektronik Ticaretle alakalı hukuki çerçeve oluşturulurken gözlenecek ilkeler sadece düzenleme yapmak amacıyla düzenlemelerin yapılmaması, düzenlemeler tek Pazar serbestisi üzerine kurulması ve düzenlemelerin genel amaçlarının etkin ve verimli bir şekilde karşılanması olarak sıralanmıştır. Bu ilkeler dikkate alındığında temelde elektronik ticarete vergilendirmenin açık ve tarafsız olması gerektiğinin altı çizilmiştir. Buna göre vergi yükümlülüklerinin basit, şeffaf ve öngörülebilir olması için vergi sistemine hukuki belirliliğin hakim olması hayati önem taşımaktadır. Geleneksel yöntemler ile elektronik ticareti karşıladığımızda elektronik

⁴⁶ Esra EKMEKÇİ, **Küreselleşme ve Vergilendirmede Yeni Eğilimler**, İstanbul:Kazancı Hukuk Yayınları, 2003, No:167, s.32.

işlemler hız, izlenemezlik ve anonimlik özellikleriyle vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı için yeni olanaklar oluşturabilecektir.⁴⁷

1980'li yıllarından günümüze kadar Avrupa Birliği, Avrupa Ağı kapasitesini geliştirme maksatıyla araştırma ve geliştirme hizmetleriyle ilgili ağırlıklı programlar hazırlanmakta olup bu bağlamda Elektronik Veri Değişimi sistemlerine (EDI) ve büyük ölçüde de Ticari Elektronik Veri Sistemleri (Trade EDI Systems) girişimine destek vermektedir. Avrupa Komisyonunun istediği üzerine 1994 yılında Avrupa Bilişim Altyapısını oluşturmak amacıyla on konuda vizyon çalışmaları yapılmıştır. Yapılan çalışmalar konu itibarıyla KOBİ'ler için telematik servisleri, elektronik sunum, Avrupa Kamu Yönetimi ağı ve şehir bilgi ağı gibi elektronik ticaretle doğrudan ilgili konulardır.

1996 yılında ESPIRIT programı adı altında sunulan araştırma ve geliştirme proje önerileri; çoklu ortamlar, yazılım, yüksek performanslı iletişim ağları, entegre üretim ve iş süreci teknolojilerini içerecek şekilde elektronik ticareti desteklemektedir.

Avrupa Birliği Komisyonunun 1997 yılında hazırladığı tebliğde ise birliğin öncelikli amacının Elektronik Ticaretin Avrupa'daki gelişmesini hızla sağlamak olduğunun üzerinde durulmuş ve elektronik Ticaretle ilgili yapılan çalışmaların birbirini tamamlayıcı, elektronik ticarete güveni oluşturmak ve monopol pazara tam olarak girilmesini sağlamak hedefleri belirtilmiştir.

Avrupa Birliği komisyonu elektronik ticarete her nevi şifreleme teknolojisi ile ürünün geliştirilmesini ve bunların birlik içerisinde serbest dolaşımının garanti altına alınmasını hedefleyen politikalar oluşturmaya, e-ticaret faaliyetlerinin, kamu düzen ve gereğini de sağlayacak bir ortamda sürdürülmesine yönelik çalışmalar yapmıştır.

Bu konuyla alakalı olarak OECD'nin hazırlamış olduğu şifreleme rehberinde yer alan şifreleme ilkeleri, uluslararası uzlaşmaya ilişkin önemsi bir adım olarak değerlendirilmiş, komisyonun birlik nezninde e-ticaret güvenlik mevzuatının oluşturulması çalışmalarında bu rehberden faydalanılmıştır. AB Komisyonu elektronik ortamda yapılan işlemlerde, işlemi yapana aidetini ispata yarayacak ve elektronik

⁴⁷ Billur YALTI, **Elektronik Ticarete Vergilendirme**, İstanbul:Der Yayınları, 2003, No:357, s.22.

kontratlardaki imza unsurunu karşılayacak olan sayısal imzanın ortak pazarda kabul edilmesi konusunda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda elektronik imza yönergesi kabul edilerek, elektronik imzanın, elektronik ortamda akdedilen sözleşmelerde veya imzanın gerekli olduğu her nevi işlemde kullanılmasının, yasal olarak geçerli bir imzanın sonuçlarının doğurulması sağlanmıştır. Komisyon bu gelişmelere ek olarak dünya çapında bir elektronik imzayla alakalı anlaşmanın gerekliliği görüşünü belirtmiştir.

Commerce 2000 programı ile KOBİ'lerin elektronik ticarete yönelmeleri teşvik edilmiştir. Bu program dahilinde 21 Mart 2000 tarihinde Brüksel'de komisyon tarafından 'Sınırlararası Elektronik Ticarete Yargıdışı Uyuşmazlık Hali' başlıklı çalışma toplantısı düzenlenmiştir. Komisyonun üzerinde durduğu konular 'kendi kendine düzenleme' ve 'ortak düzenleme kavramları' olmuştur.

Avrupa Birliği 8 Haziran 2000 tarihinde, Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyinin bilgi toplumu hizmetlerinin belirli bir hukuki yönlerine, özellikle de elektronik ticarete ilişkin 2000/31/EC sayılı Elektronik Ticaret Yönergesini kabul etmiştir. Her ne kadar Avrupa Birliği bu yönergeyle rekabeti, yatırımı, istihdamı artırıcı ve özellikle KOBİ'lerin gelişimini sağlayıcı imkanlar vaad eden elektronik Ticaretin hukuki boyutunu düzenleme konusunda hızlı hareket etse de bu yönergeyle elektronik Ticareti bütünüyle değil, sadece belirli hukuki yönleriyle düzenlemiştir.⁴⁸

2.1. 2000/31/EC SAYILI ELEKTRONİK TİCARET YÖNERGESİ

Bölüm 1 Genel Hükümler

Başlık 1 Amaç ve Kapsam

1. Bu yönerge iç pazarda üye devletlerarasında bilgi topluluğu servislerinin serbest dolaşımına katkıda bulunmayı hedeflemektedir.

2. Bu yönerge yaklaşık paragraf bir de bahsedilen amaçları gerekli nesnel kazanımları uzatmak, kesin ulusal şartları bilgi topluluğu servislerinde iç pazarla

⁴⁸ Emrehan İNAL, **E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması**, İstanbul:Vedat Yayıncılık, 2005, s.42.

ilişkili, servis sağlayıcılarında katılımıyla ticari iletişimler, elektronik sözleşmeler, araçların serbestliği, yönetim kodları, mahkemeye konu olmayan tartışmaların sonlanması, mahkeme hareketleri ve üye devletlerarasında işbirliğinin geliştirilmesini sağlamayı amaçlamaktadır.

3. Bu yönerge herhangi toplumsal sağlık ve tüketici kazançlarını hiçbir ön yargı olmadan korunma düzeylerini, özellikle toplumsal yasalar ve ulusal düzenlemelerle yürürlüğe konan halihazırda bilgi topluluğu servislerinin özgürlüğünü kısıtlamayan uygulamaların tamamlayıcısıdır.

4. Bu yönerge hususi uluslararası kanunlara ilave kurallar ortaya koymadığı gibi mahkemelerin yargılama hakkıyla da ilgilenmez.

5. Bu yönerge aşağıdaki durumlarda uygulanmaz.

a) Vergilendirme hususlarında

b) 95/46/EC ve 97/66/EC yönergeleriyle korunan bilgi topluluğu servisleriyle ilgili sorularda

c) Rekabet kanunu tarafından idare edilen anlaşmalar ve alıştırmalarla ilgili sorularda

d) Bilgi Topluluğu Servislerinin aşağıdaki aktivitelerinde

- Noterler veya eşdeğer meslek faaliyetlerini, direkt ve belirli bağlantıları kamu otoritesinin alıştırmalarıyla uzatmak için

- Müvekilin mahkeme nezdinde kendini savunabileceği temsilcileri

- Piyango ve bahis işlemlerini de içeren şans oyunlarında bir miktar parayla bahse girilen kumar aktiviteleri

6. Bu yönerge, kültürel ve dilsel çeşitliliği teşvik etmek ve çoğulculuk savunmasını sağlamak için, topluluk hukukuyla ilgili olarak topluluk veya ulusal düzeyde alınan tedbirleri etkilemez.

Başlık 2 Tanımlar

Bu direktifin amacı doğrultusunda aşağıdaki terimler şu anlamı taşır;

(a) ‘Bilgi Toplumu Hizmetleri’ : Direktif 98/48/EC ile değiştirilen Direktif 98/34/EC ’nin 1(2) Başlığındaki anlamı dahilindeki hizmetlerde

(b) ‘Servis Sağlayıcı’ : Bilgi Toplumu Hizmetlerini sağlayan herhangi bir gerçek veya tüzel kişi.

(c) ‘Kurulmuş Servis Sağlayıcı’ : Belirsiz bir süre için sabit bir kuruluş etkin bir biçimde takip edilen ekonomik aktivitenin servis sağlayıcısı. Varlık ve herhangi bir sağlayıcıyı teşkil etmeden kendi başına servis sağlayan teknik, teknolojik aletlerin kullanımınıdır.

(d) ‘Servis Alıcı’ : Profesyonel amaçlar veya topluluk bilgi servislerini kullanan bilhassa bilgiye erişimi araştırmak amacındaki gerçek veya tüzel kişiler.

(e) ‘Tüketici’ : Kendi ticaretinin işinin veya uzmanlığının dışında fiilen çalışan tüzel kişi.

(f) ‘Ticari Bağlantı’ : Herhangi bir şekilde teşvik için hazırlanmış bağlantı, doğrudan veya dolaylı ürünler, servisler veya şirketin imajı, organizasyon veya ticaret işini yürüten kişi, endüstriyel veya zanaat aktiviteleri veya bir uzmanlığı düzene sokan alıştırıcılar. Aşağıdakiler kendi başına ticari bağlantı gerçekleştirmez.

- Doğrudan şirketin, organizasyonun veya şahsın, bir kısım alan adı veya elektronik posta adresi aktivitelerine erişim sağlamaya izin veren bilgi.

- Ürünlerle ilgili bağlantılarla ilişkilendirilmiş bilhassa finansal bedeli olmadığı zaman; servisler veya şirketin imajı, bağımsız bir usulde derleyip toplanan şahıs veya organizasyon.

(g) ‘Düzenlenmiş Uzmanlık’ : Hem 21 Aralık 1988 tarihli en az üç yıllık bir sürede uzmanlık ve eğitimin tamamlanması için verilen yükseköğretim diplomalarının tanınması için genel bir sistem başlıklı 89/48/EEC numaralı konsey direktifinin 1(d) başlığında hemde 18 Haziran 1992 tarihli profesyonel eğitim ve antreman tamamlamasını tanımak için ikinci genel sistem başlıklı 92/51/ECC numaralı konsey direktifinin 1(f) başlığında geçen herhangi bir uzmanlık.

(h) ‘Koordineli Alan’ : Gereksinimlerin genel nitelikli veya özel olarak tasarlandıkları gözetmeksizin bilgi toplumu hizmet sağlayıcıları veya bilgi toplumu hizmetlerinin üye ülkelerin yasal sistemlerinde uygulanabilirliği şart koşulmuştur.

(i) Koordineli Alan servis sağlayıcının razı olmak zorunda olduğu gereksinimlerle ilgilenir. Bununla ilgili olarak;

- Bilgi toplumu hizmetlerinin faaliyete başlaması; Niteliklere ilişkin gereksinimler, izin ve bildirim gibi.

- Bilgi toplu hizmetlerinin etkinliğinin takibi; Servis sağlayıcı davranışına ilişkin gereksinimler, kaliteyle ilgili gereksinimler, reklam ve sözleşmelere uygulanabilir hizmetin içeriği, servis sağlayıcının bağımsızlığına ilişkin gereksinimler gibi.

(ii) Koodineli alan şu gereksinimleri kapsamaz;

- Mallara uygulanabilir gereksinimler,

- Malların nakliyesine uygulanabilir gereksinimler,

- Elektronik olmayan servislere uygulanabilir gereksinimler.

Başlık 3 İç Pazar

1. Her üye devlet kendi topraklarında kurulmuş bir servis sağlayıcı tarafından sağlanan bilgi toplumu hizmetlerini eşgüdümlü alanına giren söz konusu üye devlette geçerli olan ulusal hükümlere uygun olmasını sağlayacaktır.

2. Üye devletler eşgüdümlü alana giren sebeplerle bir üye devletin bilgi toplumu hizmetlerini sağlamak için özgürlüğünü kısıtlayamaz.

3. 1. ve 2. Paragraflar ekte bahsedilen durumlarda uygulanmaz.

4. Aşağıdaki koşullar yerine getirildiği takdirde üye devletler belirli bir bilgi toplumu hizmetine ilişkin paragraf 2’deki sapma için önlemler alabilir.

(a) Önemler şöyle olmalıdır,

(i) Aşağıdaki sebeplerden biri için gerekli olmalı,

- Kamu politikası özellikle önleme, soruşturma, tespit ve suç soruşturmasının yanında küçüklerin korunmasıyla nefret temelli her türlü kışkırtma ırk, cinsiyet, din veya millet, bireylere ilişkin insanlık onuru ihlalleri,

- Kamu sağlığının korunması

- Ulusal güvenlik ve savunmanın korunmasını içeren kamu güvenliği

- Yatırımcıları içeren tüketicilerin korunması

(ii) Belirli bir bilgi toplumu hizmetine karşı alınan (i)'de belirtilen ön yargıları hedef alan veya bu amaçlara karşı vahim ve ciddi risk sunan;

(iii) Bu amaçlarla orantılı;

(b) Duruşma hazırlığı ve suç araştırması çerçevesinde gerçekleştirilmiş eylemleri içeren, yargılamaya ilişkin herhangi bir şüphe ve ön yargı içermeyen tedbirleri almadan önce üye devlet;

- Birinci paragrafta atıfta bulunulan tedbirleri ve ikincil tür önlemleri almada ya da yetersiz kaldığında,

- Komisyon ve üye devletlerin birinci paragrafta belirtilen önlemleri alma niyeti bildirildiğinde.

5. Üye devletler paragraf 4 (b) 'de şart koşulan durumları acil hallerde ihlal edebilir. Böyle bir durum için komisyon ve üye devletler birinci paragrafta söz edilen tedbirleri almalı ve acil bir durumu göz önünde bulundurmalıdır.

6. Üye devletlerin söz konusu tedbirlerle devam etme olasılığı saklı kalmak kaydıyla, komisyon en kısa sürede topluluk hukukuyla uyumluluğunu inceler, incelemelerde bu ölçütlerin topluluk hukukuyla uyumsuz olduğu sonucuna varılırsa, komisyon bahsi geçen üye devlete acilen söz konusu önlemlere son verilmesini talep eder.

Bölüm 2 İlkeler

Kısım 1 Kuruluş ve Bilgi Gereksinimleri

Başlık 4 Önceden İzin Almama İlkesi

1. Üye devletler önceden izne tabii olmayan veya eşdeğer etkiye sahip gereksinimleri bulunan bilgi toplumu servis sağlayıcısının faaliyetini almayı ve ilgilenmeyi garantiye alır.

2. Paragraf 1, özellikle ve münhasıran hedeflenmeyen bilgi toplumu servisleri veya Avrupa Paramentosunun 10 Nisan 1997 tarihli telekomünikasyon hizmetleri alanında genel yetki ve bireysel lisanslar için ortak bir çerçeve başlıklı 97/13/EC numaralı konsey direktifi kapsamında yetki düzenlerinin hakları saklıdır.

Başlık 5 Sağlanacak Genel Bilgiler

1. Toplum hukunda var olan diğer bilgi gereksinimlerine ilaveten üye devletler en azından aşağıdaki bilgilerle hizmet ve yetkili makamlarının alıcılarına kolay, doğrudan ve kalıcı erişimi garanti eder.

(a) Servis sağlayıcının ismi

(b) Servis sağlayıcının kurulduğu coğrafik adres

(c) Doğrudan ve etkili bir biçimde iletişim kurulacağı, hızlıca iritbata geçmesine izin verilebilecek, elektronik posta adresini de içeren servis sağlayıcının ayrıntıları

(d) Servis sağlayıcının ticaret veya benzeri kamu kayıtları, servis sağlayıcının kayıt numarası veya eş değer kayıttaki kimliğiyle ticari kaydı.

(e) Bir bölümünün yönetici iznine tabii olduğu aktivitenin yetkilendirme planında konu olduğu yer.

(f) Düzenlenmiş uzmanlık alanının kaygıları olarak;

- Servis sağlayıcının kayıtlı olduğu herhangi bir meslek kuruluşu veya benzeri kurum,

- Üye devletin imtiyaz tanıdığı uzmanlık başlığı,

- Kuruluşun bulunduğu üye devlet ve imkânlarına erişmek için uygulanabilir mesleki kurallara bir referans;

(g) Katma Değer Vergisi'ne konu olan 17 Mayıs 1977 tarihli kazanç vergisiyle ilgili olarak üye devletlerin yasalarının uyumlaştırılması – Katma değer vergisinin ortak sistemi: Ölçme ve Yeknesak Temele dayanan değerlendirme başlıklı 77/388/EEC numaralı altıncı konsey direktifinin 22(1) başlığında bahsedilen servis sağlayıcısının üstlenildiği yer.

2. Diğer bilgilere ek olarak toplum hukukunda varolan gereksinimler, bilgi toplum servislerine ait olan fiyatlar, anlaşılır ve kesin bilhassa vergi ve iletim ücretlerini de kapsayıp kapsamadığı belirtildiğini üye devletler garanti etmelidir.

Kısım 2 Ticari İletişim

Başlık 6 Sağlanacak Bilgiler

Toplum Hukukunda varolan olan diğer bilgilere ek olarak, üye devletler parçası olduğu, teşkil ettiği bilgi toplumu servisinin en azından aşağıdaki koşullara uyduğunu garanti etmelidir.

(a) Ticari İletişim açıkça tanımlanabilir olmalıdır. Örneğin;

(b) Ticari İletişimin bir tarafı olan gerçek veya tüzel kişi açıkça tanımlanabilmeli

(c) Üye devletin izin verdiği yerde kurulan servis sağlayıcının indirimler, pirimler ve hediyeler gibi promosyon önerileri açıkça tanımlanabilir olmalıdır. Hak kazanmak için yerine getirilmesi gereken şartlar kolayca erişilebilir, açık ve net sunulabilir olmalıdır.

(d) Üye devletin izin verdiği yerde kurulan servis sağlayıcının promosyonel yarışma veya oyunların katılım koşullarına kolayca erişilebilmeli, açık ve net sunulabilmelidir.

Başlık 7 İstenmeyen Ticari İletişim

1. Toplum Hukukunda varolan olan diğer bilgilere ek olarak elektronik postayla istenmeyen ticari iletişime müsadde eden üye devletler kendi bölgelerindeki servis sağlayıcının ticari iletişiminin alıcıya ulaşır ulaşmaz tanımlanabilir, açık ve net olduğunu garanti etmelidir.

2. 97/7/EC ve 97/66/EC numaralı direktiflerin hakları saklı olmak üzere, elektronik posta yoluyla danışmanlık edebilen ve vazgeçme kayıtlarına saygı duyan, bu tarz ticari iletişimi istemeyen gerçek kişilerin kendi kendilerine kayıt olabildiği, istenmeyen ticari iletişime teşebbüs eden servis sağlayıcıya dair üye devletler önemleri almayı garanti eder.

Başlık 8 Düzenlenmiş Uzmanlıklar

1. Profesyonel kurallarla ilgili uyum oluşturmuş, bilhassa bağımsız değer, uzmanlığın itibarı, profesyonel gizlilik, müşterilere tarafsızlık ve diğer uzmanlık üyeleri düzenlenmiş bir uzmanlığın üyesi olarak sağlanmış bilgi toplumu servisini oluşturan veya parçası olan ticari iletişimlerin kullanımını üye devletler garanti eder.

2. Meslek kuruluşları ve organlarının özerklik hakları saklı kalmak kaydıyla, üye devletler ve komisyon paragraf 1’de bahsedilen kurallara uygun ticari iletişim maksatlı verilebilir bilgilerin türlerini belirlemek amacıyla Topluluk düzeyinde yönetim kodları kurmak için meslek kuruluşlarını ve organlarını teşvik edecektir.

3. Topluluk teşebbüsleri için önerileri çizerken, paragraf 2’de belirtilen bilgilerle iç pazarın düzgün işleyişini sağlamak gerekli olabilir. Komisyon topluluk düzeyinde uygulanabilir davranış kurallarını dikkate alır, meslek kuruluşları ve organlarıyla yakın işbirliği içerisinde hareket eder.

4. Bu yönerge düzenlenmiş meslek faaliyetlerinin erişimi ve çalışmasına ilişkin topluluk yönergelerine ek olarak uygulanacaktır.

Kısım 3 Elektronik Araçlarla Yapılan Sözleşmeler

Başlık 9 Sözleşmelerin Uygulanması

1. Üye devletler yasal sistemlerinin sözleşmeleri elektronik araçlarla neticelendirilmesini sağlarlar. Üye devletler bilhassa sözleşmeye dayalı işlemlerin uygulanabilirliğini hem elektronik sözleşmelerin kullanımı için engel olmaması, hemde yasal etkinliğin ve geçerliliğin elektronik araçlar tarafından yapılmasından kaynaklı olarak sözleşmelerin mahrum bırakılmaması için belirli garantiler sağlar.

2. Aşağıdaki kategorilerde belirtilen sözleşmelerin tamamına ya da bazısına Paragraf 1'deki hükümlerin uygulanması şart koşulmayabilir.

(a) Kira hakları hariç devre mülkün imarı ve satışından kaynaklanan haklarla alakalı sözleşmeler,

(b) Mahkemeler, kamu otoriteleri veya kamu hizmeti veren meslek gruplarına ilişkin yasaların gerektiği sözleşmeler,

(c) Ticaret, iş veya meslek faaliyetlerinin amaçları dışında fiilen çalışan kişiler tarafından kefalet imtiyazlı ve teminat güvencesi ile döşenmiş sözleşmeler,

(d) Aile hukuku veya veraset hukukuna tabii sözleşmeler.

3. Üye devletler Paragraf 1'deki hükümlerin uygulanmama şartlarını içeren paragraf 2'de kategorileri komisyona bildirir. Paragraf 2(b) 'de geçen kategorilerden Paragraf 1'in uygulanmamasının gerekliliği fikrinde olan üye devletler, her beş yılda bir paragraf 2'nin uygulanma sebeplerini de içeren bir rapor hazırlayarak komisyona sunarlar.

Başlık 10 Sağlanacak Bilgiler

1. Topluluk hukunda varolan diğer bilgi gereksinimlerine ilaveten en azından servis sağlayıcı tarafından net bir şekilde verilen aşağıdaki bilgiler, tüketici olmayan taraflar tarafından aksi mutabık kalınmadığı takdirde, anlaşılır, açık bir şekilde ve servis alıcısı tarafından sipariş edilmeden önce üye devletler tarafından sağlanacaktır.

(a) Sözleşmeyi sonuçlandırmak için takip edilmesi gereken farklı teknik adımlar

(b) Ulaşılabilirliği sonuçlanan sözleşmenin servis sağlayıcı tarafından kayda alınıp alınmayacağı

(c) Önceden alınan sipariş giriş hatalarının düzeltilmesi ve belirlenmesi için teknik araçlar.

(d) Sözleşmenin bitirilmesi için önerilen dil.

2. Üye devletler, Tüketici olmayan tarafların anlaşmaları haricinde servis sağlayıcının elektronik olarak başvurabilecek yönetimle ilişkili kodları belirtmesini garanti eder.

3. Alıcı tarafından sağlanan sözleşme şartları ve genel koşullar, alıcının saklama ve yeniden üretimine izin vermeli ve bu doğrultuda yapılmalıdır.

4. Yalnızca elektronik posta değişimi veya eşdeğer bireysel iletişimlerden sonuçlanan sözleşmelere paragraf 1 ve 2 uygulanmaz.

Başlık 11 Siparişin Alınması

1. Üye devletler, tüketici olmayan taraflarca kabul edilenlerin haricinde teknolojik yollarla alıcının sipariş verdiği durumlarda aşağıdaki ilkelerin geçerli olduğunu garanti eder.

- Servis sağlayıcı, elektronik araçlardan kaynaklı yersiz gecikme olmaksızın alıcının siparişini aldığını onaylamak zorundadır.

- Tarafların birbirlerine erişimlerinin olduğu durumlarda, siparişin alınması ve onaylanması kabul edildiği varsayılır.

2. Üye devletler, tüketici olmayan taraflarca kabul edilenlerin haricinde servis sağlayıcının alıcının sipariş vermesi için kendisini tanımlama ve giriş hatalarını teknik araçlarla düzeltmek amacıyla erişiminin uygun ve etkili hale getirilmesini garanti eder.

3. Yalnızca elektronik posta değişimi veya eşdeğer bireysel iletişimlerden sonuçlanan sözleşmelere paragraf 1'in ilk satırı ve paragraf 2 uygulanmaz.

Kısım 4 Aracı Servis Sağlayıcıların Yükümlülükleri

Başlık 12 Katkısız İletim

1. Servis alıcısı tarafından veya iletişim ağının erişimi koşulunda sağlanan sevisin iletişim ağında aktarımdan meydana gelen bilgi toplumu setvisinin sağlanmasında, üye devletler aşağıdaki şartlarda servis sağlayıcının aktarılan bilgidenden yükümlülüğünün olmadığını garanti eder.

- (a) İletimin başlamadığı
- (b) İletimin Alıcısının seçilmediği ve
- (c) İletimde içeren bilgilerin seçilmediği ve düzenlenmediği hallerde.

2. Paragraf 1’de bahsedilen iletim ve erişim sağlama eylemleri, bu iletişim ağındaki iletimin gerçekleştirilmesi amacıyla yer aldığı ve bilgi iletimi için gerekli olandan daha uzun bir süre için depolamama şartı olduğu sürece gönderilen bilgiler otomatik, orta düzey ve geçici depolama içerir.

3. Bu başlık üye devletlerin hukuk sistemlerine uygun olarak servis sağlayıcı tarafından yapılan bir ihlalin sonlandırılması veya önlenmesi amacıyla bir mahkeme ya da idari makama engel teşkil etmez.

Başlık 13 Ön Belleğe Alma

1. Üye devletler, bilgi toplumu servislerinin sağladığı, servis alıcısı tarafından sağlanan bilginin iletişim ağındaki iletiminden meydana gelen otomatik, ortadüzy ve geçici depolamadan sorumlu olmadığını, yegâne amacın alıcıların istekleri doğrultusunda aşağıdaki koşullarda bilginin diğer alıcılara iletiminin daha verimli yapılması olduğu durumların gerçekleşmesini garanti eder.

- (a) Sağlayıcının bilgiyi değiştirmedeği,
- (b) Sağlayıcının bilgiye erişme şartlarına riayet ettiği,
- (c) Sağlayıcının endüstri tarafından kullanılan ve yaygın olarak bilinen bilginin güncellenmesi ile ilgili kurallara riayet ettiği,
- (d) Sağlayıcının bilginin kullanımındaki veriyi elde etmek için endüstri tarafından oldukça tanınmış olan teknolojinin kanuni kullanımına müdahale etmediği ve
- (e) Sağlayıcının ağda iletişimin durdurulduğu, erişimin iptal edildiği veya yönetimin emriyle durdurma ve iptal etme işlemleriyle alakalı ilk kaynak bilgilerinin gerçekliğine rağmen edinilen bilgilerin depolandığı yere erişimin oldukça süratli bir şekilde durdurulduğu veya iptal edildiği hallerde gerçekleştirilir.

2. Bu başlık üye devletlerin hukuk sistemlerine uygun olarak servis sağlayıcı tarafından yapılan bir ihlalin sonlandırılması veya önlenmesi amacıyla bir mahkeme ya da idari makama engel teşkil etmez.

Başlık 14 Sunuculuk

1. Servis alıcısı tarafından sağlanan bilgilerin saklanmasından meydana gelmesi şartıyla, bilgi toplumu servisi aşağıdaki şartlarda üye devletler servis alıcısının talebi üzerine saklanan bilgilerden servis sağlayıcının sorumluluğunun olmadığını garanti eder.

(a) Servis sağlayıcının zararlarla ilgili şikâyet hakkında ve yasadışı faaliyet ya da bilgi hakkında kesin kanaate sahip olmadığı, yasadışı aktivitenin ya da bilginin aşikâr olduğunu koşulları bilmediği veya farkında olmadığına ya da;

(b) Servis sağlayıcının bilgiye erişimi durdurmak veya kaldırmak için süratlice yapılan eylemleri edinmesi şartıyla.

2. Alıcının, servis sağlayıcının kontrolü veya izni altında gerçekleştirdiği eylemlerde paragraf 1 uygulanmaz.

3. Bu başlık üye devletlerin hukuk sistemlerine uygun olarak servis sağlayıcı tarafından yapılan bir ihlalin sonlandırılması veya önlenmesi amacıyla bir mahkeme ya da idari makama engel teşkil etmediği gibi Üye ülkelerin bilgiye erişiminin durdurulması veya kaldırılması yönündeki işlemlerini de etkilemez.

Başlık 15 İzleme İçin Genel Yükümlülük

1. Servis sağlayıcının gönderdiği veya transfer ettiği, yasadışı faaliyet veya etkin bir biçimde gerçekleri aramak için engelleyici genel bir yükümlülüğün olmadığı durumlarda verilerle ilgili olarak 12. ,13. ve 14. başlıklarda servisin koruma sağladığı durumlarda Üye Devletler bilgilerin izlenmesi için genel bir yükümlülüğü yürürlüğe koyamazlar.

2. Üye devletler, bilgi toplumu servisi sağlayıcıları için yasadışı aktiviteyi üstlendiği iddia edilen ya da servis alıcısı tarafından bilgi sağlanan veya depolama anlaşmaları olan alıcıların kimlik bilgilerinin bilinmesine olanak sağlamak amacıyla

talepleri üzerine kamu otoriteleriyle haberleşme zorunluluğunun derhal yetkili makamlara bildirilmesi için yükümlülükler getirebilir.

Bölüm 3 Uygulama

Başlık 16 Yönetim Kodları

1. Üye devletler ve Avrupa Birliği Komisyonu aşağıdaki maddeleri desteklemelidir.

(a) Toplum seviyesi, ticaret, uzmanlık ve tüketici dernekleri veya organizasyonlarına rehberlik etmek için 5 ila 15. Başlıklar arasındaki uygulamalara katkıda bulunmak amacıyla yönetim kodları düzenlemek.

(b) Avrupa Birliği Komisyonuna Ulusal veya toplum seviyesinde yönetim kodları taslağının karşılıksız aktarılması.

(c) Elektronik araçlarla toplumun kullandığı dilde yönetim kodlarına erişebilme.

(d) Üye devletler ve Avrupa Birliği Komisyonu arasındaki, meslek ve tüketici dernekleri veya kuruluşları, yönetim kodları uygulamalarıyla alakalı değerlendirmeler ve elektronik ticaretle alakalı gelenekler veya çalışma alışkanlıkları üzerindeki etkileriyle ilişkili iletişim.

(e) Çocukları ve insan hassasiyetini korumaya yönelik yönetim kodları düzenlemek.

2. Üye Devletler ve Avrupa Birliği komisyonu paragraf 1(a) 'ya göre düzenlenen ve ilgili alanlarını etkileyen, dernekler veya organizasyonların müşterileri için hazırladığı yönetim kodlarının tasarlanmasını teşvik eder. Makul özel ihtiyaçlarını dikkate almalı, kuruluşların görsel olarak kullanılamayan ve etkisiz kılınan sunumlarına yardımcı olunmalıdır.

Başlık 17 Mahkeme Yargılamasız Uyuşmazlığın Çözümü

1. Üye devletler, bilgi toplum servis sağlayıcısı ve servis alıcısı arasındaki uyuşmazlıklarda uygun elektronik araçları da içererek ulusal kanunlar çerçevesinde

yürürlükteki yasaların mahkeme yargılamasız uyuşmazlığın çözümünü aksatmayacağını garanti eder.

2. Üye devletler mahkeme yargılamasız çözümün taraflarını, bilhassa tüketici anlaşmazlıklarının çözümü için yeterli usuli garantileri teşvik eder.

3. Üye devletler, mahkeme yargılamasız uyuşmazlığın çözümünden sorumlu tarafların önemli kararları için komisyonu bilgilendirmesi, uygulamalarda topluluk servisleri, aktarım ve diğer bilgilerin kullanımı veya elektronik ticaretle ilgili gümrük ilişkilerini teşvik eder.

Başlık 18 Mahkeme Faaliyetleri

1. Üye devletler, ulusal kanun çerçevesinde mahkeme faaliyetlerinin uygunluğuyla ilgili bilgi toplumu servislerinin geçici tedbirlerini de kapsayan tedbirlerin hızlıca kanunlaşmasına izin vermesini, iddia edilen herhangi bir ihlali ve ileride çıkar ilişkisinden oluşabilecek zararın önlenmesini garanti eder.

2. 98/27/EC numaralı direktifin eklerine ilaveten;

'11. Avrupa Paramentosunun 8 Temmuz 2000 tarihli Özellikle İç Pazarda elektronik ticaret ve Bilgi Toplumu Servislerinin bazı hukuki yönleri üzerine 2000/31/EC numaralı Elektronik Ticaret konsey direktifi (OJ L. 178, 17.7.2000, sayfa 1).'

Başlık 19 İşbirliği

1. Üye devletlerin direktifi etkin bir biçimde uygulaması için gerekli tahkikat ve gözetim araçları bulunmalı ayrıca Üye Devletler servis sağlayıcıların zaruri bilgiyi tedarik etmesini garanti eder.

2. Üye devletler, diğer üye devletlerle bir veya birkaç iritbat noktası saptamak amacıyla ayrıntıları diğer ülkelere ve komisyona bildirmek kaydıyla işbirliği yaparlar

3. Üye devletler uygun elektronik araçlarla olabildiğince hızlı bir şekilde ulusal kanunla uyumlu olarak komisyonun veya diğer üye ülkelerin destek ve bilgi taleplerini temin eder.

4. Üye devletler alıcılar ve servis sağlayıcıların aşağıda belirtilen hallerde elektronik araçlarla erişebileceği irtibat noktalarını tespit eder.

(a) Anlaşmazlık durumlarında şikayet ve tazminat mekanizmalarının anlaşmalı haklar ve zorunluluklar üzerine mekanizmanın kullanımıyla ikişkili olarak elverişli yönleriyle ilgili genel bilgi edinmek,

(b) Elverişli destek veya daha fazla bilgi edinmek için yetkililer, dernekler veya organizasyonların ayrıltıları elde etmesi.

5. Üye devletler bilgi toplumu servisleri ve alıştırmaları, kullanımları ve elektronik ticarete ilişkin gümrüklerin anlaşmazlıklarıyla ilgili bölgelerinde alınan kayda değer yönetsel ve hukuki kararların komisyonla iletişimini teşvik eder. Komisyon bu kararları diğer üye ülkelere iletir.

Başlık 20 Yaptırımlar

Üye devletler, bu direktife göre benimsenen ulusal hükümlerle uygulamaya dair gerekli bütün tedbirleri alarak ihlallere uygulanabilir yaptırımları belirler. Sağladıkları yaptırımlar etkili, orantılı ve caydırıcı olmalıdır.

Bölüm 4 Nihai Hükümler

Başlık 21 Yeniden Değerlendirme

1. 17 Haziran 2003'ten önce, daha sonraki her iki yılda, komisyon bu direktifi dikkate alarak, yasal zemine adaptasyonu için önerileri, bilgi toplumu servisleri alanındaki ekonomik ve teknik gelişmeler, bilhassa suçun engellenmesi konusunda; küçüklerin korunması, tüketicinin korunması ve iç pazarın uygun işlevleri eşliğinde bir raporunu komisyon Avrupa Parlamentosu, Konsey ile Ekonomik ve sosyal komiteye bir rapor ibraz eder.

2. Bu direktifin uyum ihtiyacı için yapılan inceleme neticesinde hazırlanan raporda içeriği deviren yükümlülüklerin özelliği, konum araçları servisi “Fark et ve devir prosedürü” ve hiper bağlantı sağlayıcılarının serbesliğine ilişkin önerilerin gereken belirli analizleri bulunmalıdır. Ayrıca rapor elektronik posta ile talep edilmemiş ticari iletişimlerin iç pazardaki uygulanabilme olasılığının prensiplerini, teknik

gelişmeler ışığında, başlık 12 ve 13'te sağlanan yükümlülüğün muafiyetine ihtiyaç duyulan ek koşulları da analiz etmelidir.

Başlık 22 Aktarım

1. Üye devletler, 17 Ocak 2002'den önce bu direktifle uyumlu olarak gerekli yönetsel hükümleri ve düzenlemeleri yürürlüğe koymalıdır. Bu yüzden bir an önce komisyonu bilgilendirmelidir.

2. Üye devletler bu direktifle ilişkili veya resmi olarak yayınlanmasına eşlik eden 1. Paragrafta bahsedilen önlemleri benimser. Uygulanış yöntemleri üye devletlerin referanslarına bırakılmıştır.

Başlık 23 Yürürlüğe Girme

Bu direktif Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde yayınlandığı gün yürürlüğe girer.

Başlık 24 Muhattap

Bu direktif Üye Devletleri muhattap almaktadır.

Ek 3. Başlığın İstisnaları

Aşağıdaki koşullarda 3. Başlığın 1. , 2. ve 3. Maddeleri uygulanmaz

- Telif Hakları, Komşu Hakları, 87/54/EEC ve 96/9/EC'de belirtilen hakların yanı sıra Endüstriyel Mülkiyet Hakları

- Üye Devletlerin 2000/46/EC direktifinin 8. Başlığının 1. Maddesinde öngörülen istisnalardan birini uyguladığı takdirde ilgili kurumlar tarafından elektronik para çıkarması

- 85/611/ECC direktifinin 44. Başlığının 2. Maddesindeki hükümlerde

- 92/49/ECC direktifinin 4. Bölümünün 30. Başlığında, 92/96/ECC direktifinin 4. Bölümünde, 88/357/ECC direktifinin 7. ve 8. Başlıklarında ve 90/619/EEC direktifinin 4. Başlığında belirtilen hükümlerde

- Sözleşmelerine uygulanacak kanunu seçme özgürlüğü olan taraflarda
- Tüketici bağlantılarıyla ilgili sözleşmeden doğan yükümlülükler
- Resmi geçerliliği olan gayrimenkulün bulunduğu yerde üye devletin zorunlu kanuni ihtiyaçlarına konu olan sözleşmenin oluşturulması veya devredilmesi
- Elektronik Posta yoluyla istenmeyen ticari iletişime izin verildiğinde

2.2. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE ELEKTRONİK TİCARET DÜZENLEMELERİ

2.2.1. BİRLEŞİK KRALLIK

Birleşik Krallık'ta 2002 yılında yürürlüğe giren Elektronik Ticaret tüzüğü çevrimiçi ticaret yapan ya da yapmayan bütün tacirleri etkilemiştir.

2002 tarihli elektronik ticaret tüzüğü (Elektronik Ticaret Direktifi olarak bilinen düzenleme) 2000 tarihli Avrupa Birliği'nin elektronik ticaret yönergesinin uygulamasıdır. Yönerge tüketici güvenini artırmak amacıyla Avrupa genelinde çevrimiçi ticareti netleştirmek ve uyumlu hale getirmek için getirildi.

Neredeyse bütün ticari internet sitelerini bu düzenleme kapsamaktadır. Düzenlemeler Bilgi Toplumu Servisi'ne değinmektedir. Bundan kasıt servis alıcısının özgün talebinin işlem ve veri depolama amacıyla elektronik ekipmanlar vasıtasıyla uzaktan ücretlendirme için normal şartlarda sağlanan herhangi bir servistir. Bu tanım elektronik ticaretten daha fazlasını kapsamaktadır. 2002 yılında Birleşik Krallık Ticaret ve Endüstri Departmanı çevrimiçi alış-veriş ile kısıtlı olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

Google Fransa, Google Anonim Şirketi ile Louis Vuitton Malletier arasındaki davada Fransız temyiz mahkemesi Avrupa Birliği Adalet Divanı'na Google'da yapılan aramaların Bilgi Toplumu Servisi tanımına dâhil olup olmadığını sormuş; Adalet Divanı'da bir internet referans hizmetinin reklam veren tarafından sağlanan bilginin saklanmasına bağlı olarak bilgi toplumu servislerini teşkil ettiği görüşünü bildirmiştir. Ayrıca mahkeme bilgi toplumu servisi tanımına giren serviste mutlaka bu hizmetin

tanımındaki bütün elemanlarının özelliklerinin olduğuna dair bulguların olması gerektiğini vurgulamıştır.⁴⁹

Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi'nin 2009 tarihinde Avrupa Birliği Adalet Divanı'ndan istediği bir takım sorulara ilişkin ön kararlar 2011 yılında görülen L'oreal ile eBay arasındaki davanın netlik kazanmasına sebep olmuştur. L'oreal kendi izinleri olmadan ürünlerini pazarlayan eBay ve eBay üzerinden satış yapan satıcılara karşı açmış olduğu davada, mahkeme tarafından dikkate alınan bir soruda eBay'in olası sorumluluğunun söz konusu olduğu kanısına varmıştır. Bunun üzerine Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi bir çevrimiçi operatörü olarak eBay'in bir bilgi toplumu servisi olduğunu kabul etmiştir.⁵⁰

Yönerge Avrupa Ekonomik bölgesi içerisinde yer alan yirmiyedi üye ülkenin yanısıra Norveç, İzlanda ve Lihtenştayn'da uygulanmaktadır. Avrupa Birliği yönergeyi her iki yılda bir yeniden gözden geçirmeyi zorunlu kılmıştır.

Yönerge ve düzenlemeler bazı şartlarda gerçekleşen anlaşmazlıklarda uygulanan kanunu sağlamalarına rağmen nerede dava açacağını veya açılacağını belirtmez. Ayrıca vergilendirme, bahis oyunları veya piyango, veri korunması, resmi noter aktiviteleri, mahkemelerden önce müvekkillerin savunmaları veya vekilliğinde veya tekel yasalarındaki yönerge ve düzenlemeler uygulanmaz.

Konusu veri koruma yasası kapsamında değerlendirilen şikâyetlerde, aracı korumalardan sunucunun yararlanamaması tartışılabilir. Örneğin İtalya'da 2006 yılında google'ın İtalyan video sayfasında paylaşılan Turin okul öğrencilerinin otistik bir

⁴⁹ Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), '**C-236/08 'den C-238/08'e olan davaların birleştirilmesi'** , (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0236:EN:PDF>, (Erişim Tarihi : 23.03.2014) s.22,23.

⁵⁰ Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), '**Çevrimiçi Pazaryeri Operatörünün Bağımsızlığı'** , (Çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7cc70d7fb1854a679a71870ae5f210dc.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLbh50?text=&docid=107261&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=218899>, (Erişim Tarihi : 28.03.2014) .

çocuğu kabadayı gibi gösterdiği video da google'ın sorumluluğu olduğuna karar verilmiştir.⁵¹

Elektronik ticaret yasalarındaki gönderim tarihleriyle ilgili mevzuat için, direktif davadan davaya temelli uygulanmalıdır. Bu nedenle 2010 yılında yürürlüğe giren Eşitlik Kanunu gibi bazı kanunlar elektronik ticaret düzenlemeleriyle ilgili hükümler içerir. Diğer kanunlar tamamlayıcı hükümler içerir. Örneğin 2007 yılındaki Elektronik Ticaret düzenlemelerinde 2006 yılında yürürlüğe giren Terörizm kanunu takip edilmiştir. En yeni tamamlayıcı hükümler 2013 yılında yürürlüğe giren Elektronik Ticaret Yönergesi hakkındaki düzenlemelerdir.

Genellikle düzenlemeler ülke menşei prensibiyle uygulanmaktadır. Basitçe Birleşik Krallık'taki işyeri düzenlemelerdeki hükümlere uyumlu olduğu sürece diğer üye devletlerin aynı konu üzerindeki kanunları gözardı edilebilir.

Birleşik Krallıktaki bir işyeri sunucularını başka bir ülkeye yerleştirmesiyle düzenleme şartlarından kaçamaz. Düzenlemeler işyerinin kurulduğu yere göre uygulanır. Araç, gereçlerinin bulunduğu yere göre değil. Ayrıca düzenlemeler tüketici sözleşmeleri ve uygulanması konusunda ülke menşei prensibini uygulamamaktadır. Birleşik Krallığa ait bir internet sitesinde bir tüketici alışveriş yaptığı zaman sadece Birleşik Krallık kanunlarıyla değil, satın aldığı ülkenin kanunlarıyla da korunmaktadır. Örneğin, Fransa'ya satış yapan başka ülke menşeli bir internet sitesi Fransız Tüketici kanununa uygun şekilde iş yapmalıdır.

Telif hakkı ve mutlak diğer haklarda menşei ülke prensibi kapsamı dışındadır. Devre mülk transferleri ve istenmeyen ticari elektronik postalar da bu kapsamdadır. Bir üye devlet kamu düzeni, kamu sağlığının korunması, ulusal güvenlik ve savunmayı da içeren kamu güvenliği ve yatırımcıları da kapsayan tüketiciyi korumak amacıyla ülke menşei prensibini geçersiz kılabilir ve başka üye ülkelerdeki tedarikçilere karşı kendi kanunlarını yürürlüğe koyabilir. Bununla birlikte önlemler orantılı olmalıdır.

⁵¹ Out-Law News, **Google convictions reveal two flaws in EU law, not just Italian law**, (Çevrimiçi) <http://www.out-law.com/page-10805>, (Erişim Tarihi : 30.03.2013) .

Birleşik Krallık; icra mercileriyle birlikte otoriteler tarafından mevzuatların herhangi gereksinimiyle çelişkili tavır içerisinde hareket ettiği ve Avrupa Ekonomik Topluluğu içerisinde bu varlıkların herhangi birinin uygulandığı tespit edilen servis sağlayıcıları için ülke dışında bilgi toplumu servislerine karşı önlem almak amacıyla mevzuatlardan ülke menşei prensibini iptal etmiştir. Başka ülkede kurulu bulunan servis sağlayıcı aleyhine önlemler almadan ve kendine tanınan süre içerisinde önlem alma niyetiyle ilgili Avrupa Komisyonunu bilgilendirerek Birleşik Krallık otoriteleri öncelikle servis sağlayıcının bulunduğu üye devletle görüşmelidir.

Bu; önemli derece Birleşik Krallık icracılarının tüketiciyi korumak için Avrupa Ekonomik Topluluğu bünyesinde bulunan herhangi bir devletteki servis sağlayıcılar aleyhine önlemler alabileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle Birleşik Krallık dışındaki servis sağlayıcıları yönetmeliklere aykırı bir şekilde Birleşik Krallık'ta çevrimiçi servisi serbest bırakmaya karar veremezler. Bu konudaki en iyi uygulama Birleşik Krallık dışında kurulan bir servis sağlayıcının en azından kuruldukları devlet içerisindeki kanunları kapsayan düzenlemelerle birlikte uyumluluğu garanti edebilmesidir.

eDate Advertising DmbH, X ve Martinez, Mirror Group 'un 2011'de birleştirilen davasında Avrupa Birliği Adalet Divanı bir elektronik ticaret hizmet sağlayıcısının kurulmuş olduğu üye devlette geçerli esasa müteallik hukuk tarafından öngörülen daha sıkı şartlara tabii olarak sağlanan istisnaların yalnızca bu durumda uygulanabileceğine hükmetmiştir.⁵²

Servis sağlayıcıları elektronik ticaretle ilişkili olsun yâda olmasın en azından; servis sağlayıcının sitesinden kolayca erişilebilen bir isim, servis sağlayıcı tarafından verilen coğrafi adres, servis sağlayıcının detyalarında hızlıca, direkt ve etki bir şekilde irtibat kurmayı sağlayan elektronik posta adresi, kayıt numarasını da içeren kayıt detayları, servis sağlayıcının izin planlarının konusu olduğu durumlarda denetimsel otoriteyle ilişkili detaylar, herhangi bir gerçek şahıs veya benzeri kuruluşun; servis

⁵² Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), 'C-509/09 ve C-161/10 davalarının birleştirilmesi', (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML>, (Erişim Tarihi : 01.04.2014) .

sağlayıcının veya uzmanlık ünvanının kayıt edildiği üye devlette başlığı onaylanan bunun yanında servis sağlayıcının alıştırılmalarının uygulanabilir uzmanlık kurallarının, ilişkilerinin yer aldığı yetki şeması, internet sitesi elektronik ticaret işlemleri için kullanılmıyorsa bile iş yerinin katma değer vergisi numarası varsa belirtilmeli, internet sitesinde bulunan fiyatlar açık ve net olmalı, bilhassa fiyatların vergi ve taşıma ücretlerini içerip içermediği belirtilmeli, Uzaktan Satış yönetmeliği internet üzerinden müşterilere satış yapılan işlerde çeşitli bilgi gereksinimleri içermektedir. Buna göre eğer ki servis sağlayıcı bir şirketsen, 2006 yılında yürürlüğe giren şirketler yasası gereği kayıt yerinin belirtilmesi gerekmektedir.

Bundersverband ve Deutsche Internet Versicherung'un 2008 tarihinde gerçekleşen davasında Avrupa Birliği Adalet Divanı bir şirketin posta ve elektronik posta adresinin ötesinde iletişim için başka yöntemler sağlamaya ihtiyaç duyabileceği, tüketicilere derhal cevap verilmesi gerektiği hükmünü onaylamıştır.⁵³

Eğer bir şirket servisleri ve ürünleriyle alakalı promosyon kısa mesajları (SMS) kullanıyorsa bilgi gerekliliklerinin konusu dahilindedir. Sms mesajlar 160 karakterle sınırlanmıştır. Bununla ilgili olarak bilgi gereksinimlerinin nasıl paylaşılacağı sanayi ve ticaret departmanının 31 Temmuz 2002 yılında yayınladığı Elektronik Ticaret Düzenlemelerinde iş rehberi isimli kitapçığın 5. maddesinde belirtilmiştir. 5. maddenin 53. bölümünde düzenlemeler bilginin kolayca, doğrudan ve sürekli erişilebilir olabilmesi için gereksinimlerin nasıl yapılacağını belirtmez. İdare mobil cihazlarda kısa mesajların 160 karakterle kısıtlanması gibi teknolojik kısıtlamaları tanır. Bu da bilginin hazırca erişilememesinin yanında servis sağlayıcının, servisin alıcısıyla işlemleri anlamına gelmektedir. Bununla birlikte idare temel veya iptal edilemez bilginin sürekli erişimine karşı olmaksızın, bilginin uygunluğundaki geçici kesintileri tasarlar. Ancak bilgiye erişim gerekir gerekmez sorumluluk servis sağlayıcıya geçer. Alıcıların işlemi

⁵³ Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), '**Bundersverband ile Deutsche Internet Versicherung arasındaki dava**', (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?jsessionid=K1f2TPvZLvPQqRhqIGB4G4FF27HrTpyTyQ5L3yrlwJXGJYd7yTV!907663123?uri=CELEX:62007CJ0298>, (Erişim Tarihi : 06.04.2014) .

yaptıkları anda veya değişikliği yapar yapmaz ki uyumluluğu durumunda bilgiyle ilgili kanıtları korumak için tavsiye edilebilir.⁵⁴

Günümüzde akıllı cihazlar üzerindeki birçok uygulamadan mesajlar gönderilebilmektedir. Mesaj servisleri günümüzde öncelikle sosyal medya mesajlarını kullanırken işletmeler akıllı telefonlarda kullanılabilen bu mesajlaşma programlarını ticari bağlantıları için kendilerine avantaj olarak kullanabilirler. Bu konuyla alakalı herhangi bir mahkeme iştehatı olmamasına rağmen bu konuyla alakalı düzenlemeler yapılabileceği tahmin edilebilir.

Elektronik posta veya kısa mesajla pazarlama talep edilmiş ya da edilmemiş olsa da; ticari bir iletişim olduğu, şahıs veya namına gönderilen kişi, uygun olması halinde promosyonel teklifleri veya promosyonel müsabakalar ya da oyunlarda şartları açıkça açıklamak için kesin ve kolayca erişimi alenen belirtilmelidir.

Yönetmeliklerde; bir servis sağlayıcının elektronik posta ile gönderilen talep edilmemiş ticari iletişimin alıcıya ulaşır ulaşmaz açık ve kesin olarak tanımlanabilmesini garanti eder hükmü geçmektedir.

Yönetmeliklerde mesajların nasıl tanımlanacağı konusunda bir düzenleme yoktur. 16 Aralık 2003 tarihinde Birleşik Devletler’de yürürlüğe giren istenmeyen pornografik ve pazarlama saldırısını kontrol yasası (Can-spam Act) ticari elektronik posta göndermek konusundaki yapılan dünya daki ilk ulusal düzenlemedir.⁵⁵ Bu kanun talep edilmeyen elektronik postaların konu kısmına İngilizce reklam kelimesinin ilk üç harfi olan ‘ADV’ kelimelerinin yazılmasını zorunlu kılmıştır. Bazı eyaletlerde bu tarz gereksinimlerin hâlihazırda bulunmasının yanında Federal Ticaret Komisyonu ileride etiketleme planının başarısız olabileceği sonucuna varmıştır. Bundan dolayı da düzenleme Federal Kanunlara eklenmemiştir.

⁵⁴ United Kingdom Department of Trade and Industry, ‘**A Guide For Business To The Electronic Commerce (EC Directive) Regulations 2002**’, (Çevrimiçi) <http://www.bis.gov.uk/files/file14635.pdf>, (Erişim Tarihi : 08.04.2014), s.18 .

⁵⁵ Wikipedia The Free Encyclopedia, ‘**Can-Spam Act of 2003**’, (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/CAN-SPAM_Act_of_2003, (Erişim Tarihi : 08.04.2013) .

Birleşik Krallıkta ise yığın ileti (spam) ile ilgili olarak 2003 yılında yürürlüğe giren Gizlilik ve Elektronik Haberleşme Mevzuatı ile mücadele etmektedir. Bu mevzuata göre işletmelerin talep edilmeyen ticari elektronik postaları alıcıların irtibat bilgileri bir ürün veya servisin satışı veya satış için yapılan müzakeresi sonucunda elde edilmediği sürece gönderilirken öncelikle izin almaları gerekmektedir. Şirket adresi uzantılı elektronik postalarda tüzel abone başlıklı yığın iletilerin gönderilmesi engellenemezken hotmail, gmail, yahoo gibi kişisel elektronik posta uzantılı adreslerde engellenmektedir. Reklamcılık Alıştırma Kodu komitesi sadece ticari abonelerin ve çalışanlarının açıkça rızası olmaksızın ticari ürünlerin pazarlanmasına izin vermiştir.

Elektronik Ticaret yönergesi üye devletlere yığın iletilere izin verilmesi veya engellenmesi hususunda tedbirli davranmasını sağlamaktadır. Bu faaliyet alanındaki kanunlar da ülke menşei prensibi dışındadır. Bundan dolayı yığın iletiler Birleşik Krallık'ta yasal olmasına rağmen İtalya'da yasadışıdır. Birleşik Krallıkta bulunan bir işletme İtalya'da ki müşterilerine yığın ileti göndermek için Birleşik Krallık kanunlarına güvenemez.

Yönerge ayrıca işletmelere, talep edilmeyen ticari iletişimlerini göndermeden önce kayıtlardan çekilmeye saygı göstermeyi ve düzenli istişare etmeyi bildirir. Birleşik Krallık yönergeyi uygularken bu hükmü dahil etmemeye karar vermiştir. İdare aynı zamanda, düzenleme kodları vasıtasıyla yığın iletinin alıcılarına verimli koruma sağlamayı, endüstrinin kendine öz düzenlemeler yapmasını dikkate alır.

Yönerge, üye devletlere kendi yasal sistemlerinin çevrimiçi sözleşmelere izin vermesini, sadece elektronik olarak yapılmasından dolayı sözleşmelerin geçerliliğinden mahrum edilmemesini garanti eder. Bu garanti de devre mülk satışı ve garantileri gibi sadece birkaç istisna bulunmaktadır.

İdarinin bu hükümlere hali hazırda uyduğu gerekçesiyle Birleşik Krallık bu hususta herhangi bir özel düzenleme yapmamıştır. Bu 2001 yılındaki İngiltere ve Galler için oluşturulan hukuk komisyonunun elektronik ticaret raporunun neticesini takiben gerçekleşmiştir. Bu rapor İngiltere ve Gallerde yazım ve imza ile alakalı kanun

hükümündeki gerekliliklerin genellikle elektronik posta ve çevrimiçi ticaretle karşılanabilme kapasitesine sahip olduğunu bulmuştur.⁵⁶

Bahsi geçen gerekliliklere ilaveten, elektronik araçlar vasıtasıyla düzenlenen sözleşmelerin ilave bilgiler içermesi gerekmektedir. Hükümlere getirilen bu ilaveler uzaktan satış yönetmeliğinden kaynaklanmaktadır. Diğer kurallardan farklı olarak elektronik ticaret düzenlemelerinin hükümleri işletmeler veya tüketicilere yapılan satışlarda uygulanır. İşletmeden tüketiciye yapılan sözleşmelerde, işletmeden işletmeye yapılan sözleşmelerin aksine rıza şartı aranmaksızın gereklilikler mecburi kılınmıştır.

Bir sipariş alınmadan önce satıcı mutlaka; sözleşmeyi sonuçlandırmak için değişik teknik adımları takip etmeli, sonuçlandırılan sözleşme servis sağlayıcı tarafından kayda geçirilmiş olsun veya olmasın erişilebilecek durumda olmalı, sipariş alınmadan önce giriş hatalarının tanımlanması ve düzeltilmesi için teknik araçlar kullanılmalı, sözleşmenin sonucunda sözleşmede kullanılacak diller önerilmeli ve bu adımlar açık, anlaşılır aynı zamanda kesin olmalıdır.

Servis sağlayıcı hangi ilişkili yönetim kodlarınının kullanıldığını ve elektronik ortamda bu kodlara nasıl erişilebileceğini belirtmek zorundadır. Yukarıda belirtilen gereklilikler sözleşmelerin özel olarak elektronik posta yoluyla veya birebir özel görüşmelerle yapıldığı durumlarda gerekli değildir. Bununla birlikte servis sağlayıcının alıcıya gönderdiği koşul ve şartlar, kullanıcının saklamasına ve çoğaltmasına izin verecek şekilde olmalıdır.

Siparişler bitirilmeden önce çevrimiçi sipariş veren tüketiciler, sipariş verme işlemini bitirmeden önce karşılaşılabilecekleri giriş hatalarını düzeltme ve tanımlamaya izin verilmesi için uygun, etkili ve erişilebilir teknik araçlar kullanmalıdır. Sipariş makbuzu elektronik araçlardan ötürü usülsüz gecikme olmaksızın onaylanmalıdır. Onaylanan makbuz; hizmet alınan servisin hangi ülkedeki bilgi toplumu servisinin bir parçası olduğunu gösteren hükümler içerebilir. Bu hükümler işletmeden tüketiciye

⁵⁶ Law Commission, 'Electronic Commerce: Formal Requirements in Commercial Transactions' , (Çevrimiçi) http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/Electronic_Commerce_Advice_Paper.pdf, (Erişim Tarihi : 09.04.2014), s.26 .

yapılan siparişlerde zorunluymken işletmeden işletmeye yapılan siparişlerde şart ve koşullarda kurallar değiştirilebilir.⁵⁷

Çevrimiçi yapılan işlemlerin aksine özel olarak elektronik posta veya benzeri bire bir özel iletişimlerle yapılan işlemlerde bu hükümler uygulanmaz.

Düzenlemelerin arkasındaki temel sebep erişim servislerinin hükümleri doğrultusunda ön bellek kopyası alan internet sitelerine koruma sağlamaktır.

Ön belleğe almanın otomatik, orta seviyede, geçici ve yegâne amacın daha verimli servis sağlamak olduğu durumlarda servis sağlayıcı oluşabilecek zararlardan yükümlü değildir. Bununla birlikte servis sağlayıcı; internet sitesi dikkate alınarak maruz kalınan bütün şartların erişimine uyumlu olmalı ve bilgilerde değişiklik yapmamalıdır. Şüpheden kaçınmak için ön belleğe alma işlemi 2002 tarihli elektronik ticaret tüzüğünde belirtilen normal faaliyet konusu olan işletmelere sağlanmıştır. Kanunsuz materyallerden dolayı oluşabilecek herhangi sorumluluktan kaçınmak için, servis sağlayıcı zararlı içeriğin silindiğini veya erişimin engellendiğini aynı zamanda önbellekten silindiğini veya erişiminin engellendiğini süratle garanti etmelidir.

Düzenlemeler bir mahkemenin servis sağlayıcının güncel bilgilerinin olup olmadığını saptaması gerektiğini belirtmektedir. Buna göre mahkeme servis sağlayıcının internet sitesi üzerindeki iletişim seçeneklerinden tam isim, gönderenin adresi, soruda gönderilen coğrafi konum ve etkinliğin kanunsuz yapısı veya sorudaki bilgiyi içeren bildirimini alıp almadığını göz önünde bulundurur. Yönerge, servis sağlayıcının güncel bilgiye sahip olup olmadığını nasıl saptanacağı konusunda bir bilgi içermemektedir.

Bir internet sitesi operatörü bir kullanıcı tarafından sağlanan bilgiyi sakladığında, servis sağlayıcı kanunsuz etkinlik hakkında güncel bilgiye sahip olmadığı, süratle bilgiyi kaldırma veya erişimi engelleme eylemleri hakkında bilgi edinildiğinde,

⁵⁷ Out-Law, ' **The UK's E-Commerce Regulations** ' , (Çevrimiçi) <http://www.out-law.com/page-431>, (Erişim Tarihi : 10.04.2013) .

operatör çevrimiçi sunuculardan doğan yükümlülükten sorumlu tutulmaz ve veri saklamadan kaynaklanan herhangi bir cezai yaptırım uygulanmaz. Hizmet alıcısı, servis sağlayıcının izni veya kontrolü altında olmadığı şartlarca savunma yapılabilir. Avrupa Birliği Adalet Divanına göre bir internet sitesi operatörü; yasadışı aktivitede aktif rol aldığı veya yasadışı aktivitenin yahut bilginin zahir olduğunu bildiği durumlarda savunma hakkını kaybedebilir. Sunucu muafiyeti, resmi kovuşturmalarda zararın veya herhangi başka bir maddi kaybın araştırılmadığı durumlarda uygulanmaz. Mahkemenin internet sunucusundan birşeyleri durdurmasını istemesi gibi ihtar davalarında, internet sitesi operatörü bu muafiyetten yararlanamaz.

Elektronik ticaret yönergesi üye devletlere servis sağlayıcıların gönderdikleri ya da kayıt ettikleri bilginin izlenmesi hususunda genel bir yükümlülüğü zorunlu kılmamıştır. Buna göre eğer sunucularınızda bulunan bilgiyi izlerseniz bu o bilginin yayımlayıcısı olarak suçlanmanıza yol açabilir.

Birleşik Krallık mevzuatları yönergenin izleme zorunluluğu hakkındaki yasakları içermemektedir. Ancak 2011 yılında gerçekleşen Twentieth Century Fox Film Corp (TCF) ile British Telecommunications plc (BT) arasındaki davada BT, TCF'nin telif hakları kendilerinde bulunan filmlerin korsan olarak yayınlandığı 'Newzbin2' adlı internet sitesine abonelerinin erişime tedbir uygulaması isteğine cevap olarak, bu tarz bir uygulamanın yönergeye aykırı olacağını savundu. Mahkeme BT'nin aktif olarak içeriği izlemesine gerek olmadığını ancak BT'nin çocuk pornosunda olduğu gibi otomatik methotlarla erişimi engellenmesine karar vermiştir.⁵⁸

2004 yılı içerisinde elektronik ticaret ile ilgili davaların bütün açılan davalara oranı %16'dır. Avrupa tüketici merkeziyle uygun bir biçimde olarak Birleşik Krallık'ta her yıl elektronik ticaretle ilgili davalar artmaktadır. 2003 yılına oranla 2004 yılında elektronik ticaret davaları %65, elektronik ticaretle ilgili şikâyet ve uyuşmazlıklarla ilgili davalar ise %75 oranında artış göstermiştir.

⁵⁸ High Court of Justice Chancery Division, '**Twentieth Century Fox ile British Telecommunications arasındaki dava**', (Çevrimiçi) <http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Judgments/twentieth-century-fox-film-corp-others-v-bt.pdf>, (Erişim Tarihi : 10.04.2014) .

Bununla birlikte 2003 yılında büyük oranda Birleşik Krallık vatandaşı olmayan kişilerin şikâyetleri üzerine açılmaktayken 2004 yılında bu oran bütün açılan elektronik ticaret davalarının yarısından fazlasını oluşturmuştur. 2004 yılında elektronik ticaretle ilgili olarak toplam 127 dava açılmış bunlardan 110 adedini şikâyet ve uyuşmazlıklar oluştururken 17 adedini de bilgi talebiyle mahkemeye yapılan başvurular oluşturmaktadır.⁵⁹

2.2.2. FRANSA

Son çalışmalara göre işletmeden işletmeye ve işletmeden tüketiciye elektronik ticaret işlemleri konusunda Fransa diğer Avrupa ülkelerine nazaran daha geridedir. İnternet işlemlerinin daha iyi gelişmesi konusundaki engellerden birisi teknik ve yasalar açısından şüphesiz güvenlik konularıdır.

Birkaç yıl önce internetin dolayısıyla yeni ekonominin kanunsuz olduğunu iddia etmek Fransa'da bir trendti. Bu konular hakkındaki ilk mahkeme kararından sonra iddiaların asılsız olduğu ortaya çıktı. Bununla birlikte birçok tüketici çok iyi bilinen kurumsal şirketlerin yerine internet üzerinden alışveriş yapmaya isteksiz kalmışlardır.⁶⁰

İnternet için özel kanunlar yapıp yapmamak en çok sorulan sorular içerisinde yer almaktaydı. Bununla birlikte birçok eski kanun kullanılan ortam çerçevesinde yeterli olmayıp elektronik imza ve uzaktan satış sözleşmeleri hakkında yeni bir düzenleme yapma ihtiyacını doğurmuştur.

Elektronik Ticaretle ilgili Fransız hukukunda üç adet düzenleme bulunmaktadır. Bunlar 3 Mart 2000 tarih ve 2000-230 sayılı bilgi teknolojilerindeki kanıtlar ve elektronik imza kanunlarının iç hukuka aktarılması hakkındaki kanun, 21 Haziran 2004 tarih ve 2004-575 sayılı Dijital Ekonomi'de güven Kanunu ve 6 Ocak 1978 tarih ve 78-17 sayılı Kişisel Verilerin İşlenmesiyle ilgili bireylerin korunması hakkındaki kanunda

⁵⁹ The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2004** , Dublin:European Consumer Center Yayınları, 2005, s.13.

⁶⁰ Gerald SPINDLER ve Fritjof BÖRNER, **E-Commerce Law in Europe and the USA**, Berlin:Springer-Verlag Yayınları, 2002, s.72.

değişiklik yapan bilgisayar, dosyalar ve özgürlüklere ilişkin 6 ağustos 2004 tarih ve 2004-801 sayılı kanundur.⁶¹

2000-230 sayılı kanun, Avrupa Parlamentosunun 13 Aralık 1999 ve 1999/93/EC sayılı elektronik imzalarda topluluk uygulamaları konulu yönergelerinin iç hukuka uyarlanması için çıkarılmış ve birçok kanunda değişiklik içermektedir.

2004-575 sayılı kanun ise özde Avrupa Parlamentosunun elektronik ticaret yönergelerinin iç hukuka aktarılmasını içermektedir. Kanunun 14. - 28. maddeleri elektronik ticaret alanındaki düzenlemeleri içermektedir.

2004-801 sayılı kanun ise 22 maddeden oluşmakta olup kişisel verilerin işlenmesiyle ilgili olarak Avrupa Birliği müktesebatına uyum açısından yürürlükte olan kanunun bazı maddelerini ilga ederek bu konuda birçok yenilik getirmiştir. Çerezler ve diğer benzer tekniklerin kullanımı da bu kanunda yer almaktadır.⁶²

Anlaşmazlık durumlarında sözleşme yapan taraflar mahkemeye yargı yetkisi alanındaki maddeleri belirtirler. Bu mahkeme, Fransız mahkemesi de olabilir yabancı başka bir mahkeme de.

Fransız medeni usul kanununun 48. maddesinde “ Doğrudan veya dolaylı olarak bölgesel yetkinliğin yasal hükümlerini ihlal eden herhangi bir sözleşme maddesi, sözleşmeyi yapan tarafların tacir niteliğinde sözleşme olduğu sonucuna varılmadığı sürece geçersiz olarak göz önünde bulundurulur. ” hükmü yer almaktadır. Ayrıca sözleşmeyi yapan taraflar, seçilen kanun maddelerini belirtmiş ve olası etkilerinin belli olması gerekmektedir.

Bu ilkeye rağmen, tarafların mütehasıs tacir olmadıkları durumlarda hukuk davasının uluslararası alanda ve sözleşme maddelerinin Fransız mahkemesinin yargılama kabiliyetini engellememesi durumunda, maddeler uluslararası yargıya

⁶¹La Documentation Française, ‘**Le commerce électronique**’ , (Çevrimiçi)

<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/internet-monde/commerce-electronique.shtml>, (Erişim Tarihi : 11.04.2013) .

⁶² The Paypers, ‘**Ecommerce Law: among others Privacy and data protection in France**’ , (Çevrimiçi)

<http://www.thepappers.com/ecommerce-law/France/3>, (Erişim Tarihi : 11.04.2013) .

danışma yetkisi vermektedir. Bu kural 22 Aralık 2000 tarih ve 44-2001 sayılı konsey tüzüğü'nün 23. maddesinde de vurgulanmıştır. Buna göre bir sözleşmenin geçerli olması için, yazılı veya sözlü olarak yapılan sözleşmelerin bilahare doğrulanması ve buradaki belirli şartların karşılanması gerekmektedir. Bu nedenle müzakere cümlesi içeren ve herhangi bir yargılamayı sebep olabilecek bir sözleşmenin çevrimiçi olarak elektronik posta ve diğer teknolojik yöntemlerle kabul edilmesi halinde, alıcının sabit diskindeki bir takım bilgiler delil niteliği teşkil edebilir.⁶³

Fransız medeni usül kanununun 14. maddesinde “ Yabancılar, fransada ikametleri bulunmasalar dahi Fransa’da yürürlüğe giren kanunlara ilgili davet edilebilir. Yabancılar Fransız mahkemelerinden önce Fransız vatandaşlarıyla ilgili olarak belirli zorunluluklar için Fransız Mahkemelerinden önce dava açabilir.” hükmü yer almaktadır. Bu hükümlerden dolayı olayın kayda geçtiği tarihte Fransız vatandaşı olan davacı veya savunmacı uluslararası hukuk davasının Fransız mahkemelerinde görülüp görülmeyeceğini belirler. Ayrıca Fransız yargıçları bir Fransız vatandaşı ile yabancı birinin davasında yetkili olup olmadıklarını dikkate alır.⁶⁴

Elektronik ticaret yönergesinin 11. başlığının 1. maddesinde bir siparişin alıcısı veya teknik olarak siparişe erişmek amacıyla alınan beyan gibi makbuz onayını belirler. Şu ana kadar Fransız yasama organı internet üzerinden yapılan sözleşmelerle ilgili özel bir düzenleme yapma gereği duymamasının sebebi geleneksel sözleşmelerin sonuçlarının çevrimiçi dünyaya transferinin biçimlendirilebilir olmasıdır. Ancak elektronik ticaret yönergesinin Fransız hukukuna adaptasyonu, yönergedeki şartların hesaba katılmasını sağlamıştır.

Tüketici ve ticari alışverişler Fransız hukukunda farklı değerlendirilmiştir. Bu ayrım çevrimiçi dünya da da tam anlamıyla devam ettirilmektedir. Anlaşmazlığın bir tarafını tüketicinin oluşturduğu sözleşmelerde tüketici kanunu (Code de la Consommation) uygulanır. Fransız telekomünikasyon kurumu tarafından görüntülü mesaj gönderme servisi olan Minitel gibi internet üzerinden kullanılan servisler Fransız

⁶³ Spindler ve Börner, **a.g.e.**, s.73,74.

⁶⁴ Spindler ve Börner, **a.g.e.**, s. 74.

tüketicilerinin çevrimiçi alışverişe aşına olmasını sağlamıştır. Bunun bir sonucu olarakta yönetmelikler yönerge çıkmadan önce uzaktan satış sözleşmelerini düzenlemiştir. Bundan dolayı da 20 Mayıs 1997 tarihinde yayınlanan uzaktan satış sözleşmelerine ait yönergenin iç hukuka aktarılmasıyla ilgili herhangi bir yasal düzenleme yapılma gereği duyulmamıştır. Öte yandan geçerli proje (Loi sur la Société de l'Information "LSI") bazı özel noktalarda elektronik Ticaret yönergesiyle aynı oranda koruma sağlamıştır.

2.2.3. ALMANYA

Medeni Kanun, Ticaret Kanunu, Hizmet Şartları Kanunu, Telif Hakkı Kanunu, Tüketiciyi Koruma Kanunu, Tekel Kanunu, Rekabetin Korunması Kanunu, Ceza Kanunu gibi kanunlarda elektronik ticaret hakkında düzenleyici ve cezai hükümler bulunmasına rağmen Almanya'da bu konuyla ilgili yürürlüğe giren Tele Medya Yasası, Alman Medeni Kanununun (Elektronik Ticaret ve Uzaktan Satış Yasası, Madde 246 ile tanımlı yasa), Dijital İmza Kanunu, Fiyat (Kredi) Düzenlemesi gibi özel kanun ve düzenlemelerle elektronik ticaret yasal bir zeminde uygulanmaya başlanmıştır.

İnternet üzerinden hizmet ve ürün pazarlayan herhangi biri en azından; satışı yapan gerçek kişi ise tam isim tüzel kişi ise şirketin tam ismi, telefon ve faks numarası, elektronik posta adresi ve posta kodu ile birlikte tam adresi, tüzel kişilerin tüzel kişiliğini kazandığını gösteren yasal belgeleri, şirketin öz sermayesini gösteren belgeler, konusu editoryal ve muhabirlik kapsamına giren işletmelerde sorumlu kişinin tam ismi ve açık adresi, komisyonculuk ve emlak sektörü gibi iş kollarının ifası için alınan hükümet onayı ve yetki belgesi, vergi numarası veya işyeri tanımlama numarası, anonim şirketlerde hisse miktarına göre ortak olan ve tasviye halinde ve tasviye edilecek olan limited şirketlerinin durumunu gösterir belgelerin internet sitesinden direkt olarak her zaman erişilebilir olması gerekmektedir. Bununla birlikte ticari iletişimin ve iletişimde bulunan gerçek ve tüzel kişinin veya namına iş yapanların açıkça tanımlanabilir olması, fiyat,prim,indirim ve hediye çeklerinin açıkça tanımlanması, yetki koşullarının açık, net ve kolayca erişilebilir durumda olması gerekmektedir. Ticari iletişimle ilgili gereklilikler aynı zamanda promosyonel içerikler ve reklam amaçlı oyunlar içinde uygulanmaktadır. Yetersiz veya hatalı bilgi Tele Medya Yasası çerçevesinde 50.000 avroya kadar cezalandırılır ve gerektiğinde her

çevrimiçi servis sağlayıcıya bilgilerini yeniden gözden geçirmesini ve düzeltmesini emreder.

Mesafeli sözleşmeler, tüketiciyle satıcı arasında mesafeli iletişimin münhasır kullanımıyla ürünlerin sağlanması ve hizmet alınması için gerekli koşulların oluşturulmasını içerir. Mesafeli iletişim elektronik posta ve tele medya servislerini içermektedir. Organize edilmiş mesafeli satış veya servis tedarik projesi altına yapılmış bir sözleşme değilse muhafiyet bulunmaktadır. Uzaktan öğrenim, konut binalarındaki yarım zamanlı işler, sigorta şirketleri, arsa satış ve arsa hakları, yiyecek, sıcak içecek gibi günlük tüketim maksatlı ürünlerin tedarigi ve eve, ikamete veya işyerine teslimi, özel bir zaman veya belirli periyotta girişimcinin nakliye, konaklama, yiyecek ve sıcak içecek gibi işleri, kamusal ödemeli telefon hizmeti veren telekomünikasyon operatörleri, kullanıma kapatılan otomatik satış makineleri ve otomatikleştirilmiş ticari tesisler için yapılan sözleşmeler mesafeli satış sözleşmeleri kapsamı dışındadır.

İnternet uluslararası iletişime izin verdiği için kullanıcılara çoğunlukla farklı kanunlar uygulanmaktadır. Sınırötesi sözleşmelerde hangi ülkenin kanununa tabii olunacağı tarafların kendi aralarında karar vermelerine bağlıdır. Medeni Kanunun Elektronik Ticaret ve Uzaktan Satış Yasası'nın 28. maddesinde sözleşmede yargılanmayla ilgili herhangi bir madde bulunmaması durumunda sözleşmenin içeriğine en yakın ülke kanunları uyandır düzenlemesi bulunmaktadır.

İnternet üzerinden yapılan sözleşmeler işletmelerde olduğu gibi arz ve kabul şeklinde ifade edilmektedir. Bir arzı alıcı fare tuşuyla veya elektronik posta yoluyla yapabildiği gibi satıcı da aynı şekilde talebi kabul eder. Eğer bir sözleşme konuşma odası veya çevrimiçi konferans sistemleri aracılığıyla yapılmış ve sonuca bağlanmamışsa yok hükmündedir. Alman Medeni Kanununun 130. maddesinin 1. paragrafının 1. cümlesinde sözleşmelerle ilgili olarak eğer fatura gönderiliyorsa niyetle ilgili bildirimler geçerli olmalıdır hükmü bulunmaktadır. Alıcı bilginin ve bilgiden doğan kazancın niyetinin deklarasyonunu kabul etmesi erişim için gerekli kılınmıştır. Tacirlerse normal iş saatlerinde en azından günde bir defa günlük elektronik postalar aracılığıyla tekrar elden geçirmeyi ummaktadırlar. Bireylerle ilgili alış-veriş alıştırmaları henüz belirlenmemiştir. Eğer tüketici bir gerçek kişi ise satıcı sözleşmenin kabul

metnini ilerideki uyuşmazlıklarda delil olması için faks veya posta yolu ile de göndermesi gerekmektedir.

Bir elektronik ticaret sitesinin ana sayfasında sunulan ürün ve servisler genellikle yasal olarak bağlayıcı bir sözleşme arz etmemektedir. Aynı şekilde ana sayfada veya başka sayfalarda izleyiciyi davet etmek için konulan pencereler dahi teklif olarak kabul edilmektedir.

119. madde kapsamında sunucunun niyetinin deklarasyonunda hataların oluşması halinde bazı teknik sorunlar meydana gelmektedir. Hatalı sevk ve kusurlu iletim yoluyla elektronik postanın yanlış girdisi genellikle işlemin doğruluğunun tartışılmasına yol açmaktadır.

Şartlar etkin bir biçimde çevrimiçi sözleşmelerde içermelidir. Bununla birlikte Medeni Kanun'un yeni şartlar ve koşullar bölümünde düzenlenen sözde içeriklere herhangi bir kısıtlama olmadan tabi olmaktadır. Sözleşmelerin şartlar ve koşullar koşullar bölümü en azından üstlenicinin direkt görünebilerek imzalanmadan önce internet sitesinde şart ve koşulların bulunduğuna değinmeli, şart ve koşullar internet sitesinde tamamen görülebilir olmalı, şart ve koşullar okunabilir ve kayıt edilebilir olmalı, şartları bulunduğu içerik kısa tutulmalı ve ekran alıntısı yapılabilir durumda olmalıdır.

Uzaktan satış yönergesi tüketiciye sözleşmeden vazgeçmek için genel bir hak vermektedir. Tüketici 14 gün içerisinde herhangi bir sebep göstermeksizin sözleşmenin gereği gibi yapılması koşuluyla hiçbir sebep belirtmeksizin sözleşmeden vaz geçebilir. Müşterinin özel isteği üzerine üretilen ürünlerde, ses ve video kaydı, yazılım gibi veri taşıyıcı tarafından müşterilerin kapetini açmadığı ürünler, gazete ve dergiler, bahis ve piyango servislerinin hazırlıklarında, tamamlanmış açık arttırmalarda, finansal servislerin bazı şartlarında sözleşmeden vazgeçilemez. Geri çekilme hakkının yanında tüketicinin sözleşmeden dönme hakkı da bulunmaktadır. İade ve geri çekilmeyle ilgili zaman sınırlaması fatura tarihi ile değil ürün teslimi ile başlar.

Eğer bir alan adı şirketi tanımlamak için kullanılıyorsa kayıt ve patent haklarının koruması altında olabilir. Alan adı olarak yabancı isim veya patentler kullanılması mahkemenin önlemesine ve kuralın geçersiz olmasına sebep olur. Bir internet sitesi

oluştururken şirket, alıcının sözleşmede kabul ettiği telif haklarında iletildiğinden emin olur.⁶⁵

Bununla birlikte yapılan bir araştırmada Almanya Düsseldorf / Gronau ve Kiel olmak üzere iki farklı eyalet olarak incelenmiştir. 2003 yılında Düsseldorf / Gronau'da elektronik ticaretle ilgili şikâyet sayısı 25 iken 2004 yılında bu sayı %92 artış göstererek 48'e yükselmiştir. Bu 48 şikâyetten 31 tanesi internet üzerinden aldıkları ürünlerin alıcaya gönderilmesindeki sıkıntılardan, 9 tanesi ise ayıplı mal olduğu gerekçesiyle şikâyette bulunmuştur. Kiel'de ise 2004 yılında 74 tane şikâyet gelerek 2003 yılına oranla %45 artış göstermiştir. Bu 74 şikâyetten 30'unu internet üzerinden aldıkları ürünlerin alıcaya gönderilmesindeki sıkıntılar oluşturmaktadır. Bu eyalette başka ülkelere elektronik ticaret vasıtasıyla satılan ürünler nedeniyle yapılan şikâyetlerin 12 tanesini Finlandiya, 11 tanesi Almanya, 8 tanesini İsveç ve 6 tanesini ise Avusturya vatandaşları oluşturmaktadır.⁶⁶

2.2.4. İTALYA

İşletmeden tüketiciye elektronik ticaret modeli uygulayan işletmeler uzmanlık alanları ne olursa olsun 1998 tarihinde yürürlüğe giren 114/1998 sayılı kanunun 4. maddesine uymak zorundadır. Ancak ürünler ülke sınırları içerisinde üretiliyorsa, meyve ve sebze ticareti yapılıyorsa, monopol çıkışlı yeniden satışı yapılan ürünler grubundalarsa, tarım ürünleriyseler, akaryakıt ürünleriyseler, balıkçı ve balık ticareti yapan işletmelerse, bilimsel bir kimlik taşıyan beya bilimsel altyapısı olan sanat eserleriye, eczacılarsa, fuarda satışı yapılan ve gösteri için kullanılan ürünlerse, defolu ürünlerse, kamu veya kamu sektör alanında falliyet gösteren gerçek ve tüzel kişiler iseler bu kanun hükümleri uygulanmaz.

⁶⁵ Industrie und Handelskammer Frankfurt am Main , **E-Commerce (Rechtliche Grundlagen)** , (Çevrimiçi) <http://www.frankfurt-main.ihk.de/recht/themen/vertragsrecht/e-commerce/>, (Erişim Tarihi : 18.04.2013) .

⁶⁶ The European Online Market Place, **a.g.e.** , s.9.

Elektronik işletme özelliği taşıyan kuruluşlar bağlı buldukları şehir sınırları içerisindeki Belediyeye söz konusu şirketin yetkilisi tarafından 2010 yılında çıkarılan 59/2010 sayılı kanun gereğince elektronik aktiviteye başlama sertifikası sunmalıdır.

Kuruluşun sunduğu bilgilerin yanlış olması, ürün kalitesinin beyanından değişik olması durumunda 1998 yılında yürürlüğe giren 114/1998 Sayılı Kanun'a göre cezalandırılır. Herhangi bir internet sitesi ticari bir faaliyet göstermeye başladığında o site internet sağlayıcı şirketin kurumsal siteler alanına yönlendirilmesi sağlanır. Açık arttırma sitelerinde olduğu gibi ürünün bir tüketiciden diğer tüketiciye satılması durumunda o internet sitesi tüzel kişilik kazanmış olur. Bir internet sitesinin sadece tüketiciler arasında satış yapması yürürlükteki kanunlara göre ticari bir kuruluş olmadığı anlamına gelmez. Bundan dolayı açık arttırma işlemi yapan internet siteleri de dahil bütün elektronik ticaret tabanlı kuruluşlar ürünün satış işlemi gerçekleşir gerçekleşmez fatura kesmek zorundadır.

114/1998 sayılı kanuna göre sipariş edilen ürün tüketicinin isteklerini karşılamıyorsa bu ürünün gönderim işlemi yapılmaz. Bu işlem sırasında satın alınan ürünlerin onayı yapılarak bir an önce işlemlerine başlanmalıdır.

633/72 sayılı kanunun 34. Maddesinin 1. Fıkrasına göre katma değer vergisi hükümlülüğü gereği anasayfalarında bahsi geçen ürünün katma değer vergisinin ne kadar olduğunu ve hangi kod ile bu verginin kesildiğini yayınlamak zorundadır. Ayrıca bunlar haricinde şirketin öz sermayesini, şirketin merkez adresini, ticari sicil numarası ve buna benzer bilgileri internet sitelerinde yayınlamak zorundadırlar.

2003 yılında yürürlüğe giren 70/2003 sayılı kanunun 7. Maddesine göre tüzel kişiliği bulunan bir internet sitesi en azından ismi ve şirket ünvanı, yasal adresi veya merkez adresi, elektronik posta adresi dâhil olmak üzere anında irtibat kurulabilecek irtibat bilgileri, şirketin kayıt numarası ve hangi iş kolunda faaliyet gösterdiğine dair sicil numarası, yetki ve izin belgesi, ödemesi gereken katma değer vergisi numarası, satılacak ürünün ve verilen hizmetlerin bütün masraflarını içerecek şekilde fiyatları, internet sitesi üzerinden yapılan işlemlere dair uymaları gereken kanun hükümlerini içermelidir.

Özgür iradeleriyle tarafların yaptıkları sözleşme elektronik ticaret'e konu olan taraflar arasında uygulanır.

Alınan üründen cayma alıcıya bağlı olmakla birlikte bazı özel durumlarda satıcı da malın satışından cayabilir. Satıcı ürünün satışından vazgeçtiği durumlarda ürüne ödenen meblayı Avrupa Adalet Divanı'nın 15 Nisan 2010 tarihli 511/08 sayılı mütalaası uyarınca 30 gün içerisinde iade etmek zorundadır. Bu mütalaaya göre satın alınan ürünün geri iadesi tüketicinin sorumluluğu altındadır. Eğer satıcı satın alınan ürünün ücretini geri ödemek istemese tüketici mahkemesine başvurabilir. Satın alınan ürünün tutarına ek olarak satıcıya bir takım cezai müediler de uygulanabilir. Ancak kişiselleştirilmiş ürünler (Herhangi bir ürünün üzerinde isteğe göre yapılmış isim yazma işlemleri gibi), meyve ve sebze gibi bozulma ihtimali olan ürünler, dergi ve gazeteler, tüketicinin ürünün paktinden çıkardığı takdirde yazılım ve ses cihazları, şans ve bahis oyunları, erişim sağlayıcının kontrol edilemeyen pazardaki vergilendirme fiyatlarının servisleri veya sağlanması konularında ürün iadesi yapılamaz.

1980 Roma Antlaşması uyarınca ve Brüksel Anlaşmasının düzenlemesine göre yayınlanan 2001/44/CE numaralı Avrupa Birliği yönergesinde itilafli ticari durumlar için tüketici bağlı bulunduğu bölgedeki mahkemeye veya ikametinin bulunduğu yerdeki tüketici mahkemesine başvuru yaparak mağduriyetinin gidermesini ister.

Çevrimiçi yollarda ticaret yapan işletmeler katma değer vergisi prosedürlerine, şirket kayıt prosedürünün açılışına, satılan mal ve hizmetlerin elektronik sisteme kayıtlarına, belediyeye işletme sertifikasının gönderilmesine, sosyal güvenlik kurumu işlemlerin yapılmasına, banka hesaplarının açılmasına ve bir ticaret uzmanının işe alınmasını sağlamakla yükümlüdürler.⁶⁷

Yapılan alışverişlerden dolayı gelen şikâyet sayısının %9'unu internet üzerinden yapılan alışverişler oluşturmaktadır. 31 şikâyetten 23 tanesi aldıkları ürünlerin alıcaya gönderilmesindeki sıkıntılardan oluşmaktadır. Gelen şikâyetlerin büyük bölümünde

⁶⁷ Brunosaetta.it , **Aspetti Giuridici Dell'Ecommerce** , (Çevrimiçi) <http://brunosaetta.it/diritto/aspetti-giuridici-dellecommerce.html> , (Erişim Tarihi : 10.04.2013) .

alıcıların mağduriyetleri giderilirken yedi tanesinde bahsi geçen şirketlerin olmadığı veya ulaşamadığı için mağduriyetleri giderilememiştir.⁶⁸

2.2.5. DİĞER AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ

Belçika'da Sertifika Servisleri ve Elektronik İmzaların Hukuki Çerçevesinin Esasları Hakkındaki Kanun 14 Haziran 2001'de kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur.

Çek Cumhuriyeti'nde 1 Ekim 2000 tarihinde yürürlüğe giren Elektronik İmza Yasası Avrupa Birliği Elektronik imza direktifi ile uyumlu bir haldedir.

Danimarka'da Elektronik İmzalar Hakkındaki Kanun Yasası 1 Ekim 2000 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe konulmuştur.

Yunanistan'da bu konuyla ilgili olarak bir karar name hazırlanmakta olup henüz kesinleşmemiştir.

Hollanda'da Avrupa Birliği direktifi ile uyumlu bir kanun 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Lüksemburg'da Avrupa Birliği Direktifleri ile uyumlu olarak elektronik ticaret yasası 14 Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İsveç'te Avrupa Birliği Direktifi ile uyumlu nitelikli elektronik imza yasası 1 Ocak 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Portekiz'de Ağustos 1999 tarihli 290-D/99 sayılı elektronik imza ve elektronik belgelerin geçerliliğiyle ilgili yasa yürürlüğe girmesine rağmen tam olarak Avrupa Birliği Avrupa Birliği Direktiflerine uyum sağlamamıştır.

İspanya'da 17 Eylül 1999 tarihinde yürürlüğe giren Elektronik imza yasası Avrupa Birliği direktiflerine uyumlu hale getirilmiştir.

İrlanda'da 10 Temmuz 2000 tarihli Elektronik Ticaret Kanunu, elektronik imza ve kayıtları düzenlemektedir.

⁶⁸ The European Online Market Place, **a.g.e.** , s.10,11.

Avusturya'da Federal Elektronik İmza Kanunu, 1 Ocak 2000 tarihinde tarihinde Avrupa Birliği Direktifleriyle uyumlu bir halde yürürlüğe girmiştir.

Macaristan'da 1 Eylül 2001 tarihli Elektronik İmza yasası Avrupa Birliği direktifleri ile uyumlu halde yürürlüğe girmiştir. Bunun haricinde ülke dahilinde çevrimiçi hizmet sunucularına ve yararlarına ilişkin bir elektronik ticaret yasası da yürürlükte bulunmaktadır.

Polonya'da Avrupa Birliği direktifleriyle uyumlu olarak hazırlanan Elektronik İmza yasası Temmuz 2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bulgaristan'da Avrupa Birliği Direktifleriyle uyumlu olarak Elektronik Belgeler ve Elektronik İmza ile ilgili bir yasa bulunmaktadır.

Estonya'da 15 Aralık 2000 tarihinde sayısal imza yasası yürürlüğe girmiştir.

Litvanya'da Avrupa Birliği Elektronik İmza Direktifi ile uyumlu Elektronik İmza Yasası 11 Temmuz 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Malta'da Mayıs 2000'de Elektronik Ticaret, Veri korunması ve Bilgisayarların kötüye kullanılmasına ilişkin üç adet yasa Avrupa Birliği yasalarıyla uyumlu bir halde kabul edilmiştir.

Romanya'da Avrupa Birliği elektronik ticaret direktifleriyle uyumlu olarak Mart 2002'de bilgi toplumu toplumu hizmetlerine ilişkin yasal düzenlemelerin bir parçası olarak elektronik ticaret yasası parlamentoda kabul edilmiştir.

Slovak Cumhuriyeti'nde Elektronik İmza Yasası hazırlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Slovenya'da 22 Ağustos 2000 tarihinde Elektronik Ticaret ve Elektronik İmza yasası yürürlüğe girmiştir.

İzlanda'da Nisan 2001 tarihinde Elektronik imza yasası kabul edilmiştir.

Norveç'te Elektronik İmzaların kullanımı ve tanınması hakkındaki yasa Temmuz 2001 tarihinde Avrupa Birliği Direktifi ile uyumlu halde yürürlüğe girmiştir.

Ukrayna'da Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu (UNCITRAL) model yasası esas alınarak elektronik belgelere ilişkin yasa çıkarılmıştır.⁶⁹

⁶⁹ Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, **Elektronik Ticaret** , (çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/index.cfm?sayfa=473315CC-D8D3-8566-4520A266470F934B>, (Erişim Tarihi : 20.04.2013).

3. TÜRKİYE'DE ELEKTRONİK TİCARET

3.1. TÜRK DIŞ TİCARETİNİN GENEL GÖRÜNÜMÜ

Dünya ekonomisi açısından libelleşme hareketleri ile başlayan küreselleşme düşüncesinin güç kazandığı yıllar 1980'li yıllar ve sonrasında gerçekleşmiştir.⁷⁰ Küreselleşme sürecinde kürselleşme olgusunun gelişimindeki en önemli etkenler kültürel küresel piyasa, küresel çarşı, küresel işyeri ve küresel finans ağı gibi yüzlerin bulunduğu global gelişmelerdir. Bu tarz unsurların yönetimi global bağlantıları bulunan çok uluslu şirketler tarafından gerçekleştirilmektedir.⁷¹

Türkiye'de ise 1970 yılının sonlarına doğru bütçe açığı artarken, bütçe açığını kapatmak için dış borçlanma ve emisyon yoluna gidilmiştir. Zaman içerisinde ekonomik dengeler bozularak 1980 yılında kriz ortamına girilmiştir. Girilen bu kriz ortamında dış ticaret politikasında tedbir olarak ithalatta kısıtlamalar yapılmış ve ihracatı teşvik edici düzenlemelere gidilmiştir. Bu yapılan düzenlemelerin de krize çözüm oluşturmaması neticesinde 24 Ocak 1980 tarihinde dışarıdan gelen ürünleri yurtiçinde üretme stratejisi terk edilerek ihracata dayalı sanayileşme stratejisi belirlenmiştir. Bu strateji değişikliğinin akabinde gerçekleşen teknoloji transferi anlaşmasıyla ekonominin yönü ihracata dönmüştür. Dışa açılma hamleleriyle birlikte pek çok alanda görülmeye başlanan rekabetin faydaları yanında beklenen ölçüde fayda sağlamadığı da ileri sürülmüştür. 1980 yılı itibariyle dışa açılırken, ilerleyen zamanda ithalatta da serbestleşmeye gidilmiş, koruma bazı mallarda devam etmiştir.⁷²

1988 kriziyle birlikte Türkiye'nin borçlanarak büyümesi sınırlanmıştır. Bu tarihte alınan 4 Şubat kararları gayri safi milli hasılayı büyük ölçüde arttırsa da 1993 yılına kadarki sürede dış kaynaklı olumsuzluklarla da karşılaşmıştır. Genellikle Ortadoğu ülkelerine ihracat yapan Türkiye, 1991 yılında gerçekleşen Körfez savaşı ve akabindeki ambargodan ekonomik olarak en çok etkilenen ülkelerin başında

⁷⁰ Ali Osman BALKANLI, **Küresel Ekonominin Belirleyicileri Üzerine**, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Y. 2002, s.22, 23.

⁷¹ R.J. BARNET ve J. CAVANAGH, **Küresel Düşler**, İstanbul: Sabah Kitapları, 1995, s.2.

⁷² Gülten KAZGAN, **Tazminattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, İstanbul: Altın Kitaplar, 1999, s.176,177.

gelmektedir. Ayrıca Irak üzerinden gelen petrol hattına bağlı olarak petrolle ilişkili gelirlerde önemli derecede azalma meydana gelmiştir.

1994 yılına gelindiğinde kamu kesimi borçlanmalarının sınırına varılarak krize girilmiş, bu krizden kurtulmak için 5 Nisan 1994 tarihinde istikrar paketi yürürlüğe konulmuştur.⁷³ Bu istikrar paketiyle döviz kurunda devalüasyon, para piyasasına ve Merkez Bankası'na, Kamu Maliyesi'ne ve dış ticarete yönelik düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. Bu kararların ardından ülke ekonomisi büyüme eğlimine girmiş, 1998 yılına girildiğinde ise girilen büyüme eğiliminde sert düşüşler olmaya başlamış ve takip eden yıllarda ülkenin ekonomik büyüme hızı negatif değerlere varmıştır.

1995 yılında uluslararası ticaretin serbest bir şekilde yapılabilmesi maksadıyla II. Dünya Savaşı'nın akabinde uygulanan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) sürecinin tamamlanmasının ardından Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü'ne Türkiye üye olarak Hizmet Ticareti Genel Anlaşması'na (GATS) dahil olmuş ve yine aynı yıl içerisinde Avrupa Birliği'nin Gümrük Birliği anlaşmasını imzalamıştır.

2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik olarak düzenlenen terörist saldırı neticesinde uluslararası piyasalarda oluşan istikrarsızlık ve diğer olumsuzlukların sonucu olarak Merkez Bankası tarafından ileriye dönük belirsizlikleri azaltarak, geleceğe dönük beklentileri belirlemek amacıyla parasal taban hedef değişken olarak belirlenmiştir. 2001 yılında yaşanan ekonomik daralma 2002 yılında da devam etmiş, bu zaman zarfında iç talep yerine dış talebin üreticiler için cazip hale getirilmesi desteklenmiş, bunun sonucu olarak dış denge sorunun keskin bir noktada sonlanan bir sorun olarak ortaya çıkmasını engellemeye yardımcı olmuştur. Oluşan bu durum iç talep daralmasıyla 2003'e kadar sürmüştür.⁷⁴

2002-2008 yılları arasında dış ekonomik gelişmelerde büyük gelişmeler yaşanmıştır. Bu dönemde ihracat 36 milyar dolardan 132 milyar dolara ulaşırken ithalat

⁷³ İlker PARASIZ, **Kriz Ekonomisi ve 5 Nisan 1994 Kararları**, Bursa: Ezgi Yayınları, 1995, s.174-181.

⁷⁴ T.C. Merkez Bankası, 'Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler', (Çevrimiçi) http://www.tcmb.gov.tr/research/yillik/02turkce/bolum_II2002.pdf, (Erişim Tarihi : 01.05.2013) .

ise 50 milyar dolardan 202 milyar dolara ulaşmıştır. Dış ticaret hacminde oluşan bu gelişmeden dolayı da ticaret açığı ve cari açık sürekli olarak artış göstermiştir. Cari açık süratle genişlemiş, dış borç stoğu artmaya devam etmiştir. 2008 yılı sonuna gelindiğinde ise cari açık 41,5 milyar dolara ulaşırken, dış borç stoğu 280 milyar doları aşmıştır.⁷⁵

2009 yılında ise küresel finansal krizin etkisiyle ilk çeyrekte gayri safi yurtiçi hâsıla %13,8 oranında küçülerek, dış ticaret hacminin daralması ve işsizliğin yükselmesi ekonominin asimetrik biçimde yurtdışına bağımlı olmasından, sanayi üretimi için ara girdi ve hammadde ithalatında ciddi biçimde dışa bağımlılığımızdan kaynaklanmıştır.⁷⁶

Bu küresel krizden kaynaklı daralmanın 2010 yılında da devam edeceği düşünülmese de, Türkiye ekonomik krizi bir yılda atlatarak 2010 yılının ilk çeyreğinden itibaren büyümeye başlamıştır. Kişi başına düşen gayri safi milli hasıla 10 bin Amerikan dolarını aşmasına rağmen 2008 düzeyinin yaklaşık 350 dolar altında seyretmiştir.⁷⁷

3.2. TÜRKİYE'DE ELEKTRONİK TİCARET DÜZENLEMELERİ

Dünya genelindeki ekonomik gelişmelere bağlı olarak elektronik ticaret ağının kurulması ve yaygınlaştırılması 1997 yılında Dış Ticaret Müsteşarlığı koordinatörlüğünde başlamıştır. Bu tarihten itibaren her yıl düzenlenen istişare toplantılarında öncelikle hukuk, teknik alt yapı çalışmaları ve finansal konular olmak üzere birçok konu ele alınmıştır. Ancak elektronik ticaret konusunda sistematik bir çalışmanın yapılamaması, elektronik ticaretin ihracat içerisindeki payına ilişkin herhangi bir verinin toplanamamasından dolayı elektronik ticaret hedefinin

⁷⁵ Hüseyin ŞAHİN, **Türkiye Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Yayınları, 2012, s.271.

⁷⁶ ŞAHİN, **a.g.e.** , s.272.

⁷⁷ ŞAHİN, **a.g.e.** , s.281.

belirlenememesi ve istatistiksel veriler dikkate alındığında Türk dış ticaretinin yöneldiği asıl pazarın Avrupa Birliği ülkeleri olduğu görülmektedir.⁷⁸

2008 yılında Elektronik Ticaret Direktif Grubu tarafından yayınlanan raporda; Türk Mevzuatında elektronik ticaret düzenlemeleriyle ilgili çeşitli yasa ve yönetmeliklere Avrupa Birliği'nin 2000/31/EC sayılı direktiflerine kısmen uyumlu ve dağınık bulunduğu, Türk mevzuatındaki bahsi geçen açıklamalarla direktifteki açıklamaların genellikle örtüşmediği, geçerli mevzuatta bilgi toplumu servislerinin açıklamasının yapılmasından dolayı bilgi toplumu servisi hizmeti veren kuruluşların hizmet alıcılara ne şekilde davranacaklarına dair herhangi bir mevzuatın olmadığı, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar yoluyla İşlenen Suçlara Müdahale Edilmesi Hakkındaki Kanun'un hazırlanma gerekçesi ile Elektronik Ticaret Düzenlemesinin gerekçelerinin farklı olmasından dolayı söz konusu kanunun hükümleriyle uyumsuzluk gösterdiği, 4077 Sayılı Tüketici'nin Korunması Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerin satıcı ile alıcı arasındaki (B2C) her çeşit hukuki işlemi düzenlemesine karşın firmadan firmaya yapılan ticari işlemlerin kanun kapsamı dışında olmasından dolayı herhangi bir düzenlemnin olmadığına dikkat çekmiştir.

Yapılan araştırmalar neticesinde direktife uyum sağlamak adına Adalet Bakanlığı tarafından Elektronik Ticaret'in Düzenlenmesi hakkındaki kanun tasarısı 26 Temmuz 2010 tarihinde düzenlenerek Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'na gönderilmiştir.⁷⁹

Bu kanun tasarısı ile ilgili olarak yapılan genel gerekçe de elektronik ticaretle ilgili olarak Türk Borçlar Kanunu tasarısındaki yeni düzenlemeler, 4077 Sayılı Kanun'un sözleşmenin kurulması ve mesafeli sözleşmelere ilişkin yeni düzenlemelerle

⁷⁸ Fanda BAŞARAN ÖZDEMİR vd., **Türkiye-Avrupa Birliği Dış Ticaret İlişkileri Açısından E-Ticaret Modeli ve Düzenleyici Rejim-Yapı**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Y. 2010, C.9, S.2, s.134.

⁷⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi, '**Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporları (1/488)**' , (Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss240.pdf>, (Erişim Tarihi : 01.05.2013) .

5651 sayılı Kanun'un Avrupa Birliği'nin direktifini karşılamadığı, özellikle istenmeyen elektronik postalara ilişkin hukukumuzda herhangi bir düzenleme olmamasından dolayı Türkiye yığın iletilerin yayıldığı ülkelerin başında gelmesinin sürekli olarak Avrupa Birliği'nin konuyla ilgili hazırladığı raporlarında yer almasından ötürü bu konuda hukuki bir düzenlemenin gereklilik arz etmesi olarak gösterilmiştir.⁸⁰

3.2.1. TÜRK CEZA KANUNU'NDA YAPILAN DÜZENLEMELER

Adalet Bakanlığı'nın 14.02.1985 tarihli yazısıyla kurulan komisyon 1987 yılında yeni bir Türk Ceza Kanunu ön tasarısı hazırlamıştır. Bu tasarıda bilişim suçlarıyla ilgili herhangi bir düzenleme de bulunmamıştır. Altı ay süreli olarak çeşitli çevrelerce tartışılan kanun ön tasarısında birçok değişiklik yapılarak 1989 yılında bilişim suçları "Topluma Karşı Suçlar" başlığı altında ikinci kısmın dokuzuncu bölümünde yer alarak ilk kez Türk hukuk sistemine alınmıştır.⁸¹

Bilişim suçlarıyla ilgili olarak ilk yasal düzenleme ise 14.06.1991 tarih ve 3756 Sayılı Kanun'un 20. Maddesi ve 525. Maddesinde "Bilişim Alanındaki Suçlar" başlığı altında 11. bölüm eklenmesiyle oluşturulmuştur.

Bu düzenlemenin ardından 07.06.1995 tarih ve 4110 sayılı yasada değişiklik yapan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71, 72 ve 73. maddelerine bilişim yazılımları ve bunları oluşturan veriler dahil edilerek bu konularda maddi ve manevi hakların kasten ihlali halinde suça iştirak edenin cezalandırılması öngörülmüştür. 23.01.2008 tarih ve 5278 sayılı kanunun 138,139 ve 578. Maddeleriyle bu kanunda değiştirilerek 73. Madde yürürlükten kaldırılmıştır.⁸²

Bilişim suçlarıyla ilgili olarak ilk yapılanma 1997 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü Bilgi İşlem Daire Başkanlığı bünyesinde oluşturulan bilişim suçları büro amirliği olmuştur. 2003 yılında bu büronun bir destek birimi olan bilgi işlem daire

⁸⁰ Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, '**Elektronik Ticaret Düzenlemesi Hakkındaki Kanun Tasarısı**', (Çevrimiçi) <http://www.basbakanlik.gov.tr/Handlers/FileHandler.ashx?FileId=6593>, s. 5, 6. (Erişim Tarihi : 01.05.2013).

⁸¹ Levent KURT, **Açıklamalı İçtihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005, s.116.

⁸² Yavuz ERDOĞAN, **Türk Ceza Kanunu'nda Bilişim Suçları**, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2012, s.77.

başkanlığı bünyesinde yetersiz kaldığı görülüp operasyonel bir birim olan Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı bünyesine alınmıştır. Günümüzde gelen başvuru sayılarının çokluğu ve bilişim suçlarının birçok konuda kapsamının genişmesinden dolayı Siber Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı kurularak bu tarz suçların takibi devredilmiştir.⁸³

1997 yılında yapılan ön çalışmada bilişim suçlarına yeni hükümler eklenerek madde sayısı altıya çıkarılmıştır.

1999 yılına gelindiğinde ise Türk Ceza Kanunu'nun yeniden düzenlenmesiyle ilgili olarak yeni bir çalışma komisyonu kurulmuş, kurulan komisyon 2000 yılında çalışmalarını bitirerek hükümler başlıklı ikinci kitabın ikinci kısmının "Bilişim Alanında Suçlar" başlıklı dokuzuncu bölümünde 346-352 maddeleri arasında düzenlenmiştir.⁸⁴

14.04.2003 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne arzı kararlaştırılan Türk Ceza Kanunu Ön Tasarısı'nda ise ikinci kitabın "Topluma Karşı İşlenen Suçlar" başlığı altında ikinci kısmın "Bilişim Alanındaki Suçlar" başlıklı dokuzuncu bölümünde bilişim suçları düzenlenmiştir. Bu bölümün 346. maddesinde bilişim sistemine girme, veri bozma ve tahrip etme, 347. maddesinde sistemi bozma, haksız yarar sağlama, 348. maddesinde sahtecilik, 349. maddesinde ferî cezalar, 350. maddesinde banka veya kredi kartının kötüye kullanılması, 351. maddesinde suç işlemek için örgütlenme ve 352. maddesinde tüzel kişilerin sorumluluğu düzenlenmiştir.⁸⁵

Bütün bu düzenlemelerin ardından Türk Ceza Kanunu'nun yeni taslağı uzun süre mesliste görüşülmüş, 26.09.2004 tarih ve 5237 sayısıyla kabul edilmiş, kanun

⁸³ Oğuzhan Ömer DEMİR ve Bahadır KÜÇÜKUYSAL, **Sınırışan Organize Suçlar**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011, s.88.

⁸⁴ İlker TEPE, **İnternet (Bilişim) Ceza Hukuku Örneğinde Türk Ceza Hukuku'ndaki Yeni Gelişmeler Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku**, Yayına Hazırlayanlar Prof. Dr. Eric HILGENDORF, Prof. Dr. Yener ÜNVER, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No.17, 2010, s.272.

⁸⁵ Kurt, **a.g.e.** , s.118 .

12.10.2004 tarihli resmi gazetede yayınlanarak 01.05.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir.⁸⁶

Bilişim Alanındaki Suçlar başlığıyla yapılan düzenlemelerin haricinde 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda "Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu" başlığı altında 136. maddesinde düzenlenen "Kişisel verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme suçu", 245. maddesiyle düzenlenen "Banka veya Kredi Kartları'nın Kötüye kullanılması Suçu", 142. maddesinde belirtilen "Nitelikli Hırsızlık Suçu" ve 158. maddesinde belirtilen "Nitelikli Dolandırıcılık Suçu" yürürlükten kaldırılan 746 sayılı Türk Ceza Kanunu'ndan bağımsız suç tipleri olarak düzenlenmiştir. Bunların haricinde bilişim teknolojisinin gelişmesinden dolayı bilişim teknolojilerini kullanarak işlenebileceği ortaya çıkan "Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu" 132. madde de, "Haberleşmenin Engellenmesi Suçu" 124. madde de, "Eğitim ve Öğretimin Engellenmesi Suçu" 112. maddesinde "Kamu Kurumu veya Kamu Kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin engellenmesi suçu" 113. maddesinde düzenlenmiştir.⁸⁷

Yenilenen hukuk sistemi ve gelişen teknolojinin izlenmesi amacıyla da 5070 sayılı ve 15.01.2004 tarihli Elektronik İmza Kanunu ile Türk hukukunda elektronik imza kabul edilmiş, kanunun 16. maddesi sahte elektronik imza yapılmasını, 17. maddesi ise sahte elektronik sertifika yapılması ve kullanılmasını suç tipi olarak belirlemiştir.⁸⁸

3.2.2. TÜKETİCİNİN KORUNMASI HAKKINDA KANUN'DA YAPILAN DÜZENLEMELER

28 Kasım 2013 tarih ve 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'un 28 Mayıs 2014 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte 23 Şubat 1995 tarih ve

⁸⁶ Kurt, **a.g.e.** , s.136 .

⁸⁷ Kubilay TAŞDEMİR, **Bilişim Dolandırıcılık Suçları** , Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009, s.246.

⁸⁸ Murat Volkan DÜLGER, **Bilişim Suçları**, Ankara:Seçkin Yayınevi, 2004, s.211.

4077 sayılı kanun yürürlükten kalkmıştır. Yürürlükten kaldırılan kanunun 9. maddesine 9/A maddesi eklenmesiyle birlikte tüketicilerin satıcıyla karşılıklı görüşmeden çeşitli dijital araç ve gereçlerle satın aldıkları mal ve hizmetlere dair düzenlenen sözleşmelerden doğabilecek zararlarının giderilmesi öngörülmüş, bununla ilgili koşul ve şartlar ise Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmelikle düzenlenmişti. Mesafeli Sözleşmelere Dair Yönetmeliğin herhangi bir değişiklik yapılmadan hali hazırda yürürlükte bulunmasıyla birlikte yeni kanunda bu düzenlemeye 48. ve 49. maddelerde yer verilmiştir. Eski kanundan farklı olarak yeni kanunun 49. maddesinde Finansal Hizmetlere İlişkin Mesafeli Sözleşmelere yer verilmiştir. Sözleşme dışında gerçekleşen zararlar ise Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun ve Borçlar Kanunu ile ilgili yönetmelikler kapsamındadır.

Bakırköy Tüketici Mahkemesinin 2011/453 Esas ve 2012/734 karar numarası ile görülen davada davacı Dinçer A. bir internet sitesi üzerinden dizüstü bilgisayar satın aldığını, satın aldığı firmanın kendisine mükemmeliyetlik garantisi adı altında memnun kalmadığında iade etme, çalınmaya karşı sigortalama imkânı sunduğunu, bu imkândan faydalanmak için satın aldığı internet sitesinin yönlendirdiği gibi bilgisayarın garanti kaydı kısmından çevrimiçi olarak garanti kaydı yaptırdığını ancak daha sonra bilgisayardan memnun kalmayarak iade etmek için firmayla görüştüğünde, yapmış olduğu garanti kaydının standart garanti kaydı olduğu gerekçesiyle sigorta talebinin reddedildiğini, ürünün Türkiye'deki distribütör firmasında kendisini yanlış yönlendirdiğinden dolayı formu dolduramadığından mükemmeliyet garantisi yapmasını engelleyerek zarara uğradığını beyan etmiştir. Konuyla ilgili hazırlanan bilirkişi raporunda ise davalının söz konusu internet sitesi tarafından arandığını, ülkede bilgisayar kullanıcılarının internet üzerinden yapılacak olan işlere yeterince vakıf olmamasından dolayı ilgili telefon hatlarına yönlendirmesi gerektiğini, satın alınan ürünün yükte hafif pahada ağır olması nedeniyle sürekli olarak hırsızlık olayına konu olduğu, bu ürünlerin yurtdışında üretiminden dolayı kullanımında olumsuzlukların yaşanabilmesinin doğal olduğunu, davacının telefonla görüşme yaptığını kanıtlamasına rağmen davalı şirketlerin Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun hükümleri gereği beş yıl süreyle kayıtlı saklaması gerekmesine rağmen saklamamasından dolayı konuşmanın içeri bilinemediğinden davacı lehine yorum yapılabileceği yönündeki görüşleri üzerine, mahkeme bahsi geçen şirketlerin 4822 sayılı kanun ile değişik 4077 sayılı kanunun 4.

maddesinin 1. fıkrasına aykırı hareket edeceği gerekçesiyle bilgisayarın ücreti ve mahkeme masraflarının davalılar tarafından ödenmesine karar vermiştir.⁸⁹

Bakırköy Tüketici Mahkemesinin 2012/1580 Esas ve 2013/212 karar numarası ile görülen davada davacı Harun B. kendisinin internet üzerinden satış yapan bir firmadan cep telefonu satın aldığını, telefonunda oluşan hasarın satın aldığı firma tarafından giderilemeyerek kendisinin mağdur edildiğini ödemiş olduğu fatura bedeli ve tamir ücretinin en yüksek banka faizi ile birlikte davalıdan tahsil edilmesini istemiştir. Mahkeme davacının aldığı malın ayıplı mal olduğunu, borçlar kanununa göre bir maldaki ayıbın satıcının zikir ve vaat ettiği vasıflarda veya niteliği gereği malda bulunması gereken lüzumlu vasıflarda eksikliklerin maddi, hukuki ve ekonomik şekilde ortaya çıktığını, Tüketicinin Korunması Hakkında'ki Kanun'un malın tesliminden itibaren 2 yıllık zaman aşımına tabii olduğunu ancak şahsın almış olduğu ürünün 1161 TL 'nin altında olmasından dolayı Tüketici Hakem Heyetine başvurması gerektiğinden açılmış olan davanın reddine ve avukat ve mahkeme masraflarının davacıdan alınmasına karar vermiştir.⁹⁰

3.2.2.1. SÖZLEŞME VE TÜKETİCİ SÖZLEŞMESİ KAVRAMI

İki veya daha çok kişiler arasında birbirine uygun irade açıklamaları karşılıklı olarak yapıldığı anda sözleşme kurulmuş olur.

Yapılan bir sözleşmenin tüketici sözleşmesi niteliğinde olup olmadığı, söz konusu uyuşmazlığın yetkili mahkeme olan Tüketici Mahkemesi'nde görülüp görülmeyeceği ve söz konusu uyuşmazlığa Tüketicinin Korunması Hakkında kanun'un uygulanıp uygulanmayacağı konularında önemlidir. Avrupa Topluluğu Mahkemesi'de konusu dahilinde başvuru yapılan uyuşmazlıkların tüketici mahkemesinin görev alanında olup olmadığı tespit ederken, öncelikle tüketici ve tüketici sözleşmesi

⁸⁹ Bakırköy Tüketici Mahkemesi'nin 12.11.2012 tarih ve 2011/453 Esas, 2012/734 Karar Sayılı kararı.

⁹⁰ Bakırköy Tüketici Mahkemesi'nin 12.03.2013 tarih ve 2012/1580 Esas, 2013/212 Karar Sayılı kararı.

kavramlarını incelemekte bu unsurların var olduğunu tespit ettiğindeyse uyumsuzluğun tüketici mahkemesinin görev alanına girdiğine karar vermektedir⁹¹.

Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'un üçüncü maddesinde tüketici sözleşmesinin tanımı yapılmamış olup, sadece "Tüketici İşlemi" tanımlanmış, kanunun muhtelif yerlerinde ise "Sözleşme" ifadesi kullanılmıştır. Tüketici sözleşmelerindeki haksız şartlar hakkındaki yönetmeliğin ikinci maddesinde ise, tüketicinin tarflardan birini oluşturduğu tüketici kavramı kullanılmıştır. Yürürlükte bulunan kanunda ve yönetmelikte bulunan ifadelerle bakıldığında tüketici sözleşmesi; kredi, mal veya hizmet piyasalarında tüketicinin satıcı, sağlayıcı veya kredi verenle yaptığı sözleşmeler şeklinde tanımlanabilir. Özetle taraflardan birinin tüketici olduğu sözleşmeler tüketici sözleşmesi olarak adlandırılır. Bu bağlamda tüketicini taraf olduğu satım, kira, kredi, eser ve diğer sözleşmeler tüketici sözleşmeleridir⁹².

Tüketici sözleşmesi de bilenen borçlar hukuku sözleşmeleri ile aynı olup, bu sözleşmeyi diğer sözleşmelerden ayıran fark ise, bu sözleşmenin bir tarafının tüketici diğer tarafının ise satıcı, sağlayıcı veya kredi verenin oluşturmasıdır.

Bir sözleşmenin Tüketici Sözleşmesi sayılması durumunda öncelikle özel kanun olan Tüketicinin Korunması Hakkında kanun hükümleri uygulanacak, burada hüküm olmadığı hallerde ise kanunun otuzuncu maddesindeki bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır ibaresinden dolayı klasik borçlar hukukunun tabii olduğu hükümlere tabii olacaktır.

3.2.2.2. HAKSIZ SÖZLEŞME KAVRAMI

Teker teker tartışılmamış bir sözleşme koşulu iyi niyet koşulu kuralına aykırı olarak, borçlunun zararına olacak şekilde, tarafların sözleşmeden doğan hak ve

⁹¹ Günseli ÖZTEKİN, **Tüketici Akitlerinden doğan ihtilaflarda Brüksel Konvasyonu'nun kabul ettiği yetki kurallarına ilişkin İki Avrupa Topluluğu Mahkeme Kararı Örneği**, Profesör Doktor 65. Yaş Günü Armağanı, Y.Y., İstanbul 1999, S.979 .

⁹² Hasan Seçkin OZANOĞLU, **Tüketicinin korunması açısından Taksitle Satım Sözleşmesi**, Y.Y., Ankara, 1999, s.13.

borçlarında önemli bir dengesizliğe sebep olmuşsa haksız kabul edilir. Sözleşme şartı haksız ise geçersiz sayılacaktır⁹³.

Bir sözleşme şartının haksız şart olup olmadığı değerlendirilken, öncelikle sözleşme hazırlanırken sözleşme şartının tüketiciyle mütalaa edilip edilmediğine bakılır. Eğer bir sözleşme şartı daha önceden hazırlanmış ise ve özellikle standart sözleşmede yer alması nedeniyle tüketici içeriğine etkisi saptanmışsa, o sözleşme şartının tüketiciyle müzakere edilmediği kabul edilir. Sözleşmenin tamamının değerlendirilmesi sonucunda sözleşmenin standart sözleşme olduğu kanatine varılırsa, bu sözleşmedeki bir şartın bazı unsurlarının veya kendi başına bir hükmünün müzakere edilmesi, sözleşmenin kalan kısmında haksız şartlara ilişkin değerlendirme yapılmasına engel değildir. Sözleşmenin değerlendirilmesi sonucunda, sözleşmede tarafların hak ve sorumluluklarda tüketici aleyhine bir dengesizliğe sebep olan bir hüküm varsa o hüküm haksız şart olarak değerlendirilir. Sözleşme şartlarının tüketicinin rahatlıkla anlayabileceği bir şekilde açık, net ve anlaşılır bir dille yazılmış olması gerekir. Bir sözleşme şartının haksızlığı değerlendirilirken, sözleşmeye konu olan ürün veya hizmetin niteliği, sözleşmenin yapılmasını düzenleyen şartlar ve bağlı olduğu sözleşmelerin tüm şartları dikkate alınır. Şartların haksız olduğu takdirinde, bu şartlar açık, net ve anlaşılır bir düzen içerisinde yazılmak koşuluyla; gerek sözleşmeden doğan asli edim yükümlülükleri arasındaki, gerekse ürün veya hizmetin gerçek değeri ile sözleşmede belirtilen meblası arasındaki dengeye ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılamaz.

Sözleşmede bulunan herhangi bir şartın ne anlama geldiği hukukun yorum yöntemiyle belirlenemiyorsa, tüketici lehine olan yorum tercih edilir⁹⁴.

⁹³ Nihat YAVUZ, **Öğretide ve Uygulama da Sözleşmedeki Haksız Şartlar (Haksız Sözleşme Şartı)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ocak 2010, S. 7,8.

⁹⁴ T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, **101 Soruda Tüketici Mevzuatı ve Örnek Yargıtay Kararları**, Ankara Haziran 2006, Y.Y., Yayın No:158, s.6.

3.2.2.3. MESAFELİ SÖZLEŞME KAVRAMI

İletişim araçları ve teknolojinin gösterdiği gelişim ile bağlantılı bir şekilde mesafeli sözleşmelerin zaman içerisindeki uygulamaları biçimlenmiştir. Telgraf iletişimi ile başlayan satışlar, mesafeli satışların ilk örneklerini oluşturmuştur. Telgraf ile yapılan satışlarda, tüketici başka bir yerde bulunan satıcıya telgraf ile belirli bir ürünü ve ürünleri göndermesini isteyip, satıcısında posta veya başka nakil araçları yoluyla istenilen ürünleri göndermesi ve tüketiciye ürünün teslimi sırasında ücretin ödenmesini kapsayan bir satış tekniği niteliğini taşımaktaydı.

Günümüzde ise mesafeli sözleşmeler televizyon ve elektronik ortamda yapılmaktadır. Televizyon yoluyla yapılan sözleşmeler, dijital yayınlar, ev satış kanalları veya doğrudan cevaplı reklamlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir.⁹⁵ Elektronik ortamdaki sözleşmelere konu olan mal veya hizmet alımı ise bireysel kullanıcılar ile pazarlama firmasının internet üzerinden ürün veya hizmet siparişi vermek, satıcı firma tarafından geçerli kabul edilen kredi kartı vasıtasıyla elektronik fon transferi yapmak üzere gerçekleşen ve alınan ürün veya hizmetin alıcının belirttiği dijital veya gerçek adrese nakil araçları yoluyla gönderilmesiyle oluşmaktadır. Bu metodla yapılan işlemler çevrimiçi satışlar (Online Shopping) olarak adlandırılmaktadır.⁹⁶

Mesafeli sözleşmelerle ilgili olarak yasal düzenleme ilk olarak 6 Mart 2003 tarih ve 4822 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun'da değişiklik yapılmasına dair kanunun 14. Maddesi ile 4077 sayılı kanunun 9. Maddesine 9/A maddesi eklenmesiyle gerçekleşmiştir. 28 Mayıs 2014 tarihinde 6502 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 4077 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır. Mesafeli sözleşmelere ilişkin düzenlemeler yeni kanunda 48. ve 49. maddelerde yer verilmiştir. Eski düzenlemelerin aksine yeni kanunun 49. maddesinde Finansal Hizmetlere İlişkin Mesafeli Sözleşmeler'e yer verilmiştir. Yapılan bu düzenlemeyle doğası gereği maddi

⁹⁵ İbrahim KIRÇOVA, **İnternette Pazarlama**, İstanbul: Beta Yayınevi, 1999, s.9.

⁹⁶ Çağlar ÖZER, **Mukayeseli Hukuk Işığında Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1999, s.184.

olmayan finansal hizmetlerin sözleşmelerinden dolayı tüketicilerin mağduriyetlerinin giderilmesi öngürülmüştür.

Mesafeli sözleşme kavramındaki mesafe kelimesi bir ürün veya hizmeti alan ve satan arasındaki sözleşmenin kurulması sırasında satıcı ve alıcının karşı karşıya olmadığını göstermektedir. Diğer sözleşme türleri için geçerli olan edim, bedel ve malın bedel ile değiştirilebileceğine ilişkin taraflar arasındaki anlaşmalar mesafeli sözleşmeler içinde geçerli olmaktadır.⁹⁷

Mesafeli sözleşmeler aktin kurulması, sonuçlarını meydana getirmesi için sadece tarafların karşılıklı ve birbirlerine uygun irade beyanlarının yeterli olduğu akitlerle düzenlenmektedir. Hukumuzdaki genel ilke sözleşmelerin rızai olmasıdır.⁹⁸ Rızai akitler haricinde önemli ilkelerden birisi aktin konusunun bir kısmının ya da tamamının taraflardan birisi veya üçüncü bir şahıs tarafından önceden belirlenmesiyle oluşan genel işlem şartlarını ihva eden akitlerdir. Bu tür akitlerin tamamı veya bir kısmı daha önceden belirlenmiş olmasından dolayı aktin taraflarından biri kısmen de olsa akti yapma ya da yapmama yönünde tercihte bulunabilmektedir. Tarafların şartları değiştirme imkânına sahip olmamasının yanında bu tarz akitler kitlesel akitlere benzemektedir. Taraflardan birinin daha önceden tespit ettiği sözleşmenin içeriğine koyduğu genel işlem şartlarının karşı taraf hakkında borç doğurabilmesi sadece açık ve zımni bir irade beyanıyla kabul edilmesine bağlıdır. Mesafeli sözleşmeler, çoğu kez genel işlem şartı taşıyan rızai sözleşmelerdir.⁹⁹

Borçlar hukukunun konuları ve amaçları bakımından sözleşmeleri temlik (devir ve ferağ) borcu doğuran sözleşmeler, kullanma ve yararlanma hakkı veren sözleşmeler, iş görme sözleşmeleri, muhafaza sözleşmeleri, teminat sözleşmeleri, sonuçları talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler ve ortaklık sözleşmeleri olarak düzenlemiştir. Mesafeli

⁹⁷ Fikret EREN, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: Yetkin Yayınları, 7. Baskı, 2001, s.207.

⁹⁸ Haluk TANDOĞAN, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Cilt, 1990, s.95.

⁹⁹ Eren, **a.g.e.** , s.201 .

sözleşmeler ise söz konusu gruplandırmalardan temlik borcu doğuran sözleşmeler ve hizmet sözleşmeleri içerisinde yer almaktadır.¹⁰⁰

Mesafeli sözleşmelerde ilk hareket satıcının çeşitli elektronik araçlar kullanarak malı tanıtmaya veya satmaya yönelik yayınlar yapmasıyla gerçekleşmektedir.¹⁰¹ Bu konudaki önemli kavramlardan birisi kışkırtılmış davettir. Tüketicinin mal veya hizmet satın almak amacıyla girişimciyi davet etmeden önce, girişimci tarafından oluşturulan bazı durum ve koşulları ifade etmektedir. Girişimci mal veya hizmetin satışı için birçok cazip imkânlar sunarak tüketicinin karar verme serbestisini ortadan kaldırmakta ve bunun akabinde tüketici bilinçaltından gelen bir zorlamayla karşı karşıya kalarak işlemin kendi aleyhine sonuçlar doğurabilmesini önleyememektedir.¹⁰²

Mesafeli sözleşmelerin hazırlık safası ve akdedilmesi aşamalarında kullanılan elektronik araçlar radyo aracılığıyla kurulan mesafeli sözleşmeler, faks aracılığıyla kurulan mesafeli sözleşmeler ve internet aracılığıyla kurulan mesafeli sözleşmeler olarak temelde çeşitli türlere ayırabilselerde teknolojik gelişmeler ve alt yapıya bağlı olarak bu sıralamayı genişletmek mümkündür. Bir iletişim aracı olarak televizyonun satış sözleşmeleri için kullanılması reklamlar vasıtasıyla olmaktadır.¹⁰³

Mesafeli sözleşmelerin günümüzde ulaştığı son nokta ise internet aracılığıyla yapılan sözleşmelerdir. İnternet üzerinde gerçekleştirilen sözleşmeler mal satımına ilişkin sözleşmeler, hizmet satımına ilişkin sözleşmeler ve veri bankalarına giriş izni verilmesine ilişkin sözleşmeler olarak konularına göre çeşitli ayrımlara tabi tutulabilir.¹⁰⁴ Yapılan bu sözleşmelerin temel nitelikleri sözleşmenin hazırlık ve kurulma işlemlerinin internet üzerinden gerçekleştirilmesidir. Konusu mal satımı olan sözleşmeler internet üzerinden kurulmalarına rağmen ifaası geleneksel yollar vasıtasıyla

¹⁰⁰ Cevdet YAZVUZ, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2002, s.15.

¹⁰¹ Emrahan İNAL, **Reklam Hukuku ve Aldatıcı Reklamlar**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2000, s.58.

¹⁰² Mehmet DEMİR, **Kapıdan İşlemlerde Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2001, s.243.

¹⁰³ KIRÇOVA, **a.g.e.**, s.7,9.

¹⁰⁴ Bülent SÖZER, **Elektronik Sözleşmeler**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2002, s.89-92.

gerçekleştirilmekte, konusu hizmet olan sözleşmelerle, konusu veri bankası olan sözleşmelerin hem kurulması hemde ifası internet üzerinden gerçekleşmektedir.¹⁰⁵

İnternet aracılığıyla yapılan mesafeli sözleşmeler borçlar kanununun 1. Maddesi gereğince karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarının varlığı gerekmektedir. Bu irade varlığının ilk unsuru irade beyanına icap, ikincisi ise kabuldür. Bununla birlikte sözleşmeyi kurma yönündeki istek, iradeyi karşı tarafa bildirmeye karşı tarafı da icabet etmeye yönelten irade beyanı icaba davet olarak adlandırılmaktadır. İnternet aracılığıyla mal satışlarına yönelik satıcının yapmış olduğu ilk irade beyanına icaba davet, hizmet ve veri bankası sunumuna ilişkin ilk satıcı beyanını da icap olarak adlandırılabilir.¹⁰⁶ İnternet vasıtasıyla yapılan mesafeli sözleşmelerin hüküm ve sonuç doğrubilmesi için, kabul beyanının icapta bulunan tarafın hakimet alanına ulaşması, buna karşılık internet aracılığıyla karşılıklı olarak görüşen iki kişinin arasındaki sözleşme telefon aracılığıyla yapılan sözleşmelere benzetilerek hazırlar arasında kurulan sözleşme sayılmaktadır. Bu durumda sözleşme kabul beyanında bulunulduğu anda başlamış olur.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Çiğdem KIRCA, **İnternette Sözleşme Kurulması**, İstanbul: Banka ve Ticaret Hukuku dergisi Dergisi Cilt:20 Sayı:4, 2000, s.101.

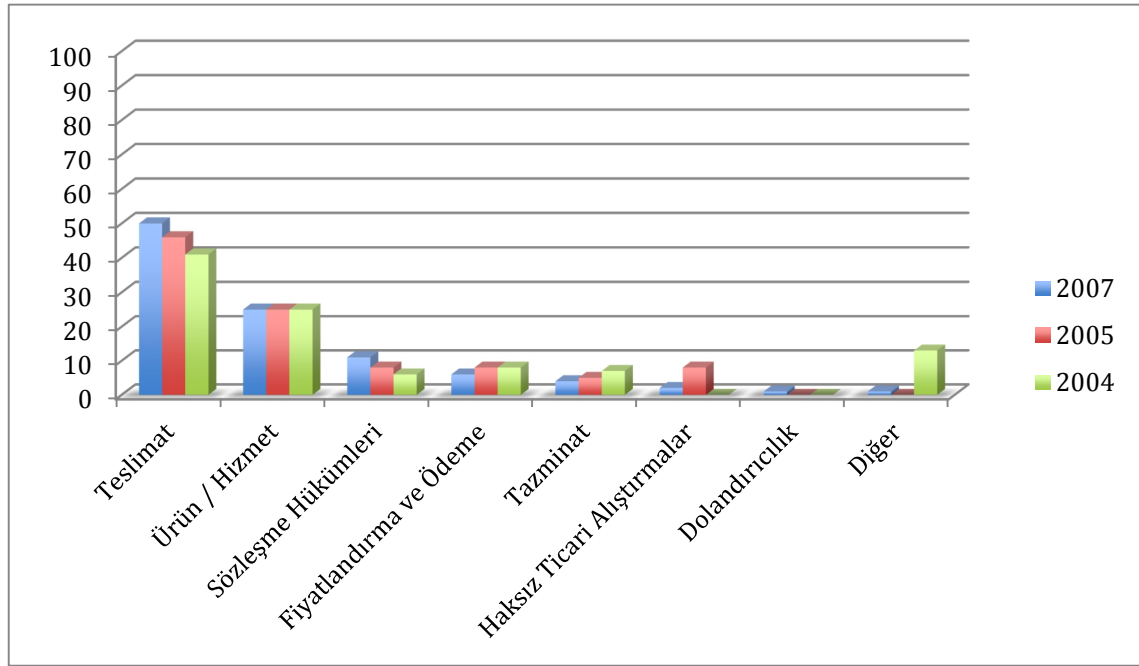
¹⁰⁶ KIRCA, **a.g.m.**, s.103.

¹⁰⁷ Eren, **a.g.e.** , s.239 .

4. TÜRKİYE VE AVRUPA BİRLİĞİ ELEKTRONİK TİCARET SORUNLARI VE ÜLKELERİN PAZAR PAYLARI

Avrupa Birliği pazarında 2007 yılında yapılan araştırmada Avrupa genelinde tüketiciler Avrupa İletişim Araştırmaları Derneği'ne (ECC) 19838 adet şikâyetle bulunmuş, bunların %56'sını (11056) elektronik aygıtlar vasıtasıyla ürünlerin satış metodlarından dolayı gerçekleşen işlemler oluşturmaktadır. Bu şikâyetlerin 5192 tanesini yine çevrimiçi yapılan işlemlerden kaynaklanan sorunlar oluşturmakta, yalnızca 2583 adedini elektronik ticaret vasıtası olmadan yapılan işlemlerden kaynaklanan şikâyetler oluşturmaktadır.¹⁰⁸

Bu yapılan şikâyetlerin 174 tanesini ve açılan adli tahkikatın 51 tanesini ise internet üzerinden yapılan açık arttırmalardan kaynaklanmaktadır.

Şekil 4. Avrupa Birliği Ülkelerinde Tüketicilerin Şikâyet Mahiyetleri.¹⁰⁹

¹⁰⁸ The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2007** , Dublin:European Consumer Center Yayınları, 2008, s.5.

¹⁰⁹ The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2004, 2005 , 2007** , Dublin:European Consumer Center Yayınları,2005, 2006, 2008, s. 16, 17, 6 .

Şekil 4 'ten de anlaşılacağı üzere araştırmalar teslimat problemlerinin Avrupalı tüketicilerin en önemli sorunu olduğunu göstermektedir. Teslimatla ilgili şikâyetlerin %88'ini alan ürün veya hizmetlerin teslim edilmemesi oluşturmaktadır. Bunun haricinde ise ürünün eksiksiz olarak teslim edilmemesi, geç teslim edilmesi ve teslim anında ürünlerin bozulması olarak sıralayabiliriz. Teslim sorunları genellikle müşteri hizmetleri veya yönetsel problemlerden kaynaklanmaktadır. Bunlar haricinde teslimat sırasında yolda ürünün hasar görmesi, kaybolması da ürünlerin teslim edilememesi diğer sebepleri olmaktadır.¹¹⁰

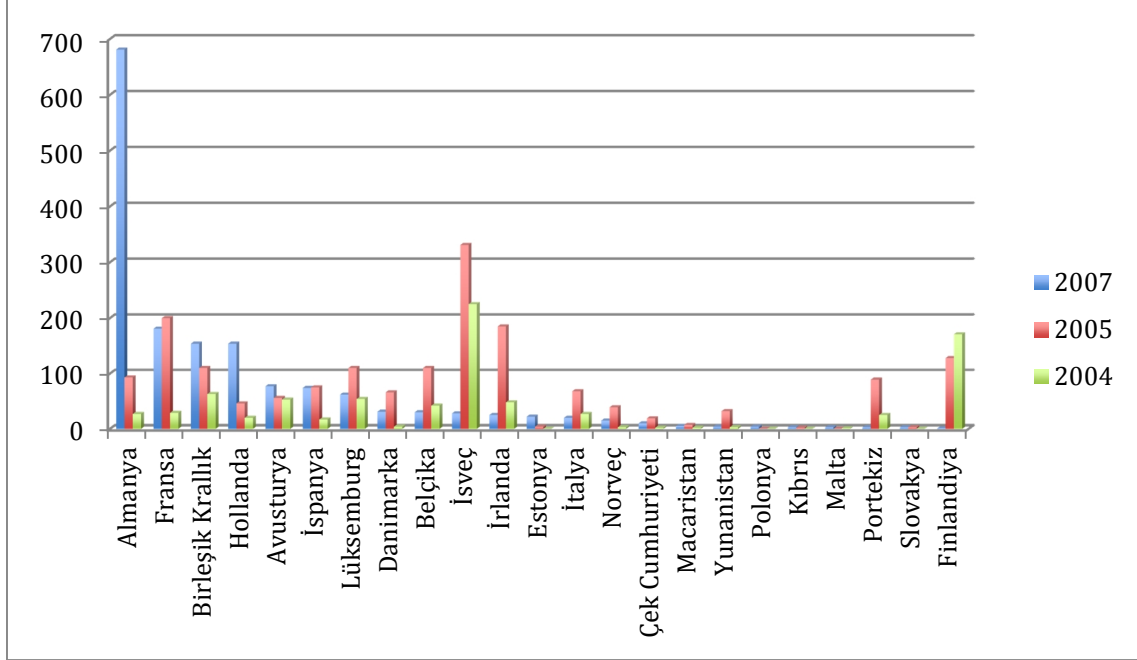
Sık rastlanan başka bir şikâyet konusu ise tüketici tarafından sipariş edilen ürün veya servislerle ilgili sıkıntılardır. Ürünlerle ilgili olarak yapılan şikâyetlerin çoğunluğunu ayıplı mal oluşturmakta, bunun haricinde ise sipariş edilen ürün ile teslimatı gerçekleşen ürünün uyuşmaması, işlemin satıcı tarafından reddedilmesi, emniyetsiz olması ve ürünün zarara uğraması genel şikâyet konularıdır.¹¹¹

Ayıplı mallarla ilgili olarak yapılan başvurular Avrupa Birliği'nin 1999/44/EC Direktifi hükümleri doğrultusunda değerlendirilmektedir. Bu direktife göre satıcı tüketiciye karşı özür lülük ve uyumsuzluk durumunda tüketicinin isteği doğrultusunda herhangi bir ücret talep etmeden ürünü tamir ettirmek, yeni ürün vermek veya fiyatta uygun bir indirim e gitmek ya da sözleşmeyi fes etmekle sorumludur. Ayrıca direktif tamiri yapılacak ürünlerin, ürünlerin mahiyetine göre makul bir sürede bitirilmesine değinmektedir. Yine direktife göre çevrimiçi sipariş edilen ürünler savunmasız olarak nitelendirilmiş olmasına rağmen tamir için ürünlerin satıcıya gönderilmesindeki uygun zaman kavramı üzerinde durulmamıştır. Yönerge uygun zaman kavramını açıkça belirli bir süre sınırlamasıyla belirlemediğinden dolayı farklı düşüncelere sebebiyet verebilmektedir. Tüketicilerin en çok sipariş verdiği dijital kameralar, bilgisayar donanımları gibi yüksek teknoloji li elektronik ürünlerinin tamiri bazen uzun zaman

¹¹⁰ The European Online Market Place, **a.g.e. (2007)** , s.5,6.

¹¹¹ The European Online Market Place, **a.g.e. (2007)** , s.7.

aldığından tüketicilerin mağdur olmasına ve bu konularda şikayette bulunmalarına sebep olmaktadır.¹¹²

Şekil 5. Avrupa İletişim Araştırmaları Derneği'ne (ECC) Yapılan Tüketici Şikâyetleri.¹¹³

Çevrimiçi yapılan alışverişlerde pazar payının %44'ünü elinde bulunduran Alman çevrimiçi satıcıları en çok şikayet edilen kesimdir. Almanya'yı %12 pazar payı ile Fransa, %10 pazar payı ile Birleşik Krallık ve %7 pazar payı ile Hollanda takip etmektedir. Bu veriler dört üye devletin çevrimiçi satışlar açısından pazar payının dörtte üçünü elinde bulundurduğunu göstermektedir.¹¹⁴

Ülkemizde ise elektronik ticaretin genel ihracat içerisindeki payına, sektörel dağılımına ilişkin sistematik olarak toplanıp değerlendirildiği elektronik ticaret araştırmaları bulunmamaktadır. Elektronik ticaretin geliştirilmesini saptıran sorunların

¹¹² The European Online Market Place, a.g.e. (2007) , s.7,8.

¹¹³ The European Online Market Place, a.g.e. (2004, 2005 , 2007) , 2005, 2006, 2008, s. 17, 19, 12.

¹¹⁴ The European Online Market Place, a.g.e. (2007) , s.11.

neler olduğu herhangi bir istatiki veriye sahip olunmadığı için saptanamamakta bunun yerine deneme-yanılma yaklaşımıyla tahmin yürütülebilmektedir.¹¹⁵

Ülkemizde 1923 – 1980 yılları arasında tarıma dayalı ihracat yapılmaktaydı. Bundan dolayı o dönemde sanayi ürünlerine dayalı ithalat yüksek seviyelere ulaşmıştır. 1960 yılında uygulanan planlı dönem sonrasında ihraç edilen ürünler tarım ürünlerinden sanayi ürünlerine doğru kaymaya başlamıştır.¹¹⁶

Türkiye’de ki dış ticaret ilk zamanlardan bu güne sanayileşme ve dışa açılma politikaları ile değişmiş, bunun yerine katma değeri yüksek ürünlere doğru kaymaya başlamıştır. Günümüzde ihraç edilen ürünleri cumhuriyetin ilk yıllarına göre kıyaslandığında çok farklı mal yapısı karşımıza çıkmaktadır.¹¹⁷

Elektronik ticaret büyük ölçekli şirketlerle rekabet etmekte zorlanan küçük ve orta büyüklüklü işletmelere (KOBİ) avantaj sağlamaktadır. Kobilerin en önemli sorunu ürettikleri ürünleri satacak bir Pazar bulamamalarından kaynaklanmaktayken, elektronik ticaretin özellikle gelişmiş ülkelerde yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmasından itibaren yüksek yatırım ve harcama yapmadan daha az maliyetli bir pazarlama kanalı vasıtasıyla bütün dünya da milyarlarca gerçek ve tüzel kişilere ürünlerini tanıtarak bu pazarlara ürün sunabilme fırsatına kavuşmuştur.¹¹⁸

2006 yılı ihracat verileri incelendiğinde %11.3 pay oranı ile Almanya ilk sırada bulunmaktadır. Almanya’yı %8 ile Birleşik Krallık, %7.9 ile İtalya, %5.9 ile Amerika Birleşik Devletleri, %5.4 ile Fransa ve %4.3 ile İspanya izlemektedir.¹¹⁹ Oranlara bakıldığında Türkiye’nin dış ticaretinin büyük bölümünü Avrupa Birliği ülkelerinin

¹¹⁵ Fanda BAŞARAN ÖZDEMİR vd., **a.g.e.** , s.134.

¹¹⁶ Mehmet MELEMEN, **Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2012, s.69.

¹¹⁷ MELEMEN, **a.g.e.** , s. 71.

¹¹⁸ Cemalettin KALAYCI, **Elektronik Ticaret ve Kobil’ere Etkileri**, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Y.1, C. 1, S.1, 2008, s.146.

¹¹⁹ Türkiye İstatistik Kurumu, **Dış Ticaret İstatistikleri ve Endeksleri** , Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008, s.26.

oluşturduğu gözlenmektedir. Ancak bu oranların ne kadarında elektronik ticaretin payının olduğu bilinmemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanlar yıllar boyunca örgütlenerek ya da bireysel olarak kendi yaşadıkları ülke dışındaki pazarlara açılmayı, burada kendi ürettikleri veya ürettirdikleri ürünleri pazarlamayı hedeflemişlerdir. Güvenlik problemleri, uzun mesafe yol kat etmenin zorluklarından dolayı dünya genelinde global bir pazarın oluşumuna imkan tanınamamıştır.

Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte bir çok firma ülke dışına açılarak bir çok alanda faaliyet göstermeye başlamışlardır. Bu durum global şirketlerin oluşmasına sebep olmuştur. Global şirketlerin oluşmasıyla birlikte küçük ve orta büyüklükteki işletmeler sadece buldukları şehirlerde faaliyetler göstermek zorunda kalmış, dışa açılımı gerçekleştirememişlerdir. Bu gelişmelerde ülkede bulunan işlenmiş mamul stoğunun artmasına sebep olmuştur.

İlerleyen yıllarda teknolojinin hızla gelişmesi ülkelerin dışa açılımlarını da etkilemiştir. Birçok firma yurtdışında faaliyet göstermeye başlamış, dünya global bir pazar haline gelmiştir. Günümüzde dünya genelinde insanların internet ağına kolayca erişebilmeleri büyük ölçüde firmaların pazarlama yükünü hafifletmiş, hatta yalnızca internet üzerinden satış yapan firmaların kurulmasına sebep olmuştur. Firmaların internet teknolojisini kullanarak son kullanıcılara satış yapmalarının yanında, başka firmalara ve devlet kurumlarına da satış yapmalarına olanak sağlamıştır. Herhangi bir kuruluş olmaksızın internet kullanıcılarının birbirleri arasında da ürün veya hizmet satışı gerçekleştirmeleri gerçekleşmiş, devletler vatandaşlarına bu kanalla bir takım kamu hizmetlerini sağlama yoluna gitmişlerdir. Bütün bu olumlu gelişmelerin yanı sıra internetin güvenilirliği de sorgulanmaya başlanmıştır. Birçok kişi kişisel bilgileriyle banka veya kredi kartı bilgilerini çeşitli grupların, istihbarat kurumlarının veya kötü niyetli insanların eline geçmesinden korktuğundan dolayı hali hazırda bu tarz bilgileri internet üzerinden paylaşmama yolunu seçmektedirler.

İnternet üzerinden satışı yapılan ürünlerin kontrol edilememesi, satışı yapılan ürünlerden veya hizmetlerden vergi alınamaması, insanların özel hayata müdahale sayılabilecek kişisel veri ve dökümanlarının izinsiz olarak paylaşılması gibi güvenlik sorunları devletlerin bu konuda bir dizi önlemler alması zorunluluğunu getirmiştir.

Bu konuyla ilgili olarak en ciddi çalışmaları global çapta Birleşmiş Milletler Ticaret Hukuku Komisyonu, bölgesel çapta ise Avrupa Birliği gerçekleştirmiştir. Birleşmiş Milletlerin yaptığı çalışmalar ülkelere tavsiye niteliği taşımakta ise de Avrupa Birliği'nin yaptığı birçok çalışma üye devletleri birinci dereceden sorumlu tutmakta ve kendi iç hukuk sistemlerinde uygulamayı zorunlu hale getirmektedir. Bu konuda atılmış en önemli adım 2000 yılında çıkarılan Elektronik Ticaret Yönergesidir. Bu yönerge elektronik araçları kullanarak ticaret yapmak isteyen bütün işletmelere birçok düzenleme ve sorumluluk getirmektedir.

Ülkeler ilk önce kendi iç hukuk sistemlerinde tüketicilerin korunmasına yönelik bir takım düzenlemeler yapmışlar daha sonra ise ceza hukuklarında özellikle çevrimiçi işlemler gibi teknolojik araçlar vasıtasıyla yapılan işlemleri kötüye kullananlara karşı cezai müeideler içeren yeni hükümler getirmişlerdir. Birçok ülkede bu düzenlemelerin yetersiz görülmesi yeni bir kanunun yürürlüğe girmesini zorunlu kılmıştır. Hali hazırda birçok Avrupa Birliği ülkesinde bu konuyla ilgili çalışmaların devam etmesinin yanında teknolojinin sürekli olarak kendini geliştirmesi yapılan düzenleme ve müeidelerin yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Ülkemizde ise yapılan düzenleme ve cezai müeidelerin yetersiz olduğu anlaşıl原因 olarak Avrupa Birliği'nin Elektronik Ticaret Yönergesi temel alınarak 2010 yılında bir Elektronik Ticaret Kanunu taslağı hazırlanmıştır. Kanun taslağının görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne gönderilmesine rağmen geçen dört yıl içerisinde kanunlaşmamıştır. Bu durum ülkemizden erişimi sağlanabilen özellikle yabancı yatırımcıların faaliyetleriyle ilgili internet sayfalarına denetim ve vergilendirme sorunlarını beraberinde getirmektedir. İnternet üzerinden yabancı ülkelere alınan ürünler gümrük işlemleri sırasında vergilendirilme imkânı bulsalar da yazılım veya hizmet alımı gibi yapılan sanal ihracatlarda herhangi bir kontrol veya vergilendirme yapılamamaktadır. Bunun önüne geçebilmek için de genellikle ülkemizle işlem hacmi yüksek firmalara Türkiye'de bir ofis açmaları yönünde görüşmeler yapılmakta, herhangi bir çözüme ulaşılamadığı durumlarda ise belirli bir süre ile o internet sayfalarına erişimler engellenmektedir.

Birçok ülke dış ticaret verilerini hesaplarken elektronik ticaretin dış ticaret içerisindeki payını da hesaplayarak karşılaşılan zorlukların giderilmesini, yapılacak olan

düzenlemelerin şekil ve kapsamlarını hedeflerken, ülkemizde böyle bir istatistiki araştırma yapılmamaktadır. İşletmelerin tüketicilerle olan satışlarında karşılaşılan sorunlarla ilgili olarak birçok düzenlemenin yürürlükte olmasına rağmen, işletmelerin teknolojik araçları kullanarak diğer işletmelere sattığı ürün ve hizmetlerle ilgili karşılaşılan sorunlar bilinmemekte ve bunlara çözüm önerileri geliştirilememektedir. Bu da ülkenin dış ticaretinin büyük ölçüde klasik araçlarla yapılmasına ve yakın mesafede bulunan ülkeleri özellikle Avrupa Birliği ülkelerini hedef pazar olarak belirlenmesine yol açmaktadır.

1995 yılında imzalanan gümrük birliği anlaşması uyarınca Avrupa Birliği ülkelerinde malların serbest dolaşım imkânı olması, özellikle Türkiye'nin en çok ihraç ettiği tekstil, deri ve mobilya gibi ürünlerin Avrupa ülkelerinden daha düşük fiyata mal edilmesi, bu pazarda Türkiye'nin payını arttırmaktadır. Düşük bir maliyetle şirketlerin kendilerini internet sayfaları vasıtasıyla bu pazarda müşteri bulmalarına teşvik edilmesi gerekmektedir. Bütün bu gelişmeler ülkemizdeki kanuni düzenlemelerin bir an önce yürürlüğe konulmasını, teknolojik araçlar kullanılarak yapılan işlemlerin istatistiki verilerinin hesaplanarak yaşanan sorunlara çözüm yollarının araştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

KAYNAKÇA

ALTAŞ Anıl, **E-Ticaret Satışta Tsunami Etkisi**, İstanbul: Mediacat Kitapları, 2013.

Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), ‘**C-236/08 ‘den C-238/08’e olan davaların birleştirilmesi**’ , (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62008CJ0236:EN:PDF>, (Erişim Tarihi : 23.03.2014) .

Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), ‘**Çevrimiçi Pazaryeri Operatörünün Bağımsızlığı**’ , (Çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30db7cc70d7fb1854a679a71870ae5f210dc.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxuLbh50?text=&docid=107261&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=218899>, (Erişim Tarihi : 28.03.2014) .

Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), ‘**C-509/09 ve C-161/10 davalarının birleştirilmesi**’ , (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:62009CJ0509:EN:HTML>, (Erişim Tarihi : 01.04.2014) .

Avrupa Birliği Adalet Divanı (CJEU), ‘**Bundersverband ile Deutsche Internet Versicherung arasındaki dava**’ , (Çevrimiçi) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?jsessionid=K1f2TPvZLvPQqRhqlGB4G4Fff27HrTpyTyQ5L3yrlwJXGJYd7yTV!907663123?uri=CELEX:62007CJ0298>, (Erişim Tarihi : 06.04.2014) .

BAŞARAN Fehmi, **Ekonomik Küreselleşme Süresince Elektronik Ticaret ve Vegilendirme Sorunları**, (Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002.

Bakırköy Tüketici Mahkemesi’nin 12.11.2012 tarih ve 2011/453 Esas, 2012/734 Karar Sayılı kararı.

Bakırköy Tüketici Mahkemesi’nin 12.03.2013 tarih ve 2012/1580 Esas, 2013/212 Karar Sayılı kararı.

BALKANLI Ali Osman, **Küresel Ekonominin Belirleyicileri Üzerine**, Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Dergisi, Y. 2002.

BARNET R.J. ve CAVANAGH J., **Küresel Düşler**, İstanbul: Sabah Kitapları, 1995.

BAŞARAN ÖZDEMİR Fanda vd., **Türkiye-Avrupa Birliği Dış Ticaret İlişkileri Açısından E-Ticaret Modeli ve Düzenleyici Rejim-Yapı**, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Y. 2010, C.9 .

Biymed Eğitim ve Danışmanlık, **Elektronik Veri Değişimi (EDI)**, (Çevrimiçi) <http://www.biymed.com/pages/makaleler/makale34.htm>, (Erişim Tarihi: 26.08.2013).

BOZKURT Veysel, **Elektronik Ticaret**, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000.

Brunosaetta.it, **Aspetti Giuridici Dell'Ecommerce**, (Çevrimiçi) <http://brunosaetta.it/diritto/aspetti-giuridici-dellecommerce.html>, (Erişim Tarihi : 10.04.2013) .

CANPOLAT Önder, **E-ticaret ve Türkiye'deki gelişmeler**, Ankara: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2001.

CİVELEK Mustafa Emre ve SÖZER Edin Güçlü, **İnternet Ticareti, Yeni Ekososyal Sistem ve Ticaret Noktaları**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2003.

ÇAK Murat, **Elektronik Ticaret ve Vergilendirilmesi**, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001.

ÇATAK Serhat, **Elektronik Ticaret ve Uygulamaları**, (İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetimde Muhasebe ve Finansal Kontrol Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2002.

Daha.net, **E-Ticaret Nedir?Faydaları Nelerdir?**, (Çevrimiçi) <http://www.daha.net/blog/e-ticaret-nedir-faydalari-nelerdir>, (Erişim Tarihi : 25.03.2013).

DEMİR Oğuzhan Ömer ve KÜÇÜKUYSAL Bahadır, **Sınraşan Organize Suçlar**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2011.

DEMİR Mehmet, **Kapıdan İşlemlerde Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2001.

DEMİREL Demookan, **E-Devlet ve Dünya Örnekleri: Sayıştay Dergisi**, Ankara: Sayıştay Yayınları, 2006, Sayı:61.

DÜLGER Murat Volkan, **Bilişim Suçları**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2004.

EKMEKÇİ Esra, **Küreselleşme ve Vegilendirmede Yeni Eğilimler**, İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları, 2003, No:167.

ERDAĞ Nevzat ve BATUMAN Emel, **Elektronik Ticaret El Kitabı**, Denizli: Arıkan Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti., 2006.

ERDOĞAN Yavuz, **Türk Ceza Kanunu'nda Bilişim Suçları**, İstanbul: Legal Yayıncılık, 2012.

EREN Fikret, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, İstanbul: Yetkin Yayınları, 7. Baskı, 2001.

ERSOY Zeynep, **Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları**, Ankara: İGEME Yayınları ,1999.

Eticaretmag, **IPTV Teknolojisi : Televizyondan Online Alışveriş**, (Çevrimiçi) [Http://www.eticaretmag.com/iptv-alisveris](http://www.eticaretmag.com/iptv-alisveris), (Erişim Tarihi : 08.09.2013).

HABERVEREN Berrin, **E-Fatura ile yeni bir dönem başlıyor:EKONOMİST E-FATURA EKİ SAYI:2013/40**, İstanbul:Doğan Burda Dergi Yayıncılık, 2013.

Hacettepe Üniversitesi, **Elektronik Ticaret Araçları**, (Çevrimiçi) http://yunus.hacettepe.edu.tr/~ozkan09/wordpress/?page_id=5, (Erişim Tarihi : 23.06.2013) .

HASILOĞLU Selçuk Burak, **Enfermasyon Toplumunda Elektronik Ticaret ve Stratejileri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi,1999.

High Court of Justice Chancery Division, ‘**Twentieth Century Fox ile British Telecommunications arasındaki dava**’ , (Çevrimiçi) <http://www.judiciary.gov.uk/Resources/JCO/Documents/Judgments/twentieth-century-fox-film-corp-others-v-bt.pdf>, (Erişim Tarihi : 10.04.2014) .

Industrie und Handelskammer Frankfurt am Main , **E-Commerce (Rechtliche Grundlagen)** , (Çevrimiçi) <http://www.frankfurt-main.ihk.de/recht/themen/vertragsrecht/e-commerce/>, (Erişim Tarihi : 18.04.2013) .

Internet World Stats ,**Dünya Geneline İnternet Kullanımı**, (Çevrimiçi) <http://www.internetworldstats.com/stats.htm>, (Erişim Tarihi : 11.08.2013) .

İNAL Emrehan, **E-Ticaret Hukukundaki Gelişmeler ve İnternette Sözleşmelerin Kurulması**, İstanbul: Vedat Yayıncılık, 2005.

İNAL Emrehan, **Reklam Hukuku ve Aldatıcı Reklamlar**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2000.

KALAYCI Cemalettin, **Elektronik Ticaret ve Kobil’ere Etkileri**, Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi, Y.1, C. 1, S.1, 2008.

KARABIYIK Ayşegül, ‘**Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi**’ , (Çevrimiçi) <http://journal.mufad.org/attachments/article/323/8.pdf>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013).

KAZGAN Gülten, **Tazminattan XXI. Yüzyıla Türkiye Ekonomisi**, İstanbul: Altın Kitaplar, 1999.

KIRCA Çiğdem, **İnternette Sözleşme Kurulması**, İstanbul: Banka ve Ticaret Hukuku dergisi Dergisi Cilt:20 Sayı:4, 2000.

KIRÇOVA İbrahim, **İnternette Pazarlama**, İstanbul: Beta Yayınevi, 1999.

KORO Levent, **Elektronik Ticaret ve Dünya Ekonomisi** , (Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2002.

KURT Levent, **Açıklamalı İctihatlı Tüm Yönleriyle Bilişim Suçları**, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.

KÜÇÜKGÖRKEY Saime Aslı, **Elektronik Ticaret** , (Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İktisat Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001.

La Documentation Française, ‘**Le commerce électronique** ’ , (Çevrimiçi) <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/internet-monde/commerce-electronique.shtml>, (Erişim Tarihi : 11.04.2013) .

Law Commission, ‘**Electronic Commerce: Formal Requirements in Commercial Transactions**’ , (Çevrimiçi) http://lawcommission.justice.gov.uk/docs/Electronic_Commerce_Advice_Paper.pdf, (Erişim Tarihi : 09.04.2014), s.26 .

MELEMEN Mehmet, **Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2012.

Out-Law News, **Google convictions reveal two flaws in EU law, not just Italian law**, (Çevrimiçi) <http://www.out-law.com/page-10805>, (Erişim Tarihi : 30.03.2013) .

Out-Law, ‘ **The UK’s E-Commerce Regulations** ’ , (Çevrimiçi) <http://www.out-law.com/page-431>, (Erişim Tarihi : 10.04.2013) .

OZANOĞLU Hasan Seçkin, **Tüketicinin korunması açısından Taksitle Satım Sözleşmesi**, Y.Y., Ankara, 1999.

ÖZBAY Adem ve DEVRİM Jan, **E-Ticaret Rehberi**, İstanbul: Hayat Yayınları Bilgi Teknolojileri Dizisi 7, 2000.

ÖZER Çağlar, **Mukayeseli Hukuk Işığında Tüketiciyi Koruyan Geri Alma Hakkı**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırmaları Enstitüsü, 1999.

ÖZMEN Şule, **Ağ Ekonomisinde Yeni Ticaret Yolu E-Ticaret**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2003.

ÖZTEKİN Günseli, **Tüketici Akitlerinden doğan ihtilaflarda Brüksel Konvasyonu'nun kabul ettiği yetki kurallarına ilişkin İki Avrupa Topluluğu Mahkeme Kararı Örneği**, Profesör Doktor 65. Yaş Günü Armağanı, Y.Y., İstanbul 1999.

PARASIZ İlker, **Kriz Ekonomisi ve 5 Nisan 1994 Kararları**, Bursa: Ezgi Yayınları.

SARISAKAL M. Nusret ve AYDIN M. Ali, **E-Ticaret'in Yeni Yüzü Mobil Ticaret**, İstanbul: Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi Cilt:1 Sayı:2, 2003.

SPINDLER Gerald ve BÖRNER Fritjof, **E-Commerce Law in Europe and the USA**, Berlin:Springer-Verlag Yayınları, 2002, s.72.

SÖZER Bülent, **Elektronik Sözleşmeler**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2002.

ŞAHİN Hüseyin, **Türkiye Ekonomisi**, Bursa: Ezgi Yayınları, 2012.

TANDOĞAN Haluk, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 1. Cilt, 1990.

TAŞDEMİR Kubilay, **Bilişim Dolandırıcılık Suçları**, Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009.

TELLİ YAMAMOTO Gonca, **E-Ticaret Kavramlar Gelişimi ve Uygulamalar**, İstanbul: KRİTER Yayınları ,2013.

TEPE İlker, **İnternet (Bilişim) Ceza Hukuku Örneğinde Türk Ceza Hukuku'ndaki Yeni Gelişmeler Alman Türk Karşılaştırmalı Ceza Hukuku**, Yayına Hazırlayanlar Prof. Dr. Eric HILGENDORF, Prof. Dr. Yener ÜNVER, İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın No.17, 2010.

The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2007**, Dublin:European Consumer Center Yayınları, 2008.

The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2005**, Dublin:European Consumer Center Yayınları, 2006.

The European Online Market Place, **Consumer Complaints 2004** , Dublin:European Consumer Center Yayınları, 2005.

The Paypers, ‘**Ecommerce Law: among others Privacy and data protection in France**’ , (Çevrimiçi) <http://www.thepayers.com/ecommerce-law/France/3>, (Erişim Tarihi : 11.04.2013) .

TÜFEKÇİ Tolga, ‘**E-Ticaret için yeniden bir değerlendirme**’ , (Çevrimiçi) http://www.bilten.metu.edu.tr/tubitakUzay/yayinlar/ict_euasia_2003_bld_T_Tufekci.pdf , (Erişim Tarihi : 25.03.2013) .

Türkiye Büyük Millet Meclisi, ‘**Elektronik Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum Komisyonu, Bayındırlık, İmar, Ulaştırma ve Turizm Komisyonu ile Sanayi, Ticaret, Enerji,Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporları (1/488)**’ , (Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss240.pdf>, (Erişim Tarihi : 01.05.2013) .

Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, ‘**Elektronik Ticaret Düzenlemesi Hakkındaki Kanun Tasarısı**’ , (Çevrimiçi) <http://www.basbakanlik.gov.tr/Handlers/FileHandler.ashx?FileId=6593>, s. 5, 6. (Erişim Tarihi : 01.05.2013).

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, **Elektronik Ticaret** , (çevrimiçi) <http://www.e-ticaret.gov.tr/index.cfm?sayfa=473315CC-D8D3-8566-4520A266470F934B>, (Erişim Tarihi : 20.04.2013).

Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, **E-Ticaretin Tanımı ve Araçları**, (Çevrimiçi) <http://www.ekonomi.gov.tr/etk/index.cfm?sayfa=47732779-D8D3-8566-452077F7C29BEBE1>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) .

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, ‘**Türkiye Ekonomisindeki Gelişmeler**’ , (Çevrimiçi) http://www.tcmb.gov.tr/research/yillik/02turkce/bolum_II2002.pdf.

Türkiye Cumhuriyeti Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin ve Rekabetin Korunması Genel Müdürlüğü, **101 Soruda Tüketici Mevzuatı ve Örnek Yargıtay Kararları**, Ankara Haziran 2006, Y.Y., Yayın No:158.

Türkiye İstatistik Kurumu, **Dış Ticaret İstatistikleri ve Endeksleri** , Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, 2008.

Wikipedia The Free Encyclopedia, **Elektronik Ticaret**, (Çevrimiçi) http://tr.wikipedia.org/wiki/Elektronik_ticaret, (Erişim Tarihi : 25.03.2013).

Wikipedia Free Eynyclopedia, **‘Government to Government’** , (Çevrimiçi) <http://en.wikipedia.org/wiki/Government-to-government>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013) .

Wikipedia The Free Encylopedia, **İnternet**, (Çevrimiçi) <https://tr.wikipedia.org/wiki/İnternet>, (Erişim Tarihi : 21.07.2013) .

Wikipedia The Free Encylopedia ,**İntranet**, (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/intranet>, (Erişim Tarihi : 14.08.2013) .

Wikipedia The Free Encylopedia, **Ekstranet** , (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/ekstranet>, (Erişim Tarihi : 15.08.2013) .

Wikipedia The Free Encylopedia, **İnternet, Ekstranet ve İntranet Kullanıcıları** , (Çevrimiçi) <http://tr.wikipedia.org/wiki/ekstranet>, (Erişim Tarihi : 15.08.2013) .

Wikipedia The Free Encylopedia, **‘Can-Spam Act of 2003’** , (Çevrimiçi) http://en.wikipedia.org/wiki/CAN-SPAM_Act_of_2003, (Erişim Tarihi : 08.04.2013) .

United Kingdom Department of Trade and Industry, **‘A Guide For Business To The Electronic Commerce (EC Directive) Regulations 2002’** , (Çevrimiçi) <http://www.bis.gov.uk/files/file14635.pdf>, (Erişim Tarihi : 08.04.2014).

UZUNOĞLU Hakan, **‘E-Ticaret ve Vergilendirme’** , (Çevrimiçi) <http://www.ekitapyayin.com/id/033/>, (Erişim Tarihi : 26.03.2013).

YALTI Billur, **Elektronik Ticarete Vergilendirme**, İstanbul:Der Yayınları, 2003, No:357.

YAVUZ Nihat, **Öğretide ve Uygulama da Sözleşmedeki Haksız Şartlar (Haksız Sözleşme Şartı)**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Ocak 2010.

YAZVUZ Cevdet, **Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler**, İstanbul: Beta Yayınevi, 2002.